



แนวทางระดับอาเซียน

เพื่อปฏิบัติตามหลักการไม่ทำอันตราย:

การสร้างหลักประกันเพื่อคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย

จากการค้ามนุษย์





แนวทางระดับอาเซียน

เพื่อปฏิบัติตามหลักการไม่ทำอันตราย:

การสร้างหลักประกันเพื่อคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย
จากการค้ามนุษย์



สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ	II
คำนิยามจากคณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและเด็ก (ACWC)	III
สาส์นจากทูตออสเตรียประจำอาเซียน	V
วิธีใช้แนวทางฉบับนี้	1
ผู้อ่านเป้าหมาย	1
วิธีใช้	1
เอกสารอื่น ๆ	1
ระเบียบวิธี	2
หลักการสำคัญและนิยาม	3
หลักการไม่ทำอันตรายในการต่อต้านการค้ามนุษย์	6
แนวคิดเรื่องการไม่ทำอันตราย	6
การไม่ทำอันตรายและการค้ามนุษย์	6
กรอบการทำงานระหว่างประเทศเพื่อผลักดันการไม่ทำอันตราย	7
กรอบการทำงานและแนวปฏิบัติระดับอาเซียนเพื่อผลักดันการไม่ทำอันตราย	8
การใช้หลักการไม่ทำอันตรายระหว่างช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหายโดยตรง	10
การคัดแยกผู้เสียหาย	11
1. ผู้เสียหายไม่ได้รับการคัดแยกว่าเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์	13
2. การกำหนดความผิดทางอาญา การจับกุม การคุมขัง และการเนรเทศ	19
3. การถูกทำให้เป็นเหยื่อซ้ำ (revictimisation) ระหว่างการสัมภาษณ์ซักถาม	21
4. การลดทอนอำนาจ (disempowerment) การบังคับให้ผู้เสียหายยอมรับการคัดแยกหรือความช่วยเหลือ	29
5. การประณาม การถูกปฏิเสธจากครอบครัวและชุมชน	31
6. ความเครียดและวิตกกังวลระหว่างกระบวนการส่งต่อ	33
การฟื้นฟู การไต่ตรอง และสถานพักพิง	36
1. การขาดแคลนระยะเวลาไต่ตรองเพื่อตัดสินใจว่าจะเลือกทางเลือกใด	38
2. การขาดแคลนการเข้าถึงสถานพักพิงหรือสถานที่อยู่อาศัยชั่วคราว	40
3. สถานพักพิง และความช่วยเหลืออื่น ๆ ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของผู้เสียหายในกระบวนการทางอาญา	42
4. สถานพักพิงที่จำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนที่และการสื่อสารของผู้เสียหาย	44
5. การขาดแคลนบริการและการสนับสนุนแบบเฉพาะทางและเฉพาะราย	48
การกลับสู่ภูมิลำเนาและการกลับคืนสู่สังคม	51
1. การบังคับให้กลับสู่ภูมิลำเนา	53
2. การกลับสู่ภูมิลำเนาอย่างไม่ปลอดภัยและไม่มีศักดิ์ศรี	56
3. บริการและการสนับสนุนการกลับคืนสู่สังคมมีอยู่อย่างจำกัดและ/หรือไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหาย	57
4. บริการและการสนับสนุนเพื่อกลับคืนสู่สังคมที่ไม่ได้อยู่ในชุมชนท้องถิ่น	62
5. โครงการกลับคืนสู่สังคมที่ตอกย้ำการเหมารวมทางเพศและบรรทัดฐานทางสังคมที่เป็นอันตราย	64
การดูแลสุขภาพทางการแพทย์และการดูแลสุขภาพจิต	65
1. ขาดการเข้าถึงบริการดูแลสุขภาพทางการแพทย์และสุขภาพจิต	67
2. บริการดูแลสุขภาพที่มีอยู่จำกัดหรือมีระยะเวลานาน	69
3. ขาดแคลนการดูแลที่คำนึงถึงบาดแผลทางจิตใจ	71
4. ขาดแคลนการดูแลที่เหมาะสมทางวัฒนธรรมและออกแบบมาเฉพาะบุคคล	83
กระบวนการยุติธรรมทางอาญา	75
1. ได้รับข้อมูลผิด ถูกข่มขู่ หรือบีบบังคับให้ให้การเอาผิดผู้แสวงหาประโยชน์	77
2. สูญเสียความเป็นส่วนตัวและการปกปิดตัวตน	79
3. ขาดแคลนการคุ้มครอง-การตอบโต้เอาคืนจากผู้ค้ามนุษย์	80
4. การตกเป็นเหยื่อซ้ำระหว่างกระบวนการยุติธรรม	84
5. การดำเนินคดีและการตัดสินพิพากษาจากอคติและการเหมารวม	88
6. แรงกดดันทางเศรษฐกิจและการขูดรีดเหยี่ยวาหรือค่าสินไหมทดแทนที่จำกัด	90
7. ขาดแคลนบริการให้คำปรึกษาหรือตัวแทนทางกฎหมาย	93
บรรณานุกรม	94
ภาคผนวก 1: ตารางแสดงการแบ่งผู้เข้าร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติ	96

กิตติกรรมประกาศ

แนวทางระดับอาเซียนเพื่อปฏิบัติตามหลักการไม่ทำอันตราย (ASEAN Do-No-Harm Guide) ฉบับนี้จัดทำโดยคุณ Chen Chen Lee โดยเป็นโครงการของคณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและเด็ก (ASEAN Commission on the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children) หรือ ACWC ภายใต้ โครงการระยะยาวว่าด้วยการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่เผชิญเหตุด้านหน้าเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์โดยใช้แนวทางที่มีผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางและละเอียดอ่อนเชิงเพศสภาวะ (Multi-Year Project on Capacity Enhancement of Frontline Responders in Counter Trafficking Using Victim-Oriented and Gender-Sensitive Approaches) (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “โครงการ”) ซึ่งสนับสนุนโดยโครงการอาเซียน-ออสเตรเลียเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ (ASEAN-Australia Counter Trafficking) หรือ ASEAN-ACT

ทาง ACWC ต้องขอขอบพระคุณความช่วยเหลือจากคุณ Sri Danty Anwar (ตัวแทน ACWC ประเทศอินโดนีเซีย) ในการที่ท่านเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงของโครงการนี้รวมทั้งการจัดทำแนวทางการปฏิบัติตามหลักการไม่ทำอันตรายฉบับนี้ และขอขอบพระคุณสมาชิกคณะทำงานเชิงเทคนิค ได้แก่ คุณ Sri Danty Anwar (ACWC อินโดนีเซีย) คุณ Yanti Kusumawardhani (ACWC อินโดนีเซีย) ศาสตราจารย์ Lourdesita Sobrevega-Chan (ACWC ฟิลิปปินส์) ดร. รัชดา ไชยคุปต์ (ACWC ประเทศไทย) และคุณวันชัย รุจนวงศ์ (ACWC ประเทศไทย) มา ณ ที่นี้เป็นอย่างสูง และขอขอบพระคุณผู้เข้าร่วมในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติที่จัดขึ้นในกัมพูชา อินโดนีเซีย สปป.ลาว ฟิลิปปินส์ ไทย และเวียดนามด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ ACWC ต้องขอขอบพระคุณความอนุเคราะห์จากทีมงานของ ASEAN-ACT สำหรับความช่วยเหลือในการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติตามหลักการไม่ทำอันตรายฉบับนี้ โดยเฉพาะคุณ Nurul Qoiriah ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการฝ่ายคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายและความเท่าเทียมทางเพศ ความพิการและความครอบคลุมทางสังคม (Victim Rights and Gender Equality, Disability and Social Inclusion) ทั้งนี้ ACWC ยังได้รับการสนับสนุนอันทรงคุณค่าจากแผนกขจัดความยากจนและความแบ่งแยกทางเพศ (Poverty Eradication & Gender Division) สำนักเลขาธิการอาเซียน (ASEAN Secretariat) ในการจัดทำเอกสารฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์

คำนิยามจากคณะกรรมการการอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและเด็ก (ACWC)

ข้าพเจ้าขอชมเชยคณะกรรมการการอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและเด็ก (The ASEAN Commission on the Promotion and Protection of the Rights of Women: ACWC) สำหรับการริเริ่มจัดทำแนวทางระดับอาเซียนเพื่อปฏิบัติตามหลักการไม่ทำอันตรายสำหรับเจ้าหน้าที่เผชิญเหตุด้านหน้า: การสร้างหลักประกันเพื่อคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ทั้งนี้ ACWC มีความภาคภูมิใจยิ่งต่อความคิดริเริ่มนี้ ซึ่งนับเป็นเป้าหมายสำคัญของอาเซียนในพัฒนาสิทธิสตรีและเด็กโดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านการค้ามนุษย์

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 เป็นต้นมา ACWC มีความมุ่งมั่นในการสนับสนุนให้ชาติสมาชิกอาเซียนร่วมกันยุติความรุนแรงทุกรูปแบบต่อสตรีและเด็กในภูมิภาค โดยผ่านการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการระดับภูมิภาคอาเซียนว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี (The ASEAN Regional Plan of Action on the Elimination of Violence Against Women: RPA EVAW) ยิ่งกว่านั้น หลังจากท่อนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็ก (The ASEAN Convention Against Trafficking in Persons, Especially Women and Children: ACTIP) ได้รับการรับรองในพ.ศ. 2558 ACWC มุ่งมั่นที่จะสนับสนุนการบรรลุพันธกรณีของอนุสัญญาดังกล่าว ACWC ยังคงขับเคลื่อนการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการระดับภูมิภาคอาเซียนว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี และจะทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเพื่อสนับสนุนการดำเนินการตามอนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็กอย่างเต็มรูปแบบทั่วอาเซียน

ทั้งนี้ เป็นที่ตระหนักดีว่าอนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็กได้รับการยอมรับจากองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ว่าเป็นหนึ่งในมาตรฐานระดับสูงสุดด้านการคุ้มครอง การปราบปราม และความร่วมมือเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ โดยมีหลายมิติที่แสดงถึงความก้าวหน้ากว่าพิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children) ฉบับปี 2000 ซึ่งเป็นส่วนเสริมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (United Nations Convention against Transnational Organized Crime)

ในโอกาสนี้ ACWC ขอขอบพระคุณโครงการ ASEAN-ACT ซึ่งดำเนินการด้วยทุนจากรัฐบาลประเทศออสเตรเลียที่ได้ให้การสนับสนุนอันทรงคุณค่าแก่การดำเนินงานของอาเซียนเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ ส่งผลให้อาเซียนบรรลุความก้าวหน้าอย่างยิ่งตลอดหลายปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะในการวางแนวทางระดับภูมิภาคเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ซึ่งรวมถึงแนวปฏิบัติของประชาคมอาเซียนว่าด้วยเรื่องความละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะสำหรับการดูแลผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ (ASEAN Gender Sensitive Guidelines for Handling Victims of Trafficking in Persons) และ แนวทางและกระบวนการของภูมิภาคในการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ (Regional Guidelines and Procedures to Address the Needs of Victims of TIP)

เป้าหมายหลักของเรายังคงเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ เคารพและฟื้นฟูศักดิ์ศรี รวมทั้งให้การสนับสนุนแก่ผู้เสียหายเพื่อให้สามารถกลับคืนสู่สังคมและสร้างชีวิตใหม่ของตนเอง เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์นี้ เราจำเป็นต้องเสริมสร้างศักยภาพให้แก่เจ้าหน้าที่เผชิญเหตุด้านหน้าเพื่อให้บริการสนับสนุนผู้เสียหายและคุ้มครองในลักษณะที่มีความเห็นใจ มีความครอบคลุมทางสังคม และไม่ตัดสิน

ทั้งนี้ แนวทางระดับอาเซียนเพื่อปฏิบัติตามหลักการไม่ทำอันตรายสำหรับเจ้าหน้าที่เผชิญเหตุด้านหน้าจึงเป็นผลงานชิ้นสำคัญจากความร่วมมือระหว่าง ACWC และ ASEAN-ACT เพื่อพัฒนาการคุ้มครองผู้เสียหายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านการนำเอาแนวทางที่มีผู้เสียหายเป็นศูนย์กลาง และความละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะไปใช้ในทุกขั้นตอนของการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหายโดยตรง แนวทางระดับอาเซียนเพื่อปฏิบัติตามหลักการไม่ทำอันตรายมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือเจ้าหน้าที่เผชิญเหตุด้านหน้าและสนับสนุนผู้ปฏิบัติงานจากทั้งองค์กรภาครัฐและนอกภาครัฐที่ต้องติดต่อกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ เพื่อให้สามารถพิจารณาได้ว่าผู้เสียหายมีความต้องการอะไร และเพื่อให้สามารถคุ้มครองผู้เสียหายจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นขณะทำงานเพื่อให้ความช่วยเหลือได้ดียิ่งขึ้น

แนวทางระดับอาเซียนเพื่อปฏิบัติตามหลักการไม่ทำอันตรายสำหรับเจ้าหน้าที่เผชิญเหตุด้านหน้าสะท้อนถึงความเป็นจริงและความท้าทายที่ผู้ปฏิบัติงานต้องเผชิญเมื่อช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ และแนะนำมาตรการเชิงปฏิบัติเพื่อป้องกันและลดอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายและบุคคลอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเอกสารฉบับนี้ ไม่อาจสะท้อนถึงความซับซ้อนทั้งหมดของสถานการณ์ในแต่ละรัฐภาคีสมาชิกอาเซียน แต่ยังคงนำเสนอภาพรวมของสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยอ้างอิงอนุสัญญา ACTIP และกรอบของอาเซียนอื่น ๆ ทั้งนี้ ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารฉบับนี้ จะเป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงานทั้งหมด ทั้งนี้ เพื่อให้แน่ใจว่าผู้หญิงทุกคนที่ตกเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จะได้รู้ *where to go, who to go to, and how to go*

Hou Nirmita
Under-Secretary of State of Ministry of Women's Affairs
Cambodia's Representative on Women's Rights to the ACWC
Chair of the ACWC

สาส์นจากทูตออสเตรเลียมุขประจําอาเซียน

ประเทศออสเตรเลียได้ให้ทุนสนับสนุนอาเซียนและรัฐภาคีสมาชิกอย่างแข็งขันมายาวนานเพื่อพัฒนาการตอบสนองต่อการค้ามนุษย์ ด้วยเหตุนี้ โครงการ ASEAN-ACT จึงเกิดขึ้นจากความมุ่งมั่นของออสเตรเลียในการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และเพื่อสนับสนุนการอนุวัติอนุสัญญา ACTIP โดยโครงการ ASEAN-ACT ให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้เสียหายเป็นหลัก รวมถึงการผลักดันเรื่องความเท่าเทียมทางเพศ ความพิการ และความครอบคลุมทางสังคม ในการนี้ ASEAN-ACT จึงร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งจากภาครัฐและนอกภาครัฐในภูมิภาคนี้อย่างกว้างขวางเพื่อสนับสนุนพันธกรณีของรัฐภาคีสมาชิกในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์และครอบครัว

แนวทางระดับอาเซียนเพื่อปฏิบัติตามหลักการไม่ทำอันตรายสำหรับเจ้าหน้าที่เผชิญเหตุด้านหน้าฉบับนี้เป็นผลลัพธ์ของความร่วมมือที่นำโดย ACWC โดยมี ASEAN-ACT เป็นผู้สนับสนุน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลเชิงปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่เผชิญเหตุด้านหน้าในคดีค้ามนุษย์และเพื่อลดความเสี่ยงของการเกิดอันตรายตลอดทุกขั้นตอนของการคุ้มครองและช่วยเหลือผู้เสียหาย เนื่องจากปัญหาค้ามนุษย์มีความซับซ้อนอย่างยิ่ง จึงมีอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากมาตรการแทรกแซงเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ โดยอันตรายนั้นอาจเกิดขึ้นได้ในหลากหลายรูปแบบและส่งผลกระทบไม่เพียงต่อผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์และครอบครัว แต่ยังรวมถึงบุคคลที่อาจให้การช่วยเหลือหรือสนับสนุนผู้เสียหายด้วย เอกสารแนวทางฉบับนี้ตระหนักถึงความต้องการที่หลากหลายและเฉพาะตัวของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์และครอบครัว ทั้งยังนำเสนอแนวทางและเครื่องมือสำหรับเจ้าหน้าที่ด้านหน้าซึ่งสามารถนำไปใช้เพื่อตอบสนองต่อภูมิหลังและประสบการณ์ที่หลากหลายของผู้เสียหายได้

ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีกับ ACWC และพันธมิตรในอาเซียนของเราที่บรรลุความสำเร็จในการพัฒนาเอกสารแนวทางฉบับนี้ขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นความมุ่งมั่นอย่างแท้จริงที่เรามีร่วมกันเพื่อบูรณาการให้แนวทางที่มีผู้เสียหายเป็นศูนย์กลาง มีความละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะ และมีความครอบคลุมทางสังคมกลายเป็นแนวทางหลักในการทำงานกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ การประชุมหารือในระดับชาติกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวนมากทำให้เอกสารแนวทางฉบับนี้เป็นผลผลิตของอาเซียนอย่างแท้จริง ทางรัฐบาลแห่งประเทศออสเตรเลียหรือ ASEAN-ACT หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้ดำเนินงานร่วมกับ ACWC และอาเซียนเพื่ออนุวัติอนุสัญญา ACTIP อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป



H.E. Will Nankervis
ทูตออสเตรเลียมุขประจําอาเซียน

วิธีใช้แนวทางฉบับนี้

เจ้าหน้าที่เผชิญเหตุด้านหน้ามีบทบาทสำคัญต่อการต่อต้านการค้ามนุษย์และการสนับสนุนผู้เสียหาย โดยเป็นบุคคลกลุ่มแรกที่จะได้ติดต่อกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในระหว่างกระบวนการคัดแยก และบ่อยครั้งทำหน้าที่เป็นผู้ให้การคุ้มครองอย่างเคร่งครัดในระยะยาว รวมทั้งสนับสนุนความต้องการด้านสุขภาพ สถานที่พักพิง การฟื้นฟู และการบำบัดแก้ไขด้วย เจ้าหน้าที่เผชิญเหตุด้านหน้าและฝ่ายสนับสนุนยังมีบทบาทสำคัญในการเคารพซึ่งสิทธิของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

ผู้อ่านเป้าหมาย

เอกสารแนวทางฉบับนี้จัดทำขึ้นสำหรับเจ้าหน้าที่เผชิญเหตุด้านหน้าในรัฐภาคีสมาชิกอาเซียนที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์อาทิ

- เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน พนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่ศุลกากรสายสืบ เจ้าหน้าที่ตระเวนชายแดน และเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง)
- ผู้ใช้อื่น ๆ อย่างเช่น นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานคุ้มครองพยานและผู้เสียหาย ผู้ประสานงาน ล่าม บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข นักจิตวิทยา/จิตแพทย์ ผู้จัดการศูนย์พักพิง องค์กรภาคประชาสังคม ทนาย นักเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิ ผู้ช่วยทนาย องค์กรพัฒนาเอกชน สหภาพสตรี ผู้ตรวจแรงงาน เป็นต้น

เอกสารฉบับนี้ยังอาจใช้เป็นเอกสารอ้างอิงสำหรับเจ้าหน้าที่ตุลาการในการพิจารณาคดีค้ามนุษย์ รวมไปถึงผู้วางนโยบายและผู้จัดการโครงการที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบและดำเนินแผนและโครงการช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

วิธีใช้

เอกสารแนวทางฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลเชิงปฏิบัติเพื่อนำไปใช้ในบริบทของอาเซียนโดยเฉพาะ โดยมีกรอบการออกแบบมาเพื่อช่วยให้ท่านเข้าใจและสามารถนำหลักการไม่ทำอันตราย (Do No Harm) ไปใช้ระหว่างให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหายโดยตรง ผู้ปฏิบัติงานควรใช้แนวทางฉบับนี้ในการกำหนดหรือประเมินมาตรการแทรกแซงหรือการกระทำใด ๆ ก็ตามเพื่อหลีกเลี่ยงหรือลดอันตรายที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่ได้เจตนาต่อผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ รวมไปถึงบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

เอกสารนี้ระบุถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นต่อผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในหัวข้อใหญ่ ๆ ด้วยกัน ได้แก่

- 1) การคัดแยกผู้เสียหาย
- 2) การฟื้นฟู การไต่สวน และสถานที่พักพิง
- 3) การกลับภูมิลำเนาและกลับคืนสู่สังคม
- 4) บริการทางการแพทย์และการดูแลสุขภาพจิต และ
- 5) กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ทั้งนี้ เอกสารฉบับนี้ระบุแนวทางปฏิบัติเพื่อนำหลักการไม่ทำอันตรายมาตอบสนองต่ออันตรายในแต่ละหัวข้อที่ระบุไว้ด้านบน โดยเราตระหนักว่าเจ้าหน้าที่เผชิญเหตุด้านหน้าต้องเผชิญกับปัญหาเรื่องเงินทุน ทรัพยากร และข้อจำกัดอีกมากมายในการปฏิบัติหน้าที่ของตน เนื่องจากเอกสารฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้ครอบคลุมทั่วทั้งอาเซียน ผู้อ่านควรคำนึงว่าแนวทางเพื่อไม่ทำอันตรายบางข้ออาจมีความสำคัญกับบางประเทศมากกว่าได้

เอกสารอื่น ๆ

เอกสารฉบับนี้ไม่ได้มีเจตนาที่จะนำเสนอวิธีการเดียวในการหลีกเลี่ยงอันตรายต่อผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์และบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพียงต้องการนำเสนอข้อเสนอแนะและแนวทางที่อาจนำไปใช้ได้เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึงขอแนะนำให้ศึกษาแนวทางฉบับนี้ประกอบเอกสารอื่น ๆ ที่ในแนวทางหรือคำแนะนำเกี่ยวกับการทำงานกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ทั้งนี้ มีการแนบรายการแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ไว้ท้ายเอกสารฉบับนี้ โดยเราสนับสนุนให้ท่านพิจารณาเอกสารที่สำคัญยิ่งเหล่านี้ประกอบการใช้เอกสารแนวทางฉบับนี้ หรือหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลเหล่านี้ได้หากจำเป็น

ระเบียบวิธี

เอกสารฉบับนี้อ้างอิงตามแนวทางว่าด้วยการไม่ทำอันตรายสำหรับการทำงานกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ (Do No Harm Guide for Working with Trafficked Persons) ที่ ASEAN-ACT จัดทำขึ้นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2021 สำหรับทีมงานและพันธมิตรของ ASEAN-ACT โดยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนเอกสารต่าง ๆ ที่มีการตีพิมพ์ โดยหน่วยงานขององค์การสหประชาชาติ องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรนอกภาครัฐ ผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ ผู้จัดทำ แผนรายการเอกสารผลงานตีพิมพ์ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการจัดทำเอกสารฉบับนี้อาไว้ในภาคผนวก

นอกจากนี้ยังใช้ข้อมูลที่ได้จากการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติทั้งหมด 6 ครั้งกับประเทศ ในอาเซียน ได้แก่ กัมพูชา อินโดนีเซีย สปป.ลาว ฟิลิปปินส์ ไทย และเวียดนาม และยังมีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interviews) กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากมาเลเซียและสิงคโปร์ด้วย

มีการจัดตั้งคณะทำงานเชิงเทคนิคซึ่งประกอบด้วยสมาชิกของ ACWC และสำนักเลขาธิการอาเซียนที่ได้รับการคัดเลือกมา เพื่อทบทวนแก้ไขให้เอกสารฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์¹ ที่สำคัญคือการจัดทำเอกสารแนวทางนี้ได้อ้างอิงตามมาตรฐาน และแนวทางของอาเซียนที่มีอยู่² ทั้งยังสอดคล้องกับกรอบและแนวทางระหว่างประเทศด้วยเช่นกัน โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการอนุวัติอนุสัญญา ACTIP

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด

263

ราย

ให้ความร่วมมือในเอกสารแนวทางฉบับนี้



60%

จากภาครัฐ

40%

จากองค์กรนอกภาครัฐ

- 1 คณะทำงานเดินทางไปประชุมที่จาการ์ในวันที่ 6-7 มิถุนายน ค.ศ. 2022 เพื่อหารือและสรุปเอกสารฉบับนี้ในขั้นสุดท้าย โดยมีสมาชิกของ ACWC บางท่านเข้าร่วมทางออนไลน์
- 2 ACWC Gender Sensitive Guideline for Handling Women Victims of Trafficking in Persons (2015) and the ACWC Regional Guidelines and Procedures to Address the Needs of Victims of Trafficking in Persons, Especially Women and Children (n.d).

หลักการสำคัญและนิยาม

ผู้มีอำนาจในการกระทำการ (agency): ความสามารถของบุคคลหนึ่ง (หรือกลุ่มหนึ่ง) ในการตัดสินใจเลือกอย่างมีประสิทธิภาพและเปลี่ยนสิ่งที่เลือกให้เป็นผลลัพธ์ที่คาดหวัง อาจมองได้ว่าการกระทำการคือกระบวนการที่ผู้หญิงและผู้ชายใช้ความสามารถและสติปัญญาของตนในการใช้ประโยชน์จากโอกาสทางเศรษฐกิจเพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่ต้องการ³ เช่น การตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนมักได้รับอิทธิพลจากผู้มีอำนาจตัดสินใจในครอบครัวแทนที่จะเป็นการเลือกของตัวเอง

ประโยชน์สูงสุดของเด็ก (best interests of the child): อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) หรือ CRC ข้อ 3 (1) วางรากฐานสำหรับหลักการที่คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ แม้จะไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนว่าประโยชน์สูงสุดของเด็กคืออะไร แต่อาจเข้าใจได้ว่าหลักการนี้เป็นแนวคิดที่ประกอบด้วยสามส่วน ได้แก่ สิทธิพื้นฐานตามกฎหมาย (substantive right) หลักการทางกฎหมายพื้นฐานและอิงการตีความ (interpretative) และเป็นข้อบังคับ (rule of procedure) ที่มีเป้าหมายเพื่อรับรองว่าจะมีการอ้างใช้ซึ่งสิทธิทั้งหมดตามที่กำหนดไว้ใน CRC อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเพื่อให้มั่นใจว่าจะมีการคำนึงถึงพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กเป็นสำคัญ⁴

เด็ก (child): บุคคลใดก็ตามที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี⁵

การดูแลที่เหมาะสมกับวัฒนธรรม (culturally appropriate care): หมายถึงการดูแลที่ใส่ใจว่าผู้คนจากภูมิหลังที่แตกต่างกันประสบและแสดงออกถึงอาการเจ็บป่วย รวมทั้งตอบสนองต่อการดูแลไม่เหมือนกัน โดยต้องคำนึงถึงและเคารพซึ่งภูมิหลังทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ศีลธรรม หรือภาษาของบุคคลที่ได้รับการดูแล⁶

ความพิการ (disability): ความพิการเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีความบกพร่อง (persons with impairment) และอุปสรรคทางทัศนคติและสิ่งแวดล้อมที่ขัดขวางการเข้าร่วมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพของคนกลุ่มนี้ในสังคมบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับผู้อื่น⁷

ผู้พิการ (persons with disabilities): รวมถึงบุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางกาย จิตใจ สติปัญญา หรือประสาทสัมผัสในระยะยาวซึ่งเมื่อต้องปฏิสัมพันธ์กับอุปสรรคต่าง ๆ อาจขัดขวางต่อการเข้าร่วมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในสังคมบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับผู้อื่น⁸

เพศภาวะ (gender): หมายถึงบทบาท พฤติกรรม กิจกรรม และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดว่าเป็นลักษณะของผู้หญิงและผู้ชาย รวมทั้งกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองเพศด้วย โดยที่มุมมองของสังคมต่อผู้หญิงและผู้ชายทุกวัยส่งผลต่อความไม่เท่าเทียมทางเพศภาวะ รวมถึงโอกาส ความสามารถในการเข้าถึงและควบคุมทรัพยากร ไปจนถึงการตัดสินใจใด ๆ

การเหมารวมเชิงเพศภาวะ (gender stereotypes): ภาพลักษณ์ ความเชื่อ ทัศนคติ หรือข้อสันนิษฐานใด ๆ เกี่ยวกับผู้หญิงและผู้ชายบางกลุ่ม การเหมารวมมักเป็นไปในเชิงลบและตั้งอยู่บนบรรทัดฐาน บทบาท และความสัมพันธ์เชิงเพศภาวะที่สันนิษฐานเอาเอง (assumed)

แนวทางที่ละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะ (gender-sensitive approach): แนวทางที่ละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะคำนึงถึงความต้องการ

3 World Bank. (2012). Promoting women's agency. Retrieved from World Development Report 2012: <https://siteresources.worldbank.org/INTWDR2012/Resources/7778105-1299699968583/7786210-1315936222006/chapter-4.pdf>

4 https://ec.europa.eu/home-affairs/pages/glossary/best-interests-child-bic_en

5 ดู CRC ข้อ 1.

6 IOM (2009). *Caring for Trafficked Persons, Guidance for Health Providers*. Geneva: IOM.

7 อารัมภของ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ.

8 ข้อ 1 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ.

เฉพาะเพศ (gender-specific) ของบุคคลหนึ่ง โดยต้องสอดคล้องกับประเภทของอันตรายและการแสวงหาประโยชน์ที่บุคคลนั้นประสบมา แนวทางนี้ช่วยเราออกแบบและดำเนินการตอบสนองและมาตรการแทรกแซงที่มีการปรับให้เหมาะสมกับความต้องการเหล่านั้นโดยเฉพาะ ทั้งยังเพิ่มความสามารถของเราในการแก้ไขอคติทางเพศ (gender bias) คัดแยกผู้เสียหายที่มีลักษณะ “ไม่ตรงกับที่คาดหวัง (non-ideal)”⁹ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ชายและเด็กผู้ชายในการรับมือกับการเหมารวมแบบเลือกปฏิบัติต่อความเป็นชายและความเป็นหญิง ตลอดจนแก้ไขต้นตอของความรุนแรงต่อสตรีและเด็กผู้หญิง¹⁰

ความยินยอมโดยได้รับข้อมูลครบถ้วน (informed consent): หมายถึงการตัดสินใจของบุคคลหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นโดยสมัครใจ เพื่อยินยอมเข้าร่วมในการสัมภาษณ์ การรักษาพยาบาล กระบวนการ การช่วยเหลือ หรือมาตรการแทรกแซงอื่น โดยจะต้องแจ้งให้ผู้เสียหาย/บุคคลใดบุคคลหนึ่งให้ทราบข้อมูลที่ชัดเจนและเข้าใจง่ายเกี่ยวกับความเสี่ยงและประโยชน์ของมาตรการแทรกแซงที่น่าเสนอ เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง ทั้งยังอาจให้เสนอบริการล่ามแปลภาษาเพื่อให้แน่ใจว่าบุคคลนั้นเข้าใจข้อมูลที่กำลังสื่อสารได้อย่างถูกต้อง

การซ้อนทับของประเด็น (intersectionality): หมายถึงการที่ลักษณะเฉพาะต่าง ๆ ของบุคคลหนึ่งมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ซึ่งรวมไปถึงเพศภาวะ อายุ และความพิการ ยกตัวอย่าง เช่น บุคคลหนึ่งอาจประสบกับการเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากเพศภาวะและความพิการ ข้อนี้อาจนำไปสู่การกีดกันหรือความเสี่ยงที่เพิ่มมากขึ้นสำหรับบุคคลนั้น จึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ การซ้อนทับกันของประเด็นต่าง ๆ เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการไม่แยกพิจารณาลักษณะเฉพาะใด ๆ อย่างเป็นเอกเทศ แต่ควรนำเอาแนวทางแบบองค์รวมมาใช้กับความครอบคลุมทางสังคม¹¹

กลุ่มเปราะบาง (vulnerable groups) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความเสี่ยงสูงที่จะถูกค้ำมนุษย์กว่าบุคคลทั่วไป อันเนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ อาทิ สัญชาติ สถานภาพสมรส เพศภาวะ ชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ศาสนา อายุ ความพิการ หรือสถานะของการเป็นผู้โยกย้ายถิ่นฐาน

การชดเชยเยียวยา (restitution): เสนอวิธีในการชดเชยแก่อันตรายบางประการที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย และเพื่อเป็นวิธีที่มีความสร้างสรรค์ทางสังคมในการทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบ ในขณะที่เดียวกันยังก่อให้เกิดโอกาสในการแก้ไขฟื้นฟู (rehabilitation) ที่เป็นไปได้มากที่สุดด้วย¹² โดยรวมถึงการคืนสินทรัพย์หรือเงินเพื่อชดเชยแก่อันตรายหรือความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการคืนเงินค่าใช้จ่ายใด ๆ อันเป็นผลมาจากการตกเป็นผู้เสียหาย รวมไปถึงการให้บริการและการฟื้นฟูสิทธิต่าง ๆ¹³

ผู้ให้บริการ (service provider): หมายถึงบุคคล/สถาบัน/หน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ซึ่งรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียงการคุ้มครองและชีวิตความเป็นอยู่ทางสังคม จิตวิทยา การแพทย์ และกฎหมาย ไม่ว่าจะมาจากองค์กรภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชนก็ตาม¹⁴

ความครอบคลุมทางสังคม (social inclusion): คือกระบวนการเพื่อพัฒนาความสามารถ โอกาส และศักดิ์ศรีของบุคคลที่ด้อยโอกาสซึ่งมีพื้นฐานมาจากเพศภาวะ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา หรือสถานะความพิการ ให้สามารถเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้¹⁵

ผู้เสียหายหรือผู้รอดชีวิตจากการค้ามนุษย์ (victim or survivor of TIP): เอกสารฉบับนี้จะใช้คำว่า “ผู้เสียหาย”

9 อ้างอิงถึงคำอธิบายแนวคิดผู้เสียหายในอุดมคติในส่วนที่กล่าวด้วยการคัดแยกผู้เสียหายในเอกสารแนวทางฉบับนี้

10 ดัดแปลงจาก OSCE Office of the Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings, Applying gender-sensitive approaches in combating trafficking in human beings (Vienna, 2021).

11 นิยามนี้ดัดแปลงมาจากอภิธานศัพท์ออนไลน์ของ Swedish Secretariat for Gender Research <https://www.genus.se/en/wordpost/intersectionality/> and the definition provided in the Merriam-Webster dictionary <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/intersectionality-meaning>.

12 UNODC (1999). *Handbook on Justice for Victims: On the use and application of the Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power*. New York: UNODC.

13 United Nations Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power. General Assembly resolution 40/34. 29 November 1985. See <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-basic-principles-justice-victims-crime-and-abuse>.

14 ASEAN (2016). *Gender Sensitive Guideline for Handling Women Victims of Trafficking in Persons*. Jakarta: ASEAN Secretariat.

15 นิยามนี้มาจาก World Bank (2013). *Inclusion Matters: The Foundation for Shared Prosperity*. Washington, DC: World Bank.

มากกว่าคำว่า “ผู้รอดชีวิต” เพื่อกล่าวถึงบุคคลที่ถูกค้ามนุษย์¹⁶ แม้จะสามารถใช้สองคำนี้แทนกันได้ แต่อาจมีนัยยะแฝงที่แตกต่างกันเมื่อนำมาใช้ในบริบทของกฎหมายและความยุติธรรม การเรียกร้องสิทธิผู้เสียหาย และการให้บริการต่าง ๆ¹⁷ ทั้งนี้ คำว่า “ผู้เสียหาย” มีนัยยะทางกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยหมายถึงบุคคลที่ได้รับอันตราย อันเป็นผลมาจากการกระทำทางอาญา กฎหมายที่ให้สิทธิบางประการและความสามารถตามกฎหมาย (legal standing) แก่บุคคลหนึ่งจะใช้คำว่า “ผู้เสียหาย” และหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายก็มักใช้คำนี้ในการปฏิบัติงานด้วยเช่นกัน ในทางกลับกัน คำว่า “ผู้รอดชีวิต” มักใช้อย่างกว้างขวางโดยองค์กรผู้ให้บริการเพื่อเป็นการตระหนักถึงความเข้มแข็งและกล้าหาญในการเอาชนะสถานะการตกเป็นเหยื่อของผู้เสียหายนั่นเอง

แนวทางที่มีผู้เสียหายเป็นศูนย์กลาง (victim-centred approach): แนวทางที่มีผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางคือการมุ่งเน้นความสนใจอย่างเป็นระบบให้กับความต้องการและความกังวลของผู้เสียหาย เพื่อให้มั่นใจว่าการให้บริการจะเกิดขึ้นในลักษณะที่มีความเห็นใจ ละเอียดอ่อน และไม่ตัดสิน¹⁸

นั่นหมายถึงการยกให้ความต้องการและปัญหาเร่งด่วนของผู้เสียหายมีความสำคัญสูงสุดในทุกการตอบสนอง¹⁹

แม้จะไม่มีนิยามเพียงหนึ่งเดียว แต่ทาง UNHCR ได้นิยามแนวทางนี้ว่า ในบริบทของการแสวงหาประโยชน์และล่วงละเมิดทางเพศ รวมถึงการคุกคามทางเพศ แนวทางที่มีผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางเป็นวิธีทำงานกับผู้เสียหายโดยมุ่งเน้นการรับฟังผู้เสียหายเป็นสำคัญ ตลอดจนหลีกเลี่ยงการซ้ำเติมบาดแผลทางจิตใจ (re-traumatization) และให้ความสำคัญกับความปลอดภัย สิทธิ สุขภาวะ ความต้องการและทางเลือกที่ผู้เสียหายแจ้ง ฉะนั้นจึงเป็นการคืนความสามารถในการควบคุมแก่ผู้เสียหายมากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ และเพื่อทำให้มั่นใจว่าการให้บริการและการอยู่เคียงข้างผู้เสียหายเกิดขึ้นในลักษณะที่มีความเห็นอกเห็นใจ ละเอียดอ่อน และไม่ตัดสิน²⁰

กระบวนการบาห์ลี (Bali Process) นิยามคำนี้ว่า เป็นการคำนึงถึงความต้องการเฉพาะบุคคลของผู้เสียหายและปรับการตอบสนองเพื่อคุ้มครองให้สอดคล้องกัน และควรตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานของการรักษาความปลอดภัย การเก็บข้อมูลเป็นความลับ และการไม่เลือกปฏิบัติ โดยไม่คำนึงว่าผู้เสียหายจะเข้าร่วมกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือไม่²¹

การดูแลที่คำนึงถึงบาดแผลทางจิตใจ (trauma-informed care): ตระหนักถึงผลกระทบของประสบการณ์ที่กระทบกระเทือนจิตใจอย่างรุนแรง (โดยเฉพาะความรุนแรงทางกายภาพหรือทางจิตใจที่อาจรวมไปถึงการล่วงละเมิดก่อนและระหว่างประสบการณ์การถูกค้ามนุษย์) ต่อชีวิตและพฤติกรรมของบุคคลหนึ่ง และต่อทัศนคติที่บุคคลนั้นมีต่อตนเองและร่างกายของตน²² ทั้งยังเป็นการตระหนักถึงสัญญาณและอาการบ่งชี้บาดแผลทางจิตใจในผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ โดยแนวคิดนี้มีความคล้ายคลึงกับแนวทางที่มีผู้เสียหายเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากมุ่งเน้นเรื่องความปลอดภัยและความมั่นคงของผู้เสียหายเป็นสำคัญ รวมถึงการวางมาตรการเพื่อป้องกันนโยบายและวิธีปฏิบัติที่อาจสร้างบาดแผลทางจิตใจแก่ผู้เสียหายได้²³

16 อ้างอิงจาก ASEAN-ACT Victim Rights Strategy (2021).

17 Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law, C.H.R. res. 2005/35, U.N. Doc. E/CN.4/2005/ L.10/Add.11 (19 April 2005).

18 Human Trafficking Task Force e-Guide: Victim-centred Approach. Office for Victims of Crime, Office of Justice Programs, U.S. Department of Justice. <https://www.ovcttac.gov/taskforceguide/eguide/1-understanding-human-trafficking/13-victim-centered-approach/> (accessed 15 October 2021)

19 Victim/survivor-centered Approach. UN Women virtual knowledge centre to end violence against women and children. <https://www.endvawnow.org/en/articles/1790-victim-survivor-centred-approach.html> (accessed 15 October 2021)

20 <https://www.unhcr.org/5fdb345e7.pdf>

21 https://www.baliprocess.net/UserFiles/baliprocess/File/RSO-CIFAL-curriculum%20Enhancing%20a%20Victim-Centered%20Approach_A4_Final_2017-02-14_for-web.pdf

22 IOM (2009). *Caring for Trafficked Persons, Guidance for Health Providers*. Geneva: IOM.

23 Human Trafficking Task Force e-Guide: Using a trauma-informed approach. Office for Victims of Crime, Office of Justice Programs, U.S. Department of Justice. <https://www.ovcttac.gov/taskforceguide/eguide/4-supporting-victims/41-using-a-trauma-informed-approach/> (accessed 15 October 2021)

หลักการไม่ทำอันตรายใน การต่อต้านการค้ำมนุษย์

แนวคิดเรื่องการไม่ทำอันตราย

แนวทางไม่ทำอันตรายตระหนักว่า การกระทำด้วยเจตนาดี ที่ออกแบบมาเพื่อให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุน อาจลงเอยด้วยการสร้างอันตรายได้

จึงกำหนดให้ผู้จัดการโครงการ/โปรแกรมและผู้ปฏิบัติงาน ประเมินความเป็นไปได้ที่อาจเกิดอันตราย จากการกระทำใด ๆ ที่ประสงค์จะดำเนินการ ควรพัฒนา แผนการประเมินความเสี่ยงและการจัดการ โดยปรึกษาหารือกับบุคคล/ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ เพื่อช่วยติดตาม และลดอันตรายที่อาจเกิดขึ้น

การไม่ทำอันตรายและการค้ำมนุษย์

มาตรการแทรกแซงและโครงการเพื่อต่อต้านการค้ำมนุษย์ โดยส่วนใหญ่ล้วนมีเจตนาดี และไม่ได้ต้องการที่จะทำอันตรายต่อชีวิตและสุขภาวะของผู้ที่ถูกค้ำมนุษย์และครอบครัวแต่อย่างใด แต่หลายครั้งที่การกระทำเหล่านั้น กลับส่งผลให้เกิดอันตรายขึ้น โดยอาจมีสาเหตุมาจาก ความเสี่ยงเกี่ยวกับการค้ำมนุษย์ที่มีความร้ายแรงและ ซับซ้อนสูง รวมไปถึงสภาวะที่เปราะบางของผู้เสียหาย จำนวนมาก และโอกาสที่อาจเกิดบาดแผลทางจิตใจเพิ่มมากขึ้น

บ่อยครั้งที่อันตรายเกิดขึ้นอย่างไม่คาดคิดและไม่ได้เจตนา และอาจเกิดขึ้นในหลายรูปแบบ ทั้งต่อร่างกาย จิตใจ กฎหมาย สังคม และเศรษฐกิจ

ความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายบางอย่างอาจเห็นได้ชัดเจน ยกตัวอย่าง เช่น การลงโทษและคุมขังผู้เสียหายจากการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมผิดกฎหมายต่าง ๆ เช่น การค้าประเวณี การใช้สารเสพติด หรือการเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม ความเสี่ยงอื่น ๆ อาจไม่ชัดเจนมากนัก เช่น การให้ที่พักพิงและการคุ้มครองผู้เสียหายหากผู้เสียหายยินยอมเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาคดีเพื่อเอาผิดกับผู้กระทำความผิด หรือการใช้ข้อความและภาพใด ๆ ที่ตอกย้ำการเหมารวมทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับผู้ชายและผู้หญิงโดยไม่ตั้งใจ และมีส่วนกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงต่อสตรีและเด็กผู้หญิง

ทุกขั้นตอนของการแทรกแซง/การให้ความช่วยเหลือ/การดำเนินการใด ๆ ล้วนแฝงไปด้วยความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายขึ้นได้ เพราะฉะนั้น สิ่งสำคัญคือผู้ปฏิบัติงาน ที่ทำงานร่วมกับผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์จะต้องใช้แนวทางที่มีผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางและละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะไปใช้ในการประเมินและลดอันตรายและความเสี่ยง

ในการนี้ ผู้ปฏิบัติงานต้องพูดคุยกับผู้เสียหายทุกคน เพื่อทำความเข้าใจว่าพวกเขามองอันตรายอย่างไร ทั้งยังต้องรวมผู้เสียหายเข้าเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการตัดสินใจ การตัดสินใจและการกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายจึงควรดำเนินให้สอดคล้องกับการประเมินอันตรายและความเสี่ยงของผู้เสียหาย

เนื่องจากผู้เสียหายทุกรายมีอัตลักษณ์ทางสังคม และประสบการณ์การค้ำมนุษย์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล จึงไม่ควรใช้แนวทาง “เพียงแบบเดียว” ในการลดอันตราย ในทางกลับกัน ผู้ปฏิบัติงานต้องใช้การตัดสินใจ และความเชี่ยวชาญของตนเมื่อทำงานร่วมกับผู้เสียหายเพื่อวิเคราะห์ ประเมิน และลดอันตรายที่อาจเกิดขึ้น

ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงบุคคลที่อาจถูกเลือกปฏิบัติอยู่แล้วเป็นพิเศษ เช่น ผู้หญิงและเด็กผู้หญิง ชนกลุ่มน้อย ผู้พิการ บุคคลไร้รัฐ ผู้โยกย้ายถิ่นฐานโดยไม่มีเอกสาร และอื่น ๆ

กรอบการทำงานระหว่างระหว่างประเทศ เพื่อผลักดันการไม่ทำอันตราย

พิธีสารว่าด้วยการป้องกัน ปรามปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ (UN Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons) (2000) หรือที่รู้จักกันในชื่อพิธีสารพาเลร์โม (Palermo) เรียกร้องให้ทุกรัฐภาคีคุ้มครองและช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์โดยเคารพต่อสิทธิมนุษยชนอย่างสมบูรณ์ ข้อ 6 ของพิธีสารกำหนดให้มีการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวและอัตลักษณ์ของผู้เสียหาย การให้ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินคดีในชั้นศาลกับผู้เสียหาย การรับรองว่าผู้เสียหายจะได้รับการฟื้นฟูทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม การรักษาความปลอดภัยทางกายภาพให้กับผู้เสียหาย รวมไปถึงการช่วยให้ผู้เสียหายเข้าถึงการชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้กับความเสียหายที่เกิดขึ้น

หลักการแนะนำและแนวทางปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนและการค้ามนุษย์ (Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking) ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชน (Office of the High Commissioner for Human Rights; OHCHR) เรียกร้องให้รัฐภาคีให้การรับรองว่ามาตรการต่อต้านการค้ามนุษย์ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมไปถึงบุคคลที่ถูกค้ามนุษย์ (แนวปฏิบัติที่ 1) ต้องรับรองว่าจะมีการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์อย่างรวดเร็วและถูกต้องแม่นยำ (แนวปฏิบัติที่ 2) ต้องทำให้ฝ่ายบังคับใช้กฎหมายละเอียดอ่อนต่อสิทธิและความต้องการของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ (แนวปฏิบัติที่ 5) ต้องขยายการคุ้มครองและการสนับสนุนผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ให้ครอบคลุมทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติ (แนวปฏิบัติที่ 6) และต้องวางมาตรการพิเศษเพื่อคุ้มครองเด็กที่ถูกค้ามนุษย์ (แนวปฏิบัติที่ 8)

แนวทางปฏิบัติเพื่อคุ้มครองเด็กที่เป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ (Guidelines on the Protection of Child Victims of Trafficking) (2006) ของ UNICEF กำหนดให้มีการเตรียมการสำหรับการกลับสู่ครอบครัวของเด็กเพื่อลดภาวะบีบคั้นทางอารมณ์ (emotional distress) ที่อาจเกิดขึ้นซ้ำในเด็กให้เหลือน้อยที่สุด และให้คำนึงถึงความเสี่ยงของการตีตราและการทำให้ตกเป็นเหยื่อซ้ำ (revictimization) (ย่อหน้า 9.2) นอกจากนี้ ยังเรียกร้องให้ประเทศต่าง ๆ ดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่าผู้เสียหายที่เป็นพยานจะสามารถให้การต่อศาลได้อย่างปลอดภัย และต้องพยายามลดการซ้ำเติมบาดแผลทางจิตใจที่ผู้เสียหายมักต้องเผชิญในห้องพิจารณาคดี (ย่อหน้า 10.1) และให้มีการคุ้มครองผู้เข้าร่วมในการศึกษาวิจัยจากอันตรายต่ออารมณ์หรือร่างกายใด ๆ ที่อาจเป็นผลมาจากการศึกษาเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ที่เป็นเด็ก (ย่อหน้า 12.1)

ข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 13 ของอนุสัญญา CRC (CRC General Comment No. 13) (2011) ว่าด้วยสิทธิของเด็กในการเป็นอิสระจากความรุนแรงทุกรูปแบบ ระบุว่าจะต้องเคารพซึ่งสิทธิของเด็กในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งต้องให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของเด็กอย่างเป็นระบบในกระบวนการตัดสินใจทั้งหมด และควรกำหนดให้การเสริมพลังและการส่งเสริมการเข้าร่วมของเด็กเป็นหัวใจสำคัญของยุทธศาสตร์และโครงการเพื่อดูแลและคุ้มครองเด็ก (หัวข้อ 1.3 (จ))

ข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 38 ของอนุสัญญา CEDAW (2020) ว่าด้วยการค้ามนุษย์ที่เป็นผู้หญิงและเด็กในบริบทของการโยกย้ายถิ่นฐานทั่วโลก เรียกร้องให้รัฐภาคีคัดแยก ช่วยเหลือ และคุ้มครองผู้รอดชีวิตจากการค้ามนุษย์ รวมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดการทำให้ตกเป็นเหยื่อซ้ำ และดำเนินการเพื่อรับรองว่าผู้เสียหายจะสามารถเข้าถึงความยุติธรรมและนำตัวผู้กระทำความผิดไปลงโทษ (ย่อหน้า 6)

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิคนพิการ (UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities) เรียกร้องให้รัฐภาคีต่อต้านการเหมารวม อคติ และวิธีปฏิบัติที่เป็นภัยต่อคนพิการ ซึ่งรวมถึงการเหมารวม อคติ และวิธีปฏิบัติบนพื้นฐานของเพศภาวะและวัย ในทุกด้านของการดำเนินชีวิต (ข้อ 8)

ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ (UN Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power) แนะนำว่าผู้เสียหายจากอาชญากรรมต้องมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเห็นใจและความเคารพ รวมถึงสิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรมและการชดเชย สิทธิในการเข้าถึงข้อมูล สิทธิในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในความคิดเห็นนั้น ตลอดจนสิทธิที่ความคิดเห็นนั้นจะได้รับการพิจารณาในขั้นตอนที่เหมาะสม และควรมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมตลอดทั้งกระบวนการทางกฎหมายด้วย

คู่มือว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือโดยตรงแก่ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ (Handbook on Direct Assistance for Victims of Trafficking) (2007) ของ IOM เน้นย้ำความสำคัญของการไม่ทำอันตรายในฐานะหลักการพื้นฐานของการทำงานร่วมกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ โดยระบุว่าผู้ที่ทำงานร่วมกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์มีความรับผิดชอบทางศีลธรรมในการประเมินโอกาสที่จะเกิดอันตรายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมใดก็ตามที่มีการเสนออย่างเหมาะสมและถี่ถ้วน

กรอบการทำงานและแนวปฏิบัติระดับอาเซียน เพื่อผลักดันการไม่ทำอันตราย

อนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก (ASEAN Convention Against Trafficking in Persons, Especially Women and Children; ACTIP) กำหนดให้รัฐภาคีสมาชิกอาเซียน เคารพและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ โดยข้อ 14 ซึ่งว่าด้วยการคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์กำหนดให้ประเทศในอาเซียนพัฒนาแนวปฏิบัติในหลายด้าน อาทิ การคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์อย่างเหมาะสม การรักษาความปลอดภัยทางกายแก่ผู้เสียหาย การคุ้มครองความเป็นส่วนตัวและอัตลักษณ์ของผู้เสียหาย การไม่กำหนดโทษทางอาญากับผู้เสียหายจากการกระทำผิดกฎหมายที่ผู้เสียหายก่อขึ้น การไม่ควบคุมตัวผู้เสียหายในสถานกักกันหรือเรือนจำ การชดเชยค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น และการให้การดูแลและสนับสนุนที่จำเป็น เป็นต้น

แผนปฏิบัติการอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก (ASEAN Plan of Action Against Trafficking in Persons, Especially Women and Children) เน้นย้ำข้อ 14 ของอนุสัญญา ACTIP และแนะนำให้มีการเฉพาะทาง ซึ่งรวมถึงบริการทางสุขภาพ สำหรับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงการฟื้นฟูและเยียวยาทางกาย ทางจิตใจ และทางสังคมได้ ทั้งยังแนะนำให้สามารถดำเนินคดีกับการค้ามนุษย์ได้แม้จะไม่มีค่าให้การจากผู้เสียหาย และให้มีการพัฒนากลไกคุ้มครองที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสำหรับพยานในคดีค้ามนุษย์ เป็นต้น

แผนงานโบฮอลเพื่อปราบปรามการค้ามนุษย์ (Bohol TIP Work Plan) (แผนงานความร่วมมือหลากหลายภาคส่วนระดับอาเซียน) สนับสนุนการอนุวัติอนุสัญญา ACTIP และแผนปฏิบัติงาน APA โดยเน้นย้ำการทำให้กิจกรรมเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในระดับภูมิภาคมีความสอดคล้องกลมกลืนในมิติสำคัญตามแผนปฏิบัติงาน APA ได้แก่ 1) การป้องกันการค้ามนุษย์ 2) การคุ้มครองผู้เสียหาย 3) การบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินคดีค้ามนุษย์ และ 4) ความร่วมมือและการประสานงานระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ

แนวปฏิบัติของอาเซียนที่มีความละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะสำหรับการดูแลสตรีที่เป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ (ASEAN Gender Sensitive Guideline for Handling Women Victims of Trafficking in Persons) แนะนำว่า “ก่อนดำเนินการใด ๆ ควรมีการพิจารณาเพื่อให้มั่นใจได้ว่าการลดอันตรายไม่ว่าประเภทใดที่จะเกิดขึ้นกับผู้เสียหายให้เหลือน้อยสุดเท่าที่เป็นไปได้”²⁴ โดยเรียกร้องให้มีการพิจารณาถึงการรักษาความลับและความยินยอม โดยได้รับข้อมูลครบถ้วนในทุกขั้นตอนของกระบวนการช่วยเหลือผู้เสียหาย รวมถึงให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายในการวางแผนและการดำเนินการช่วยเหลือ และให้ผู้ให้บริการตระหนักและเคารพซึ่งความต้องการและความกังวลเฉพาะของผู้หญิงและเด็กผู้หญิง

แนวทางและกระบวนการของภูมิภาคในการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ (Regional Guidelines and Procedures to Address the Needs of Victims of TIP) ของคณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและเด็ก (ASEAN Commission on the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children; ACWC) เรียกร้องให้รัฐภาคีสมาชิกอาเซียนวางกลไกและกระบวนการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่การคัดแยกผู้เสียหายอย่างถูกต้องแม่นยำและทันที่ ทั้งยังเรียกร้องให้มีการสนับสนุนและคุ้มครองผู้เสียหายในทันทีโดยไม่มีเงื่อนไขว่าผู้เสียหายจะต้องยินยอมเข้าร่วมในกระบวนการทางกฎหมายก่อน ข้อนี้รวมถึงการคุ้มครองผู้เสียหายจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้น รวมถึงการคุ้มครองความเป็นส่วนตัว การให้ความช่วยเหลือและการสนับสนุนที่จำเป็นโดยทันที การแก้ไขปัญหาเรื่องสถานะทางกฎหมายของผู้เสียหาย

24 ดูข้อ 2.1

ที่เป็นคนชาวต่างชาติ ตลอดจนการคุ้มครองผู้เสียหายจากการควบคุมขังและการดำเนินคดี

แนวทางระดับอาเซียนสำหรับผู้ปฏิบัติงานว่าด้วยการตอบสนองเชิงยุติธรรมทางอาญาต่อการค้ามนุษย์ (ASEAN Practitioner Guidelines: Criminal Justice Responses to Trafficking in Persons)

แนะนำให้ผู้เสียหายสามารถร้องขอและได้รับซึ่งการชดเชยเยียวยา และให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงการคุ้มครองและที่พำนักได้ในทันที และได้รับการคุ้มครองจากการตอบโต้เอาคืนของผู้ค้ามนุษย์ แนวทางนี้ยังเรียกร้องให้สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอาญาของคดีค้ามนุษย์ได้เร็วยิ่งขึ้น เพื่อลดความเครียดและแรงกดดันที่ผู้เสียหายต้องเผชิญ

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิของเด็กในบริบทของการโยกย้ายถิ่นฐาน (ASEAN Declaration on the Rights of Children in the Context of Migration) เห็นชอบให้รัฐภาคีทุกรัฐดำเนินงานเพื่อพัฒนาระบบการและทางเลือกอื่น ๆ แทนการคุมขังกักตัวเด็กที่โยกย้ายถิ่นฐาน ทั้งเพื่อลดผลกระทบเชิงลบและเพื่อให้มั่นใจว่าเด็กจะได้อยู่กับครอบครัวของตนในสภาพแวดล้อมที่มีใช้การคุ้มครอง สะอาด และปลอดภัยหากเป็นไปได้

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration) ยืนยันว่าสิทธิของสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ แรงงานข้ามชาติ และกลุ่มเปราะบางและกลุ่มคนชายขอบเป็นสิทธิที่ไม่อาจเพิกถอน (inalienable) และเป็นส่วนเดียวกันของสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้⁵

แผนปฏิบัติการระดับภูมิภาคอาเซียนว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อเด็ก (ASEAN Regional Plan of Action on the Elimination of Violence Against Children) เรียกร้องให้รัฐภาคีสมาชิกดำเนินมาตรการที่เหมาะสมและจำเป็นทั้งหมดเพื่อเติมเต็มสิทธิของเด็กที่จะได้รับการคุ้มครองจากความรุนแรงทุกรูปแบบโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติใด ๆ โดยให้รัฐภาคีสมาชิกทั้งหมดตระหนัก เศรษฐกิจ และส่งเสริมสิทธิของเด็กในการแสดงความคิดเห็น และต้องให้ความสำคัญกับความเห็นของเด็กในประเด็นใด ๆ ก็ตามที่ส่งผลกระทบต่อเด็ก และจะต้องทำให้เด็กสามารถใช้สิทธิของตนเพื่อแสดงความคิดเห็นได้โดยเสรีตามความสามารถที่พัฒนาไปตามวัยของเด็ก

แผนปฏิบัติการระดับภูมิภาคอาเซียนว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี (ASEAN Regional Plan of Action on the Elimination of Violence Against Women) (2016-2025) เรียกร้องให้มี “ชุดการปฏิบัติงาน และการให้ทุนสนับสนุนระยะยาวและมีการประสานงานระหว่างกัน” เพื่อแก้ไข “ต้นตอและตัวขับเคลื่อนที่ซับซ้อนซึ่งอาจนำไปสู่ “ความรุนแรงต่อสตรี”

แผนแม่บทอาเซียน ค.ศ. 2025 เพื่อบูรณาการสิทธิคนพิการ (ASEAN Enabling Masterplan 2025: Mainstreaming the Rights of Persons with Disabilities) ตระหนักถึงพันธกิจของรัฐบาลภาคีในการเคารพ ส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิของผู้พิการ

กรอบยุทธศาสตร์การบูรณาการมิติเพศภาวะของอาเซียน ค.ศ. 2021-2025 (ASEAN Gender Mainstreaming Strategic Framework 2021-2025) ยกให้แนวทางฐานสิทธิ (rights-based) เป็นหนึ่งในหลักการชี้แนะและคุณค่าสำคัญ ซึ่งแสดงถึงความเข้าใจว่าการที่ผู้หญิงไม่สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานและขาดการเข้าร่วมทางสังคม ทางเศรษฐกิจ และทางการเมือง ถือเป็นการปฏิเสธสิทธิมนุษยชนของสตรี ทั้งยังเรียกร้องให้มีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงแสดงถึงความต้องการของตนเอง รวมทั้งเรียกร้องความรับผิดชอบและใช้สิทธิของตน

การใช้หลักการไม่ทำอันตรายระหว่างช่วยเหลือ และคุ้มครองผู้เสียหายโดยตรง

เอกสารแนวทางฉบับนี้พิจารณาความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายในห้ามิติสำคัญของการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหายโดยตรง ดังนี้



การคัดแยกผู้เสียหาย



การฟื้นฟู การไต่ตรอง
และสถานที่พักพิง



การส่งตัวกลับและ
การกลับคืนสู่สังคม



การรักษาพยาบาลทางการ
แพทย์และการดูแลสุขภาพจิต



กระบวนการยุติธรรม
ทางอาญา

แม้อาจมีการนำเสนอแนวปฏิบัติและคำแนะนำว่าด้วยการไม่ทำอันตรายในแต่ละหัวข้อหลัก แต่เนื้อหาอาจยังไม่กว้างขวางหรือลึกซึ้งมากเท่าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องการ จึงขอแนะนำให้ผู้ปฏิบัติงานอ้างอิงและหาข้อมูลจากรายการแหล่งข้อมูลที่แนบไว้ตอนท้ายเอกสารแนวทางฉบับนี้



ภาพโดย Rawena Russell



การคัดแยกผู้เสียหาย

การคัดแยกผู้เสียหายเป็นกระบวนการที่บุคคลหนึ่งได้รับการคัดแยกจากผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ซึ่งส่งผลให้บุคคลนั้นมีสิทธิและสามารถรับบริการช่วยเหลือและคุ้มครองต่าง ๆ ได้ เช่น บริการทางการแพทย์และการดูแลสุขภาพอื่น ๆ ที่อยู่อาศัย อาหารและสิ่งจำเป็นพื้นฐาน บริการให้คำปรึกษาและการดูแลทางจิตสังคม เป็นต้น²⁶ การคัดแยกผู้เสียหายที่ถูกต้อง และรวดเร็วช่วยอำนวยความสะดวกแก่การเข้าช่วยเหลือและทำให้สามารถดูแลผู้เสียหายได้อย่างรวดเร็ว ทั้งยังขัดขวางกระบวนการค้ามนุษย์ และสนับสนุนการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดด้วย



26 Bali Process (2015). *Policy Guide on Identifying Victims of Trafficking: An Introductory Guide for Policy Makers and Practitioners*. Bangkok, Regional Support Office of the Bali Process.

แนวทางและกระบวนการของภูมิภาคในการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ของ ACWC ระบุว่า การคัดแยกผู้เสียหายอย่างรวดเร็วและทันที่ซึ่งสำคัญยิ่งต่อความปลอดภัยและสุขภาพของผู้เสียหาย ทั้งยังจำเป็นต่อการรับรองว่าผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์จะถูกจับกุมตัวและลงโทษจากอาชญากรรมที่ก่อขึ้น นอกจากนี้ยังเรียกร้องให้วางกลไกและกระบวนการเพื่อใช้เป็นแนวทางและอำนวยความสะดวกแก่การคัดแยกผู้เสียหาย โดยควรจัดทำให้เป็นมาตรฐานทั่วทั้งภูมิภาคอาเซียน

ผู้ใดเกี่ยวข้องกับกระบวนการคัดแยกผู้เสียหายบ้าง (ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ)



ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์



ครอบครัวและญาติมิตรของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์



ตำรวจ



หน่วยปฏิบัติงานเฉพาะกิจเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์



เจ้าหน้าที่ช่วยแดน



ผู้ตรวจแรงงาน



เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองและศุลกากร



พนักงานอัยการ



ผู้ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย



ผู้ให้บริการทางสังคม



ผู้บริหารหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น



บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข



เจ้าหน้าที่สถานทูตและสถานกงสุล



องค์กรพัฒนาเอกชน



ล่ามและนักแปลภาษา

นอกจากนั้น ยังมักพบอันตรายดังต่อไปนี้ระหว่างกระบวนการคัดแยกผู้เสียหายในอาเซียน ฉะนั้นในฐานะเจ้าหน้าที่เผชิญเหตุหรือฝ่ายสนับสนุน สิ่งสำคัญคือท่านต้องตระหนักถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้เหล่านี้ และพิจารณาว่าแนวทางไม่ทำอันตรายที่น่าเสนอนี้เป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยป้องกันหรือลดอันตรายนั้นเอง

1.

ผู้เสียหายไม่ได้รับการคัดแยก ว่าเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จำนวนมากหลีกเลี่ยงที่จะถูกคัดแยก
ว่าเป็นผู้เสียหาย โดยอาจเกิดจากหลายสาเหตุ อาทิ ความ
อับอายจากสิ่งที่เกิดขึ้นกับตน ความหวาดกลัวการแก้แค้น
เอาคืนจากผู้ค้ามนุษย์ ความหวาดกลัวว่าจะถูกลงโทษ
การที่ไม่ตระหนักถึงสิทธิของตนเองและความช่วยเหลือ
ที่ผู้เสียหายจะได้รับ หรืออาจเพียงต้องการกลับไปดำเนิน
ชีวิตของตนต่อไป

นอกจากนี้ยังมีผู้เสียหายที่ไม่ตระหนักว่าตนถูกค้ามนุษย์
ด้วยเช่นกัน โดยอาจไม่รู้จักแนวคิดเรื่องการค้ามนุษย์และไม่
มองว่าตนตกเป็นผู้เสียหาย ข้อนี้อาจพบได้บ่อยเป็นพิเศษ
ในกลุ่มเด็กจากครอบครัวยากจนและเปราะบางซึ่งถูก
ผู้กระทำความผิด (อาจเป็นผู้ปกครองหรือเครือญาติ)
หลอกล่อมมาให้มองการล่วงละเมิดและการแสวงหา
ประโยชน์เป็นเรื่องปกติและเป็นหน้าที่ที่ต้องทำ
เพื่อครอบครัว ผู้หญิงที่ถูกหลอกให้บังคับแต่งงานเชื่อ
ว่าตนเป็นฝ่ายยินยอมเอง ดังนั้นจึงไม่มองว่าตน
เป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

ผู้ขายบริการทางเพศในอาเซียนมักไม่ได้รับการคัดแยก
ว่าเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์²⁷ แม้จะมีพยานหลักฐาน
ที่แสดงว่าหลายคนติดอยู่ในสภาพถูกบังคับ
ใช้แรงงาน (forced labour) หรือแรงงานขูดหนี้ (debt
bondage) รูปแบบอื่น ๆ ก็ตาม มีแรงงานต่างด้าว
น้อยมากในอาเซียนที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้เสียหาย
จากการค้ามนุษย์ เช่น กลุ่มที่ทำงานในภาคการก่อสร้าง
การประมง และงานรับใช้ในบ้าน

การไม่ถูกคัดแยกว่าเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์
อาจส่งผลให้การแสวงหาประโยชน์และการล่วงละเมิด
ดำเนินต่อไป ผู้เสียหายยังต้องเผชิญกับความเสี่ยงต่าง ๆ
 อาทิ การถูกคุมขังกักตัว การเนรเทศ การดำเนินคดีทาง
อาญา การถูกละเมิดสิทธิ การขาดการเข้าถึงบริการและ
ความช่วยเหลือที่จำเป็น การถูกค้ามนุษย์ซ้ำ และการ
ตอบโต้เอาคืนจากผู้ค้ามนุษย์²⁸ ทั้งยังพลาดโอกาสที่
จะได้รับบริการรักษาพยาบาลที่ตอบสนองต่อ
ความต้องการเร่งด่วนด้านสุขภาพทั้งทางร่างกายและ
จิตใจของผู้เสียหาย

จากมุมมองของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
ความล้มเหลวในการคัดแยกผู้เสียหายลดทอน
ความสามารถของฝ่ายบังคับใช้กฎหมายในการรับมือ
กับการค้ามนุษย์ลงไป



ภาพโดย นฤพร บุญญบาล

27 McAdam, Marika (2021). Implementation of the non-punishment principle for victims of human trafficking in ASEAN member states: Executive summary. Bangkok: ASEAN-ACT.

28 Anti-Slavery International (2002). Human Traffic, Human Rights: Redefining Victim Protection. London: Anti-Slavery International.

“ผู้เสียหายในอุดมคติ (ideal victim)” คืออะไร

เรื่องราวการค้ามนุษย์ส่วนใหญ่ในสื่อกระแสหลักมักมีผู้เสียหายเป็นผู้หญิง ถ้าไม่เป็นผู้หญิงที่ถูกค้ามนุษย์เพื่อแสวงหาประโยชน์ทางเพศ ก็อาจเป็นผู้หญิงที่ตกเป็น “ทาสรับใช้ในบ้าน” ภายในวาทกรรมว่าด้วยการค้ามนุษย์ ผู้เสียหายในอุดมคตินี้มักจะถูกแสดงให้เห็นว่า “อ่อนแอ” และ “ไม่ได้ทำอะไรผิด”²⁹

คนเหล่านี้มักถูกมองว่าอ่อนแอด้วยเหตุแห่งเพศภาวะ อายุ หรือชาติพันธุ์ของตน ยกตัวอย่าง เช่น มักสันนิษฐานว่าผู้เสียหายที่เป็นผู้หญิงไร้อำนาจและเปราะบางจึงถูกชักเชิดบงการจากผู้อื่น แต่ในทางกลับกัน แทบไม่มีการแสดงให้เห็นถึงผู้ชายที่เป็นผู้เสียหายเนื่องจากเรามักเข้าใจไปเองว่าผู้ชายสามารถควบคุมแรงงานและความสัมพันธ์ของตนได้โดยสมบูรณ์

ผู้เสียหายในอุดมคติ “ไม่ได้ทำอะไรผิด” หรือ “สมควรได้รับความสงสาร” เนื่องจากคนเหล่านี้ถูกบีบบังคับให้ทำสิ่งต่าง ๆ เพราะความยากจนและสิ้นหวัง โดยอาจถูกลักพาตัวหรือชักพาไป (แสดงถึงภาพผู้เสียหายในอุดมคติอย่างที่สุด) หรือถูกหลอกลวงให้ตกอยู่ในสภาพที่ถูกแสวงหาผลประโยชน์³⁰

วาทกรรมที่มุ่งเน้น “ผู้เสียหายในอุดมคติ” เช่นนี้ ส่งเสริมการคิดไปเองอย่างผิด ๆ ว่าผู้เสียหายทุกรายจะต้องยอมจำนนและไม่อำนาจในการกระทำการ นี่ยังหมายความว่าผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่ยังไม่เคยประสบกับการล่วงละเมิดทางเพศหรือความรุนแรงทางกายรูปแบบอื่น ๆ ไม่มีสัญญาณบ่งชี้ที่ “ถูกต้อง” ว่าถูกค้ามนุษย์ด้วยเหตุนี้ บุคคลที่มีลักษณะไม่ตรงตามภาพของผู้เสียหายในอุดมคติ เช่น ผู้ชายและเด็กผู้ชาย หรือคนต่างด้าวที่เข้าเมืองอย่างผิดปกติ เป็นต้น อาจเสี่ยงต่อการถูกปฏิเสธไม่ให้เข้าถึงการสนับสนุน ความช่วยเหลือ และความยุติธรรม



29 มีการอภิปรายแนวคิดเรื่องผู้เสียหายในอุดมคติในบทเรียนพื้นฐานทางออนไลน์ว่าด้วยแนวทางที่ละเอียดอ่อนต่อเพศภาวะและมีผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางสำหรับเจ้าหน้าที่เผชิญเหตุด่านหน้าที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ (Basic E-learning Module on Gender Sensitive and Victim-Oriented Approaches for Frontline Responders Interacting with Victims of Trafficking in Persons) ซึ่งจัดทำโดย ACWC (กำลังจะเปิดตัวในปีค.ศ. 2022).

30 O'Brien, Erin (2018). *Challenging the Human Trafficking Narrative: Victims, Villains, and Heroes*. (Chapter 4: Ideal and Invisible Victims). Taylor & Francis Group.

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

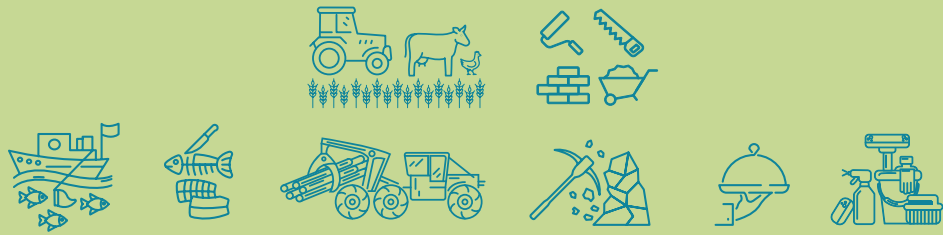
- » มองหาสัญญาณของการค้ามนุษย์ อาทิ:³¹
 - ไม่สามารถใช้เงิน โทรศัพท์มือถือ หรือเอกสารระบุตัวตน เช่น บัตรประจำตัวประชาชนหรือหนังสือเดินทางได้ตามต้องการ;
 - แสดงพฤติกรรมหวาดกลัว วิดกกังวล หรือเชื่อฟังผิดปกติ (submissive);
 - ไม่ทราบว่าคุณอยู่ที่ใด ทั้งในตอนนี้หรือก่อนหน้านี้;
 - ดูสับสนงุนงง อ่อนนอน หรือขาดสารอาหาร และแสดงสัญญาณของการถูกละเมิดทางวาจาและ/หรือทางร่างกาย;
 - มีร่องรอยบาดแผลทั้งใหม่และเก่า และ/หรือ มีลักษณะว่าไม่ได้รับการรักษาพยาบาล;
 - เสื้อผ้า/การแต่งกายไม่เหมาะสมกับสภาพอากาศ;
 - ไม่สามารถพูดคุยกับผู้อื่นได้โดยเสรี ถูกจับตามองอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา;
 - หลีกเลี่ยงการสบตา และหวาดกลัวเจ้าหน้าที่ทางการ; และ
- » ใช้ตัวบ่งชี้ที่รับรองโดยรัฐบาลหรือหน่วยงานของทางการเพื่อช่วยในการคัดแยกว่าบุคคลนั้นเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์หรือไม่ หากมีข้อสงสัย ให้ปรึกษากับหัวหน้าหรือเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์และความรู้มากกว่าเกี่ยวกับคดี
- » ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์อาจลังเลไม่กล้าบอกพูดความจริงว่าเกิดสิ่งใดขึ้นกับตนระหว่างการพบปะกันในครั้งแรก นอกจากนี้ เรื่องราวที่เล่าอาจไม่ปะติดปะต่อหรือสมเหตุสมผล ซึ่งอาจเกิดจากความกลัว และ/หรือ บาดแผลทางจิตใจ นอกจากนี้ เด็ก ผู้พิการ และบุคคลที่มีความต้องการพิเศษอาจมีปัญหามากกว่าในการแบ่งปันประสบการณ์ของตนกับเจ้าหน้าที่
- » อัดทนและให้เวลาอย่างเต็มที่กับการประเมินว่าบุคคลหนึ่งเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์หรือไม่ หากท่านสงสัยว่าบุคคลหนึ่งอาจเป็นผู้ที่ถูกค้ามนุษย์ ให้ปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเช่นเดียวกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ และให้การดูแลและสนับสนุนที่จำเป็น
- » หากไม่แน่ใจเรื่องอายุของบุคคลหนึ่ง ควรสันนิษฐานก่อนว่าบุคคลนั้นเป็นเด็ก จนกว่าจะได้รับข้อมูลเป็นอื่น
- » แต่งตั้งให้มีผู้ปกครองตามกฎหมาย (legal guardian) สำหรับเด็กที่ถูกค้ามนุษย์ เพื่อให้คำแนะนำและคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของเด็ก โดยให้มีการแต่งตั้งดังกล่าวเมื่อพ่อแม่ที่แท้จริงของเด็กไม่สามารถ ไม่เต็มใจ หรือไม่เหมาะสมที่จะใช้สิทธิในการเป็นผู้ปกครองได้เป็นการชั่วคราวหรือถาวร³² ทั้งนี้ ควรปรึกษาและแจ้งแก่ผู้ปกครองตามกฎหมายที่ได้รับการแต่งตั้งเกี่ยวกับกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับเด็กผู้นั้น
- » ถ้าหากผู้เสียหายเป็นบุคคลหรือเด็กที่มีความพิการ ให้มีการประชุมหารือกับองค์กรที่ทำงานกับผู้พิการเพื่อให้แน่ใจว่าบุคคลหรือเด็กที่มีความพิการสามารถเข้าถึง เข้าร่วม และได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

31 A21. Access social media graphics, videos and posters to educate and share the word about fighting human trafficking. <https://www.a21.org/content/media/grmytc> (accessed 1 December 2021)

32 UNICEF (2006). *Guidelines on the Protection of Child Victims of Trafficking*. UNICEF Technical Notes. New York: UNICEF.

- » อธิบายกระบวนการคัดแยกผู้เสียหายแก่บุคคลที่ท่านทำการสัมภาษณ์ซักถามด้วยภาษาที่ชัดเจนและเข้าใจได้ง่าย โดยอาจมีการใช้ล่ามหากจำเป็น ควรดูให้แน่ใจว่าบุคคลนั้นเข้าใจอย่างแท้จริงว่ากระบวนการประกอบด้วยอะไรบ้าง รวมไปถึงสิทธิของตน ประโยชน์และความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนการรับรองว่าเจ้าหน้าที่จะคุ้มครองความปลอดภัยและเก็บข้อมูลของบุคคลนั้นเป็นความลับ
 - » ห้ามบังคับให้มีการคัดแยกหากบุคคลนั้นไม่พร้อม จำไว้ว่าจะต้องคำนึงถึงความเสี่ยงจากมุมมองของอีกฝ่ายด้วย
 - » เตรียมใจเอาไว้ว่าบุคคลหนึ่งอาจตัดสินใจไม่เข้าร่วมในกระบวนการด้วยไม่ประสงค์จะถูกคัดแยกหรือได้รับความช่วยเหลือและการคุ้มครอง ในการนี้ ให้ยืนยันกับบุคคลนั้นว่าสามารถเข้ามาขอความช่วยเหลือได้ทุกเมื่อ
 - » เก็บบันทึกอย่างเป็นทางการว่าบุคคลนั้นมีสถานะเป็นผู้เสียหาย เพื่ออำนวยความสะดวกให้กระบวนการส่งต่อและการยอมรับจากทั้งสองฝ่ายถึงการตัดสินใจว่าบุคคลนั้นเป็นผู้เสียหายโดยประเทศอื่น ๆ ภายในอาเซียน
-

ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ถูกแสวงหาประโยชน์จาก:



แรงงาน – เกษตรกรรม การก่อสร้าง การทำประมงและการแปรรูปอาหารทะเล
การทำป่าไม้ การทำเหมือง งานในร้านอาหาร



บริการทางเพศ – การค้าประเวณี
ภาพลามกอนาจาร



บริการทำความสะอาด
งานรับใช้ในบ้าน



การตัดอวัยวะ



การบังคับให้ขอทาน



การบังคับแต่งงาน
และอุ้มบุญ



การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจาก
เด็กทางออนไลน์
(online sexual exploitation
of children; OSEC)



การลักลอบขน/ค้ายา



การบังคับให้เข้าร่วมใน
กลุ่มอาชญากร



การบังคับให้เข้าร่วม
ในการขัดกันด้วยอาวุธ
(armed conflict)



แนวปฏิบัติที่ดี:³³

ในประเทศไทย กรมสอบสวนคดีพิเศษหรือดีเอสไอ ทำงานอย่างใกล้ชิดกับพันธมิตรที่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนในการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะคนที่อาจไม่แสดงลักษณะทางกายภาพที่เห็นได้ชัดเจนว่าถูกล่วงละเมิด ยกตัวอย่าง เช่น องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานกับชาวประมงที่ถูกค้ามนุษย์ได้พัฒนาความเข้าใจถึงวิธีการบีบบังคับโดยไม่ใช้กำลังทางประเภท และสามารถช่วยระบุวิธีการเหล่านี้ออกมาผ่านการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์แรงงานที่มีความเปราะบาง องค์กรเหล่านี้มองหาสัญญาณของการล่วงละเมิดที่ไม่ใช่ลักษณะที่ปรากฏให้เห็นทางร่างกายเท่านั้น โดยกระบวนการคัดแยกผู้เสียหายจะมุ่งเน้นการสนับสนุนเพื่อฟื้นฟูผู้เสียหายและสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่น ดีเอสไอตระหนักถึงทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดในการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายบางกลุ่ม เช่น ผู้ที่ต้องการการปรึกษาเฉพาะทางหรือผู้เสียหายจากวัฒนธรรมหรือศาสนาที่แตกต่าง ดังนั้นดีเอสไอจึงคัดแยกและร่วมมือกับพันธมิตรที่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนผู้เสียหายกลุ่มนี้ต่อไป



ความท้าทาย:³⁴

ในสปป.ลาว พนักงานอัยการและผู้พิพากษาเผชิญกับความท้าทายในการกำหนดนิยามของการค้ามนุษย์อย่างชัดเจนในกฎหมาย การขาดแคลนซึ่งนิยามที่ชัดเจนในบทบัญญัติทางกฎหมายนำไปสู่ความสับสนในประเด็นของการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม การใช้แรงงานเด็ก การโยกย้ายถิ่นฐานเพื่อทำงานหรือแต่งงาน การขายอวัยวะ ฯลฯ ว่าถือเป็นส่วนหนึ่งของการค้ามนุษย์หรือไม่ ยิ่งไปกว่านั้น ความพยายามเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ยังคงมุ่งเน้นเพียงสตรีและเด็กเท่านั้น โดยมีคดีที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายที่เป็นผู้ชาย น้อยมากหรือไม่มีเลย ด้วยเหตุนี้ จึงแทบไม่มีการสนับสนุนทางกฎหมายหรือการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่เป็นผู้ชาย

33 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศไทย, 28 ตุลาคม ค.ศ. 2021.

34 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับสปป.ลาว, 17 ธันวาคม ค.ศ. 2021.

2.

การกำหนดความผิดทางอาญา การจับกุม การคุมขัง และการเนรเทศ

ระหว่างกระบวนการคัดแยกผู้เสียหาย ผู้เสียหายอาจกลัวว่าจะถูกลงโทษและมีความผิดทางอาญาจากความเกี่ยวข้องในการกระทำที่มีขอบด้วยกฎหมายอันเป็นผลโดยตรงจากการแสวงหาประโยชน์ ยกตัวอย่าง เช่น การเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย การใช้เอกสารปลอมแปลง การค้ายาเสพติด การค้าประเวณี เป็นต้น

แรงงานข้ามชาติที่เข้าเมืองและพำนักอย่างผิดกฎหมาย มักถูกจับกุม คุมขัง และเนรเทศ อันเนื่องมาจากความผิดจากสถานะการเข้าเมืองและจากอาชญากรรมที่กระทำระหว่างถูกค้ามนุษย์ ผู้โยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ (irregular migrants) ยังมักถูกปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้เสียหายจากการลักลอบนำคนเข้าเมือง ฉะนั้นจึงไม่ได้รับการคัดแยกว่าเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ จึงมักพบว่าหลายคนถูกส่งตัวไปศูนย์กักกันคนเข้าเมือง ห้องขัง หรือสถานที่ปิดอื่น ๆ

แรงงานข้ามชาติและผู้ขายบริการทางเพศมักถูกมองว่าเป็นผู้เสียหาย/ผู้เข้าร่วมโดยสมยอม ฉะนั้นจึงไม่ได้รับการพิจารณาว่าเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ในประเทศที่การค้าประเวณีผิดกฎหมาย ผู้ขายบริการทางเพศที่เป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ยังอาจมีความผิดทางอาญาด้วย

ในบางกรณี เด็กที่กระทำความผิดที่และยังเป็นผู้เสียหายด้วยอาจถูกจัดให้เป็น “เด็กที่ฝ่าฝืนกฎหมาย (children in conflict with the law)” แทนที่จะเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ซึ่งขัดแย้งกับประโยชน์สูงสุดของเด็ก³⁵

หากผู้เสียหายถูกปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิด จะเป็นการขัดขวางไม่ให้คนเหล่านี้ขอความช่วยเหลือหรือติดต่อกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ



ภาพโดย Anton Porsche บน Unsplash

35 McAdam, Marika (2021). *Implementation of the non-punishment principle for victims of human trafficking in ASEAN member states: Executive summary*. Bangkok: ASEAN-ACT.

อนุสัญญา ACTIP ข้อ 14(7) เรียกร้องให้ภาคีแต่ละฝ่ายต้องไม่ให้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์รับผิดทางอาญาหรือทางปกครองจากการกระทำที่ผิดกฎหมาย หากการกระทำดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์โดยตรง

ส่วนที่ 1 หัวข้อ C2 ของแนวปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติงานในอาเซียนว่าด้วยการตอบโต้เชิงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อการค้ามนุษย์ (2007) ระบุว่า: ภายในขอบเขตที่เป็นไปได้ ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ไม่ควรถูกตั้งข้อหาหรือดำเนินคดีจากอาชญากรรมที่ก่อขึ้นอันเป็นผลโดยตรงจากสถานะของบุคคลนั้นในฐานะผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

แนวปฏิบัติที่ 2 (6) ในหลักการแนะนำและแนวทางปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนและการค้ามนุษย์ของ OHCHR เรียกร้องให้รัฐภาคีดำเนินการให้แน่ใจว่าผู้ถูกค้ามนุษย์จะไม่ถูกกักตัวในสถานกักกันคนเข้าเมืองหรือสถานที่ควบคุมตัวรูปแบบอื่น ๆ ไม่ว่าในกรณีใดก็ตาม

จะต้องไม่พิจารณาว่าบุคคลหนึ่งให้ความยินยอมที่จะถูกแสวงหาประโยชน์ หากความยินยมนั้นได้มาจากวิธีการที่ไม่เหมาะสม เช่น ด้วยการฉ้อฉล บีบบังคับ หลอกลวง หรือใช้อำนาจโดยมิชอบ ในกรณีของเด็ก สถานะที่มีความเปราะบางเป็นพิเศษของเด็กทำให้เป็นไปได้ที่เด็กจะให้ความยินยอมมาแต่แรก³⁶

36 ดัดแปลงจากข้อ 3 ของพิธีสารพาเลอร์โม.

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ความยินยอมไม่มีความสำคัญทางกฎหมายในคดีค้ามนุษย์ จำไว้ว่าจะต้องไม่อ้าง “ความยินยอม” หรือ “การตกลง” ของผู้เสียหาย ไม่ว่าจะเพื่อเข้าร่วมในการแสวงหาประโยชน์โดยเจตนาหรือในการก่ออาชญากรรม เพื่อสร้างความชอบธรรมที่จะลงโทษคนเหล่านั้น
- » ต้องไม่กำหนดความผิดทางอาญาหรือถือว่าผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์มีความรับผิดชอบจากความผิดที่เกี่ยวข้องกับสถานะใด ๆ ที่ผู้เสียหายถูกบังคับให้กระทำการระหว่างการค้ามนุษย์ เช่น การเข้าเมืองผิดกฎหมาย การพำนักอย่างผิดกฎหมาย หรือการทำงานอย่างผิดกฎหมาย
- » ช่วยให้ผู้เสียหายที่เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายได้รับสถานะและเอกสารทางกฎหมายเพื่อพำนักต่อในประเทศได้ ประการนี้สำคัญยิ่งต่อการฟื้นฟูความรู้สึกถึงความปลอดภัยและสิทธิในเสรีภาพของผู้เสียหาย
- » จำไว้ว่าผู้ที่ถูกจับกุมมีสิทธิมนุษยชน ผู้บังคับใช้กฎหมายมีพันธกรณีในการแจ้งบุคคลเหล่านั้นให้ทราบถึงเหตุผลในการจับกุมและข้อกล่าวหาใด ๆ ที่ถูกตั้ง และนำคดีนั้นไปให้ผู้พิพากษาหรือเจ้าหน้าที่อื่นพิจารณาในทันที³⁷ ผู้ที่สงสัยว่าอาจเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จะต้องสามารถเข้าถึงกระบวนการคัดแยกผู้เสียหายได้ทันที
- » ชาวต่างชาติที่ถูกจับกุมและควบคุมตัวจะต้องได้รับแจ้งถึงสิทธิในการแจ้งสถานทูตของตน เพื่อให้ได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนจากฝ่ายกงสุล³⁸ อย่างไรก็ตาม ข้อนี้จะไม่ผลกับผู้ที่หลบหนีการประหัตประหาร (persecution) ในประเทศของตน
- » เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายไม่ควรตัดสินใจว่าควรดำเนินคดีกับบุคคลที่อาจเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์หรือไม่ จนกว่าจะมีการประเมินการค้ามนุษย์อย่างเป็นทางการโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง³⁹
- » หลีกเลี่ยงการส่งตัวเด็กไปอยู่ในเรือนจำ ห้องขังของตำรวจ ศูนย์กักกันคนเข้าเมือง และสถานที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม หากไม่มีทางเลือกในการดูแลอื่น ๆ ทำให้แน่ใจว่าการส่งตัวไปอยู่ในสถานที่เหล่านั้นมีระยะเวลาต่ำสุดเท่าที่เป็นไปได้ และมีการตรวจสอบโดยหน่วยงานอิสระอยู่เป็นประจำ⁴⁰

37 ข้อ 9 (2) International Covenant on Civil and Political Rights

38 McAdam, Marika (2021). *Implementation of the non-punishment principle for victims of human trafficking in ASEAN member states: Executive summary*. Bangkok: ASEAN-ACT.

39 McAdam, Marika (2021). *Implementation of the non-punishment principle for victims of human trafficking in ASEAN member states: Executive summary*. Bangkok: ASEAN-ACT.

40 ASEAN Practitioners' Model Implementation Toolkit (2019).

การค้ำมนุษย์ หรือ การลักลอบนำคนเข้าเมือง⁴¹

การค้ำมนุษย์	การลักลอบนำคนเข้าเมือง
อาชญากรรมต่อบุคคล (ละเมิดสิทธิมนุษยชน)	อาชญากรรมต่อรัฐ (ละเมิดกฎหมายพรมแดนของรัฐ)
ข้ามชายแดนอย่างถูกกฎหมาย ผิดกฎหมาย หรืออาจไม่มี การข้ามชายแดน	ข้ามชายแดนอย่างผิดกฎหมาย
มีการแสวงหาประโยชน์จากผู้เสียหายอย่างต่อเนื่อง	สิ้นสุดลงเมื่อผู้โยกย้ายถิ่นฐานมาถึงจุดหมายปลายทาง
ไม่ยินยอม หรือหากยินยอมในตอนแรกก็ไม่นับว่าไม่มีความ หมายเนื่องจากการค้ำมนุษย์มีการบีบบังคับและการหลอกลวง	สมัครใจ มักมีการให้ความยินยอม

ความท้าทาย:

แรงงานฟิลิปปินส์โพ้นทะเล (Trafficked Overseas Filipino Worker; OFW) มักถูกลักขโมยก่อนจะ มีการดำเนินคดีกับผู้ค้ำมนุษย์รวมถึงนายหน้าจัดหางานเสียอีก มีการกล่าวถึงความท้าทายเกี่ยวกับเขต อำนาจศาล โดยเฉพาะในกรณีที่ถูกค้ำมนุษย์ไปยังประเทศปลายทาง (ซีเรีย ซาอุดีอาระเบีย หรือ UAE เป็นต้น) แม้พวกเขาจะถูกจัดหาโดยคนจากฟิลิปปินส์เองก็ตาม ความท้าทายในการยึดถือหลักการไม่ ทำอันตรายในเขตอำนาจศาลที่แตกต่างกันถูกยกขึ้นในบริบทที่ผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์ชาวฟิลิปปินส์ ในอุตสาหกรรมประมงถูกดำเนินคดีนอกประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งเป็นความท้าทายสำหรับผู้บังคับใช้ กฎหมายและพนักงานอัยการของประเทศฟิลิปปินส์⁴²

แนวปฏิบัติที่ดี:

มีการกล่าวถึงแนวปฏิบัติที่ดีในประเทศสิงคโปร์ รวมถึงตัวอย่างที่ผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์ในอุตสาหกรรม การค้าบริการทางเพศที่ได้รับการคัดแยกว่าเป็นผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์ ฉะนั้นจึงไม่ถูกดำเนินคดีจากการ ทำงานนอกขอบเขตเงื่อนไขที่ตราประทับเข้าเมืองของบุคคลนั้นกำหนด แทนที่จะถูกตั้งข้อหา ผู้เสียหายดัง กล่าวได้รับการคุ้มครองและโอกาสในการออกไปทำงานนอกสถานพักพิงที่ตนอยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม ยังมีการ ยกประเด็นความเสี่ยงในการลงโทษผู้เสียหายจากความผิดที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี โดยมีรายงานเหตุที่ผู้หญิง จากฟิลิปปินส์ ไทย และอินโดนีเซียถูกกำหนดให้มีความผิดทางอาญาหลังจากขอความช่วยเหลือจากตำรวจ⁴³

⁴¹ แหล่งที่มา: <https://stophk.org/en/resource-library/human-trafficking-vs-human-smuggling>

⁴² McAdam, M (2022). Implementation of the non-punishment principle for victims of human trafficking in ASEAN Member States. Bangkok: ASEAN-ACT. https://www.aseanact.org/wp-content/uploads/2022/04/Non-Punishment_print_smallsize.pdf

⁴³ McAdam, M (2022). Implementation of the non-punishment principle for victims of human trafficking in ASEAN Member States. Bangkok: ASEAN-ACT. https://www.aseanact.org/wp-content/uploads/2022/04/Non-Punishment_print_smallsize.pdf

3.

การถูกทำให้เป็นเหยื่อซ้ำ (revictimisation) ระหว่างการสัมภาษณ์ชกถาม

ระหว่างการสัมภาษณ์ชกถาม ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จะถูกถามคำถามหรือขอให้ย้อนคิดถึงรายละเอียดประสบการณ์การถูกค้ามนุษย์ของตน ผู้เสียหายอาจถูกถามคำถามเดิมซ้ำ ๆ จากเจ้าหน้าที่หลายคนที่มีบทบาทแตกต่างกันตามเวลาที่ผ่านไป การสัมภาษณ์อาจเกิดขึ้นในสถานที่ที่ทำให้ผู้เสียหายรู้สึกไม่ปลอดภัยหรือเปิดโล่งจนเกินไป ผู้เสียหายที่เป็นผู้หญิงที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศอาจรู้สึกไม่สบายใจและไม่ปลอดภัยที่จะถูกซักถามโดยเจ้าหน้าที่เพศชาย หรือมีเจ้าหน้าที่เพศชายอยู่ด้วยในระหว่างนั้น

ในบางประเทศอาเซียน การกล่าวโทษผู้เสียหายยังคงเป็นปัญหาในเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย โดยผู้เสียหายจะถูกกล่าวโทษว่า “หัวแข็ง โกรธ โง่ ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง และก่อให้เกิดความไม่มั่นคงและความไร้ระเบียบทางสังคม”⁴⁴ ผู้หญิงที่ถูกค้ามนุษย์ข้ามกุ่มมองในเชิงลบ ฉะนั้นจึงอาจถูกปฏิเสธการบริการและความคุ้มครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กมักถูกกล่าวโทษโดยเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายและครอบครัวในสิ่งที่เกิดขึ้นกับตน⁴⁵ เด็กเหล่านี้เสียกำลังใจในการออกมารายงานเหตุ และเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายก็มักเชื่อคำพูดของพ่อแม่มากกว่าเด็ก

ทัศนคติที่กล่าวโทษผู้เสียหายและการถามคำถามโดยขาดความละเอียดอ่อน⁴⁶ สร้างแรงกดดันทางกาย จิตใจ และสังคมแก่บุคคลที่มีความเครียดและวิตกกังวลอยู่แล้ว นอกจากนั้น ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์บางรายอาจมีภาวะเครียดหลังผ่านเหตุการณ์กระทบกระเทือนจิตใจอย่างรุนแรง (Post-Traumatic Stress Disorder; PTSD) และอาจสูญเสียความทรงจำ ซึ่งมีการร้องเรียนอยู่บ่อยครั้งในแวดวงของการค้ามนุษย์ เนื่องจากผู้เสียหายต้องเผชิญกับการล่วงละเมิด ความรุนแรง การทรมาน และการบงการซ้ำ ๆ เป็นระยะเวลานาน⁴⁷

ผู้เสียหายที่รู้สึกถูกข่มขู่จากน้ำเสียงหรือรูปประโยคคำถามที่เจ้าหน้าที่ใช้ หรือรู้สึกไม่ปลอดภัยหรือได้รับการคุ้มครองมีแนวโน้มสูงกว่าที่จะปฏิเสธความช่วยเหลือและการเข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

44 ข้อสังเกตจากผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติว่าด้วยแนวทางระดับอาเซียนว่าด้วยการไม่ทำอันตราย (ASEAN Do No Harm Guide).

45 ข้อสังเกตจากผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติว่าด้วยแนวทางระดับอาเซียนว่าด้วยการไม่ทำอันตราย.

46 ตัวอย่างคำถามที่ไม่ละเอียดอ่อนกับผู้เสียหายจากการแสวงหาประโยชน์ทางเพศอาจรวมถึง ตอนนั้นคุณสวมเสื้อผ้าแบบไหน ทำไมถึงยอมให้เกิดขึ้น ได้ปฏิเสธหรือไม่ เป็นต้น ตัวอย่างคำถามที่ไม่ละเอียดอ่อนกับผู้เสียหายจากการแสวงหาประโยชน์ทางด้านแรงงานอาจรวมถึง คุณกำลังทำงานผิดกฎหมายหรือไม่ เหตุใดไม่หนีตอนที่สบโอกาส เหตุใดจึงกลัวเจ้าหน้าที่ทางการหากไม่ได้ทำอะไรผิด เป็นต้น

4 IOM (2009). *Caring for Trafficked Persons, Guidance for Health Providers*. Geneva: IOM.

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ดำเนินการคัดกรองหรือสัมภาษณ์ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและมั่นคง โดยอาจเป็นพื้นที่ปิดซึ่งบุคคลหนึ่งหรือเด็กและผู้ดูแลเด็กรู้สึกสบายใจและมีความเป็นส่วนตัว จำไว้ว่าหัวข้อที่จะพูดคุยมีความละเอียดอ่อน และ/หรือเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงด้านความปลอดภัย ดังนั้น การทำให้แน่ใจว่าสถานที่นั้นมีความเป็นส่วนตัวจะช่วยลดจำนวนของคนที่ได้ยินหรืออาจเข้ามาขัดจังหวะได้ และในขณะเดียวกันก็เป็นไปตามมาตรฐานในการคุ้มครองเด็กด้วย⁴⁸
- » การสัมภาษณ์ซักถามควรดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการฝึกอบรมมาเป็นพิเศษ และหากเหมาะสม ให้เตรียมฝ่ายสนับสนุนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเอาไว้ด้วย (เช่น ทนาย นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานจากองค์กรพัฒนาเอกชน หรือนักจิตวิทยา)
- » ควรให้ผู้สัมภาษณ์เป็นเพศที่ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกสบายใจ หากตัวผู้สัมภาษณ์เองเป็นสาเหตุให้บุคคลหนึ่ง หรือเด็ก หรือผู้ดูแลเด็กไม่สบายใจ ควรพิจารณาการเปลี่ยนตัวผู้สัมภาษณ์
- » ควรให้บุคคลที่ได้รับการฝึกอบรมเรื่องการคุ้มครองเด็กเป็นผู้ซักถามเด็ก หากองค์กรของท่านไม่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้น อาจพิจารณาทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญหรือองค์กรจากภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญด้านการคุ้มครองเด็ก
- » หากเป็นไปได้ ควรอนุญาตให้เด็กมากับผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือผู้ใหญ่ที่เด็กไว้วางใจระหว่างกระบวนการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ ควรให้เด็กเลือกได้ด้วยว่าจะพูดคุยกับผู้สัมภาษณ์โดยไม่มีผู้ดูแลตามกฎหมายหรือสมาชิกครอบครัวหรือไม่ ข้อนี้สำคัญอย่างยิ่งหากเด็กถูกส่งต่อมาจากมีเหตุให้สงสัยว่ามีการล่วงละเมิดหรือแสวงหาประโยชน์ในครอบครัว
- » ผู้สัมภาษณ์ควรแต่งกายในชุดสุภาพทั่วไปแทนที่จะสวมเครื่องแบบ เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายควรปลดอาวุธก่อนสัมภาษณ์ ข้อนี้จะช่วยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกสบายใจขึ้น โดยเฉพาะเด็ก
- » ใช้สถานที่ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและผ่านการฝึกอบรมซึ่งได้รับการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยจะต้องไม่ใช่สถานที่ที่เป็นคนจากชุมชนของผู้ถูกสัมภาษณ์โดยเด็ดขาด (รวมถึงเพื่อน ครอบครัว เพื่อนบ้าน ผู้นำชุมชน หรือบุคคลที่อาจเกี่ยวข้องกับผู้กระทำการแสวงหาประโยชน์)⁴⁹
- » ยืนยันกับผู้ถูกสัมภาษณ์ว่าจะไม่มีการกล่าวโทษ และอธิบายว่าสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ใช่ความผิดของบุคคลนั้น จงมีความละเอียดอ่อนกับบาดแผลทางจิตใจที่บุคคลนั้นต้องประสบ รวมทั้งความหวาดกลัวและความสับสนด้วย จำไว้ว่าคนเหล่านี้อาจรู้สึกว่าคุณตลกดีตรา ทรมานทางจิตใจ ทำให้อับอาย และลดทอนอำนาจของตนไปอันเป็นผลมาจากประสบการณ์นั้น

48 มาตรการคุ้มครองเด็กมุ่งเน้นการดำเนินการเชิงป้องกันเพื่อให้แน่ใจว่าเด็กได้รับการคุ้มครองจากการกระทำที่โดยเจตนาหรือไม่เจตนาอันนำไปสู่ความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายขึ้นจริง ๆ เป้าหมายของมาตรการคุ้มครองเด็กคือการสร้างและรักษาวรรณธรรมที่ปลอดภัยโดยมีเด็กเป็นศูนย์กลางและขับเคลื่อนโดยชุมชนผ่านความร่วมมือในระยะยาวและมีความหมายกับเด็ก ครอบครัวของเด็ก ชุมชน และตัวแทนทั้งหมด. แหล่งที่มา: <https://www.savethechildren.org/us/what-we-do/safeguarding-children>

49 Bali Process (2015). *Policy Guide on Identifying Victims of Trafficking: An Introductory Guide for Policy Makers and Practitioners*. Bangkok, Regional Support Office of the Bali Process



แนวปฏิบัติที่ดีในการสัมภาษณ์ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์และผู้ที่สันนิษฐานว่าเป็นผู้เสียหาย

ก่อนการสัมภาษณ์

- แนะนำตัวเองและทุกคนในห้อง ดูให้แน่ใจว่ามีเพียงบุคคลที่เกี่ยวข้องเท่านั้นอยู่ในห้องกับผู้ถูกสัมภาษณ์
- ใช้น้ำเสียงที่สงบและเป็นมิตร รวมทั้งภาษากายที่ไม่แสดงการข่มขู่คุกคาม
- อธิบายจุดประสงค์ของการสัมภาษณ์และวิธีการนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ต่อ
- แจ้งให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบถึงสิทธิของตนและบริการและความช่วยเหลือทางสังคมและกฎหมายที่มีอยู่ ตรวจสอบให้แน่ใจว่าผู้ถูกสัมภาษณ์เข้าใจถึงสิ่งที่อธิบาย
- ยืนยันสิทธิของผู้ถูกสัมภาษณ์ในความเป็นส่วนตัวและการปกปิดตัวตน แจ้งให้ทราบว่าข้อมูลทั้งหมดจะเก็บรักษาไว้เป็นความลับอย่างเคร่งครัด⁵⁰
- สอบถามว่าผู้ถูกสัมภาษณ์มีคำถามใดหรือไม่ รู้สึกปลอดภัยและสบายใจหรือไม่ หรือมีอาการบาดเจ็บที่ต้องได้รับการดูแลทางการแพทย์หรือไม่
- แจ้งว่าผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถขอพัก หรือยุติการสัมภาษณ์ได้ทุกเมื่อ และสามารถถามคำถามได้ตลอดเวลา
- ขอความยินยอมโดยได้รับข้อมูลครบถ้วนจากผู้ถูกสัมภาษณ์ก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ เมื่อขอความยินยอมจากผู้ถูกสัมภาษณ์โดยตรงและความยินยอมจากผู้ปกครองโดยชอบธรรม (กรณีเป็นเด็กและเยาวชน) ห้ามกดดันบุคคลนั้น หรือแม้แต่บอกเป็นนัยว่าพวกเขาควรต้องทำอะไร เพียงนำเสนอข้อมูลและคำร้องที่เกี่ยวข้องกับการให้ความยินยอมอย่างเป็นทางการ และแจ้งว่าพวกเขาสามารถเลือกได้อย่างเสรี และไม่ว่าจะเลือกอย่างไร ทางเจ้าหน้าที่ก็จะยอมรับโดยไม่มีอคติใด ๆ

ระหว่างการสัมภาษณ์

- อนุญาตให้ผู้ถูกสัมภาษณ์บอกเล่าเรื่องราวได้ตามสะดวก ห้ามเร่งการสัมภาษณ์โดยเด็ดขาด
- ถามคำถามอย่างตรงไปตรงมาที่เข้าใจได้ง่าย ใช้รูปประโยคสั้น ๆ
- สำหรับเด็ก ให้รับคำถามตามลักษณะเฉพาะและภูมิหลังครอบครัวของเด็ก ใช้ภาษาที่เป็นมิตรกับเด็กมากที่สุดที่เป็นไปได้ ให้โอกาสเด็กบอกเล่าเรื่องราวในแบบของตนเองก่อนถามคำถาม และควรเริ่มซักถามโดยใช้คำถามปลายเปิด ควรสงวนคำถามตรง ๆ หรือชี้นำไว้ภายหลังของการสัมภาษณ์ หลังจากที่เด็กดูผ่อนคลายมากขึ้นแล้ว
- พิจารณาใช้การสัมภาษณ์แบบสั้น ๆ หลายครั้งกับเด็กเล็ก เนื่องจากเด็กวัยนี้มีช่วงสมาธิสั้น เด็กบางคนอาจต้องการวาดรูปหรือเล่นดินเหนียวมากกว่า ลองหาเครื่องมืออื่น ๆ มาช่วย เช่น บัตรสีแดงที่เด็กสามารถสัมผัสหรือยกขึ้นมาเพื่อแสดงว่าต้องการหยุด

50 ในคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็กและผู้เยาว์ อาจจำเป็นต้องแบ่งปันข้อมูลกับผู้ให้บริการอื่น ๆ เพื่อคุ้มครองสุขภาพและประโยชน์ของเด็ก ให้ประเมินสถานการณ์เป็นรายคดี

- ในการถามคำถามเพิ่มเติมในการสัมภาษณ์ ให้อ้างอิงดัชนีชี้วัดการคุ้มครองที่รับรองโดยรัฐบาลหรือหน่วยงานอื่น ๆ ถ้าหากมี
- ปฏิบัติต่อผู้ถูกสัมภาษณ์ด้วยความเคารพ ห้ามข่มขู่หรือหากรักอีกฝ่ายกำลังให้คำอธิบายหรือเล่าเรื่องราว
- ห้ามถามคำถามเดิมซ้ำหลายครั้ง เนื่องจากจะเป็นการกดดันผู้ถูกสัมภาษณ์และทำให้การสัมภาษณ์เหมือนการสอบปากคำ ซึ่งทั้งก่อให้เกิดความเครียดและทำลายความไว้วางใจ ให้พิจารณาวิธีอื่นให้ได้มาซึ่งคำตอบที่ท่านต้องการ และลองเปลี่ยนวิธีการถามคำถามจากหลากหลายมุม
- ใช้เวลาทวนคำถามเพื่อทำความเข้าใจ
- วางแผนหยุดพัก (เข้าห้องน้ำ ทานอาหาร น้ำ หรือออกไปสูดอากาศ) ระหว่างระยะเวลาการสัมภาษณ์
- รักษาความเป็นมืออาชีพตลอดการสัมภาษณ์ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องมีความเห็นใจและปลอบโยนผู้ถูกสัมภาษณ์ด้วยเช่นกัน
- มุ่งเน้นสิทธิและความต้องการของผู้ถูกสัมภาษณ์
- ห้ามให้สัญญาเรื่องความช่วยเหลือหรือการคุ้มครองที่ผู้ถูกสัมภาษณ์จะได้รับในเรื่องใดเกินกว่าที่จะให้ได้
- เคารพต่อภูมิหลังทางวัฒนธรรมของบุคคลนั้น รวมถึงบรรทัดฐานทางสังคมและความเชื่อทางศาสนา ซึ่งอาจส่งผลให้อีกฝ่ายไม่สบายใจที่จะพูดคุยเกี่ยวกับบางหัวข้อ เช่น สุขภาพทางเพศและสุขภาพจิต
- ให้อยู่ติการสัมภาษณ์หากผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงอาการวิตกกังวลหรือเครียดอย่างรุนแรง เนื่องจากอาจมีหลายอาการป่วยที่ไม่เห็นได้อย่างชัดเจนในทันที หากท่านมีเหตุอันควรเชื่อว่าบุคคลที่ถูกสัมภาษณ์มีปัญหาด้านสุขภาพจิต ให้ขอความช่วยเหลือจากนักจิตวิทยาก่อนดำเนินการใด ๆ ต่อไป⁵¹
- จำไว้ว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะรวบรวมข้อมูลได้เพียงพอตั้งแต่การสัมภาษณ์ครั้งแรกเพื่อคัดแยกและช่วยเหลือบุคคลนั้น ที่สำคัญกว่าคือการสร้างความไว้วางใจ
- พิจารณาให้อยู่ติการสัมภาษณ์หากเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการสัมภาษณ์ไม่สามารถสานสัมพันธ์และสร้างความไว้วางใจกับอีกฝ่ายได้ หรือหากมีความเสี่ยงต่อสุขภาพของผู้ถูกสัมภาษณ์ หรือหากผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่สามารถหรือไม่เต็มใจให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์
- นอกจากสิ่งที่ผู้ถูกสัมภาษณ์แจ้งมาแล้ว ควรเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอื่น ๆ เพื่อระบุข้อเท็จจริงทั้งหมดและข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อตัดสินใจว่าคดีนี้เป็นคดีความมนุษย์หรือไม่⁵²

51 IOM (2007). *The IOM Handbook on Direct Assistance for Victims of Trafficking*. Geneva: IOM.

52 บันทึกข้อ 11, หลักการแนะนำและแนวทางปฏิบัติ (Recommended Principles and Guidelines) ของ UNHCHR, แนวปฏิบัติที่ 5, ข้อ 3: “รัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากระบวนการสืบสวนสอบสวนเชิงรุกที่หลีกเลี่ยงการพึ่งพาให้การจากผู้เสียหายมากเกินไป”

หลังการสัมภาษณ์

- แจ้งว่าจะเกิดอะไรขึ้นต่อไป และท่านจะช่วยเหลือผู้ถูกสัมภาษณ์ต่อไปอย่างไร
- อนุญาตให้อีกฝ่ายถามคำถาม
- ดูแลให้แน่ใจว่าผู้ถูกสัมภาษณ์จะถูกส่งต่อไปยังสถานที่ที่ปลอดภัย เช่น สถานพักพิงหรือผู้ให้บริการเฉพาะทางเพื่อรับความช่วยเหลือ พยายามอย่างสุดความสามารถในการช่วยเหลือให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ไปยังสถานที่ต่อไปอย่างปลอดภัย
- กล่าวขอบคุณผู้ถูกสัมภาษณ์และให้หมายเลขติดต่อในกรณีที่อีกฝ่ายโทรศัพท์หาท่าน
- เก็บข้อมูลส่วนตัวและข้อมูลทั้งหมดของผู้ถูกสัมภาษณ์ไว้ในสถานที่ปลอดภัย ห้ามเปิดเผยข้อมูลที่เป็นความลับโดยไม่มีคำยินยอมจากเจ้าของข้อมูลโดยเด็ดขาด
- ประเมินการสัมภาษณ์ที่เกิดขึ้นและวางแผนสำหรับขั้นต่อไปกับเจ้าหน้าที่ท่านอื่นหรือหัวหน้าของท่าน

สิ่งสำคัญคือเจ้าหน้าที่เผชิญเหตุด้านหน้าต้องเข้าใจผลกระทบทางร่างกายและจิตใจของการค้ามนุษย์ต่อผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายอาจแสดงเพียงหนึ่งหรือหลายอาการดังต่อไปนี้:

- ไม่สามารถอธิบายหรือเข้าใจประสบการณ์/สิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองได้
- มีปัญหาในการบอกเล่าเรื่องราวที่สอดคล้องปะติดปะต่อ
- ไม่ให้ความร่วมมือ
- ความทรงจำขาดหายไปบางส่วน
- มีความขัดแย้งในการให้การอย่างเห็นได้ชัด
- อยู่ในภาวะปฏิเสธความเป็นจริง หรือมีความเสี่ยงที่จะลดทอนความรุนแรงของสถานการณ์
- เปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงของเรื่องราว
- ไม่สามารถระบุได้ว่าต้องการสิ่งใด/ความช่วยเหลือใด
- รู้สึกสิ้นหวัง
- การรับรู้เวลาที่มีความบิดเบือน
- รู้สึกท้อแท้ทางอารมณ์ ร่างกาย หรือทางความคิดเกินกว่าจะรับมือไหว



ควรแต่งตั้งผู้ปกครองตามกฎหมายแก่เด็กที่ถูกค้ามนุษย์เพื่อให้คำแนะนำรวมถึงคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ให้แก่เด็ก เมื่อใดก็ตามที่พ่อแม่ของเด็กไม่สามารถ ไม่เต็มใจ หรือไม่เหมาะสมที่จะใช้สิทธิในการเป็นผู้ปกครอง เป็นการชั่วคราวหรือถาวร⁵³ ทั้งนี้ ในการดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก จะต้องมีการปรึกษาและแจ้งผู้ปกครองตามกฎหมายที่ได้รับแต่งตั้งรับทราบ

ต้องทำการประเมินประโยชน์สูงสุดของเด็กทันทีที่มีการระบุว่าเด็กมีความเสี่ยง โดยอาจเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญในทุก ๆ กิจกรรม และให้ประโยชน์ของเด็กเป็นข้อพิจารณาและวัตถุประสงค์หลักของทุกมาตรการที่ส่งผลกระทบต่อเด็กคนนั้น⁵⁴

ระหว่างการสัมภาษณ์ เด็กอาจเปิดเผยว่าเคยประสบความรุนแรงทางเพศหรือความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศ ภาวะ หรือผู้สัมภาษณ์อาจสงสัยว่าเด็กเคยถูกล่วงละเมิดทางเพศ ฉะนั้น ท่านจะต้องรับทราบการเปิดเผยดังกล่าวนี้อย่างจริงจังและจะต้องไม่ละเลยประเด็นนี้โดยเด็ดขาด สิ่งสำคัญคือผู้สัมภาษณ์ต้องผ่านการฝึกอบรมที่เหมาะสม และแสวงหาวิธีสนับสนุนจากหัวหน้าหรือผู้เชี่ยวชาญว่าจะตอบสนองต่อสถานการณ์นั้นด้วยความละเอียดอ่อนอย่างไรต่อไป ซึ่งควรรวมถึงวิธีการสนับสนุนเด็กและผู้ดูแลเด็กในกระบวนการนี้ ผู้สัมภาษณ์จะต้องเข้าใจด้วยว่าทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงที่เคยประสบกับความรุนแรงทางเพศหรือความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศสถานะไม่ได้สะท้อนว่าเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่ดี เด็กไม่มีความผิดที่ถูกล่วงละเมิดไม่ว่าในกรณีใด



แนวปฏิบัติที่ดี:⁵⁵

รัฐบาลประเทศลาวตระหนักถึงความท้าทายในการได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องและทันที่จากผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ และในขณะเดียวกันต้องรักษาสิทธิและความปลอดภัยของบุคคลเหล่านั้นตลอดทั้งกระบวนการ การแจ้งผู้เสียหายให้ทราบถึงสิทธิของตนและการขอความยินยอมโดยได้รับข้อมูลครบถ้วนเป็นก้าวแรกที่สำคัญยิ่ง ผู้เสียหายบางคนไม่มองว่าตนเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ บางคนอาจปกปิดข้อมูลเอาไว้ในขั้นแรก โดยเฉพาะผู้เสียหายจากการแสวงหาประโยชน์ทางเพศที่มักหวาดกลัวการเปิดเผยข้อมูลทั้งหมดในตอนแรก หากเป็นเช่นนั้น เจ้าหน้าที่เผชิญเหตุด้านหน้าจะต้องให้มีการพักหรือเลื่อนการคัดกรอง/คัดแยกผู้เสียหายออกไปในวันต่อมา หรือเร็วที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ โดยมุ่งเน้นการสร้างใจไว้วางใจกับผู้เสียหายและสร้างสภาพแวดล้อมที่ทำให้รู้สึกปลอดภัยและสบายใจเป็นสำคัญ

5 UNICEF (2006). *Guidelines on the Protection of Child Victims of Trafficking*. UNICEF Technical Notes (New York: UNICEF).

5 Office of the High Commissioner for Human Rights. *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking*. (n.d.)

55 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับสปป.ลาว, 17 ธันวาคม ค.ศ. 2021.

4.

การลดทอนอำนาจ (disempowerment) การบังคับให้ผู้เสียหายยอมรับการคัดแยก หรือความช่วยเหลือ

ไม่ใช่ผู้เสียหายทุกรายที่มองว่าตนเองเป็นผู้เสียหาย บางรายอาจยอมรับ “สถานการณ์” ของตนได้ในเวลาต่อมาและกลับมาทำงานต่อไป บางรายอาจไม่ประสงค์จะได้รับการคัดแยกว่าเป็นผู้เสียหายและอาจเลือกที่จะหลีกเลี่ยงการคัดแยกเสียด้วยซ้ำ

สำหรับบางคน กระบวนการคัดแยกผู้เสียหายอย่างเป็นทางการเกี่ยวข้องกับความช่วยเหลือที่ตนไม่ต้องการ หรือความช่วยเหลืออาจมาในรูปแบบที่ตนไม่ประสงค์จะได้รับ (เช่น อาจกำหนดให้ต้องอยู่ในสถานพักพิง หรือต้องแยกจากครอบครัวของตน) การคัดแยกอาจกำหนดให้ผู้เสียหายเดินทางกลับประเทศหรือภูมิภาคอื่น ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่ผู้เสียหายต้องการหลีกเลี่ยง เนื่องจากตนหวังว่าจะสามารถหางานในประเทศหรือเมืองปลายทางได้นั่นเอง ผู้เสียหายบางรายไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ทางการ และไม่เชื่อว่าการคัดแยกจะให้ประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมใด ๆ กับตนได้

อย่างไรก็ตาม ผู้เสียหายอาจตกอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่ตระหนักถึงสิทธิของตนเอง และไม่สามารถ “ปฏิเสธ” เจ้าหน้าที่ที่ให้ความช่วยเหลือหรือผู้สัมภาษณ์ได้ โดยผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่มีบาดแผลทางจิตใจ มักยอมรับสถานะด้อยกว่า (inferiority) และยอมรับพึ่งพิงผู้อื่น (dependency) อย่างง่ายดาย⁵⁶ โดยอาจรู้สึกว่าการตนถูกบังคับให้เข้าร่วมในกระบวนการหรือยอมรับความช่วยเหลือที่มีให้ และอาจรู้สึกด้วยว่าตนไม่มีสิทธิ์มีเสียงในการตัดสินใจหรือการเลือกประเภทของความช่วยเหลือที่มีการเสนอให้

56 IOM (2007). *The IOM Handbook on Direct Assistance for Victims of Trafficking*. Geneva: IOM.



ความท้าทาย:

ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โครงการให้ความช่วยเหลือมักมีลักษณะแบบบนลงล่าง และให้ความสำคัญกับ “การคุ้มครอง” ผู้เสียหายจากการล่วงละเมิดหรือแสวงหาประโยชน์เป็นหลัก โดยมีการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จำเป็นต้องถูก “ช่วยให้พ้นภัย” หรือ “ช่วยชีวิต” จากสถานการณ์ของตน ทั้งนี้ จึงมีการดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่หรือผู้ให้บริการที่เชื่อว่าตนกำลังทำเพื่อช่วยผู้เสียหาย เช่น การลงทะเบียนทางวินัย คำสั่งห้ามต่าง ๆ และการจำกัดพื้นที่ ด้วยเหตุนี้ การเสริมพลังให้ผู้เสียหายจึงถูกละเลยไปเพื่อแลกกับการมุ่งเน้นมาตรการปกป้องคุ้มครองนั่นเอง⁵⁷

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ระวังน้ำเสียงและภาษากายของตนเอง โดยดูว่าทั้งสองสิ่งนี้อาจแสดงถึงการตัดสิน การขาดความเคารพ และการเลือกปฏิบัติต่อผู้เสียหายอย่างไร
- » สนับสนุนให้ผู้เสียหายตัดสินใจด้วยตนเองโดยไม่มีการตัดสินไม่ว่าในกรณีใด
- » ละเอียดย้อนต่อภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของผู้เสียหาย และตระหนักว่าสิ่งนี้อาจมีอิทธิพลอย่างไรต่อพฤติกรรมและการตอบสนองของผู้เสียหาย
- » เคารพความต้องการของผู้เสียหาย หากผู้เสียหายไม่ประสงค์จะถูกคัดแยกหรือได้รับความช่วยเหลือ อนุญาตให้ผู้เสียหายตัดสินใจด้วยตนเอง แม้เมื่อท่านจะไม่เห็นด้วยก็ตาม อย่าทำให้ผู้เสียหายรู้สึกโง่เขลาหรือไม่รู้จักรับรู้คุณค่า
- » ยืนยันกับผู้เสียหายว่าสามารถเปลี่ยนใจได้ตลอดเวลา โดยจะยังคงมีการสนับสนุนและความช่วยเหลือให้พวกเขาอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม ให้มอบหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อแก่ผู้เสียหายเอาไว้หากในเวลานั้นพวกเขาตัดสินใจปฏิเสธไม่รับความช่วยเหลือ
- » ให้ผู้เสียหายมีช่วงเวลาในการไตร่ตรองและฟื้นฟูเพื่อตัดสินใจว่าจะเลือกทางเลือกใด รวมไปถึงว่าพวกเขาต้องการถูกคัดแยก ได้รับความช่วยเหลือ หรือร่วมมือกับหน่วยงานยุติธรรมทางอาญาหรือไม่ โดยให้เป็นไปตามกฎหมายและนโยบายภายในประเทศ⁵⁸

57 Issara Institute and A Lisborg, Towards Demand-Driven, Empowering Assistance for Trafficked Persons, Research Brief, May 2017. See https://docs.wixstatic.com/ugd/5bf36e_f6df2997d6734cd1a35e74167adf182a.pdf.

58 Bali Process (2015). Policy Guide on Identifying Victims of Trafficking: An Introductory Guide for Policy Makers and Practitioners. Bangkok, Regional Support Office of the Bali Process.

5.

การประณาม การถูกปฏิเสธจากครอบครัว และชุมชน

สถานะผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์อาจนำไปสู่การประณาม การถูกปฏิเสธ และการตีตราจากการ ครอบครัวยุ และสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะกับบุคคลที่ถูกแสวงหา ประโยชน์ทางเพศ⁵⁹ ผู้เสียหายหลายคนรู้สึกอายใจ หรืออับอายที่ไม่สามารถหาเงินได้ตามที่คาดหวังหรือ

เพื่อใช้หนี้ บางรายอาจเสียใจที่แบ่งปันประสบการณ์ของตนเองกับผู้อื่นและถูกคัดแยกว่าเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์



Photo by Duy Pham on Unsplash

59 Inter-Agency Coordination Group against Trafficking in Persons (ICAT). *Draft Submission to CEDAW's General Recommendation on Trafficking in Women and Girls in the Context of Global Migration* (n.d.).

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ยืนยันกับผู้เสียหายว่าสิ่งที่เกิดไม่ใช่ความผิดของผู้เสียหาย และพวกเขาจะไม่ถูกกล่าวโทษ
- » อธิบายถึงการดำเนินการป้องกันการป้องกันเพื่อคุ้มครองอัตลักษณ์ของผู้เสียหายและเพื่อรักษาความลับของข้อมูลส่วนตัวของผู้เสียหายอย่างเคร่งครัด ถามผู้เสียหายว่ามาตรการเหล่านี้เพียงพอหรือไม่
- » ส่งต่อผู้เสียหายให้นักสังคมสงเคราะห์หรือที่ปรึกษาหากผู้เสียหายแจ้งหรือแสดงสัญญาณว่ารู้สึกไม่ดีกับตัวเอง หรือรู้สึกไม่ดีกับสถานการณ์และอนาคตของตนเอง
- » หากผู้เสียหายไม่ประสงค์จะพูดคุยถึงความกลัวและความกังวลของตนกับผู้อื่น ควรมอบนามบัตรที่มีข้อมูลสำหรับบริการส่งต่อให้ผู้เสียหายเก็บไว้เองเพื่อการติดต่อในอนาคต ถ้าหากและเมื่อใดก็ตามที่พวกเขาตัดสินใจว่าต้องการความช่วยเหลือ และควรให้ข้อมูลบริการที่หลากหลายหากเป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม นามบัตรนั้นอาจแจ้งเพียงที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์โดยไม่จำเป็นต้องบอกว่าสำหรับอะไรก็ได้เช่นกัน และควรเตรียมใจเพื่อกรณี que ผู้เสียหายบางรายไม่ประสงค์จะยอมรับนามบัตรหรือข้อมูลใด ๆ⁶⁰
- » ระบุพันธมิตรที่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนหรือองค์กรที่เหมาะสม รวมไปถึงองค์กรที่ทำงานกับผู้พิการซึ่งมีความละเอียดอ่อนและเต็มใจให้บริการต่าง ๆ ตามแต่ผู้เสียหายต้องการ



ความท้าทาย:

การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นตัวเร่งอัตราการเติบโตของการค้ามนุษย์ทางออนไลน์ รวมถึงการเพิ่มขึ้นของการจัดหาเพื่อแสวงหาประโยชน์ทางเพศออนไลน์ การตอบสนองต่ออุปสงค์สำหรับสื่อละเมิดทางเพศเด็ก และการค้าประเวณีเด็กโดยใช้เทคโนโลยี⁶¹ ผู้เสียหายมักเป็นเด็ก โดยมีผู้ปกครองหรือผู้ให้การดูแลเป็นผู้กระทำผิดหลัก⁶² การใช้โทรศัพท์มือถืออย่างแพร่หลายยังหมายความว่าเด็กมักตกเป็นเป้าหมาย ถูกคัดเลือก และบีบบังคับให้เข้าร่วมในกิจกรรมทางเพศผ่านแอปพลิเคชันในมือถือ ผู้เสียหายที่เป็นเด็กหลายคนอาจไม่ตระหนักว่าตนกำลังถูกแสวงหาประโยชน์ ในขณะเดียวกัน การปกปิดตัวตนของเด็กยังทวีความยากขึ้นเมื่อเด็กเปิดเผยตนเองบนสื่อสังคมต่าง ๆ ไปแล้ว นอกจากนี้ ธรรมชาติของการแสวงหาประโยชน์ทางเพศเด็กออนไลน์ (online sexual exploitation of children; OSEC) ทำให้การตรวจจับและยับยั้งการกระทำนั้นเป็นเรื่องยากสำหรับฝ่ายบังคับใช้กฎหมาย การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของการแสวงหาประโยชน์ทางเพศเด็กออนไลน์ยังทำให้ฝ่ายบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถตอบสนองและสืบสวนสอบสวนกรณีที่มีการส่งต่อหรือคดีทั้งหมดได้ เนื่องจากมีความเป็นไปได้ว่าบางส่วนอาจจมหายไปในกระแสคลื่นของข้อมูลจำนวนมาก⁶³

60 Zimmerman, C. & Watts, C. (2003). *WHO Ethical and Safety Recommendations for Interviewing Trafficked Women*. London, London School of Hygiene & Tropical Medicine with support from the Daphne Programme of the European Commission and the World Health Organisation.

61 CEDAW General recommendation No. 38 (2020) on trafficking in women and girls in the context of global migration (20 November 2020).

62 International Justice Mission (2020). *Online Sexual Exploitation of Children in the Philippines: Analysis and Recommendations for Governments, Industry and Civil Society*.

63 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อทบทวนเนื้อหาการวิจัยกับประเทศกัมพูชาโดย ASEAN-ACT, 30 กันยายน พ.ศ. 2020.

6.

ความเครียดและวิตกกังวลระหว่างกระบวนการส่งต่อ

การส่งต่อผู้เสียหายไปรับบริการและความช่วยเหลือเกิดขึ้นในหลายโอกาส นับตั้งแต่ทันทีที่ผู้เสียหายถูกคัดแยกไปจนถึงจุดที่ผู้เสียหายฟื้นฟูจากประสบการณ์การค้ำมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์และกลับคืนสู่สังคมได้ตามที่คาดหวังไว้ ทั้งนี้กระบวนการส่งต่ออาจมีระยะเวลานาน โดยเฉพาะหากมีความต้องการใช้บริการระบบของรัฐมากเกินไป ความสามารถและมีทรัพยากรไม่เพียงพอ ทั้งยังอาจล่าช้าหากมีการประสานงานที่ไม่ดีระหว่างหน่วยงาน/ประเทศ

ความไม่แน่นอนของกระบวนการส่งต่อทำให้ผู้เสียหายเกิดความเครียดและวิตกกังวล และการขาดแคลนความละเอียดอ่อนต่อความต้องการของผู้เสียหายระหว่างกระบวนการนี้อาจทำให้ผู้เสียหายไม่ต้องการได้รับความช่วยเหลือ หรือที่แย่กว่านั้น อาจส่งผลให้ผู้เสียหายขาดการคุ้มครองและตกอยู่ในความเสี่ยงได้



ภาพโดย National Cancer Institute บน Unsplash

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ส่งต่อผู้เสียหายที่ได้รับการคัดแยกไปยังผู้ให้บริการที่เหมาะสมในพื้นที่ใกล้เคียงในพื้นที่
- » ควรส่งต่อบุคคลที่มีสัญญาณว่าถูกแสวงหาประโยชน์หรือล่วงละเมิดทางกายหรือทางเพศอย่างชัดเจนโดยทันทีไปยังสถานที่ให้บริการทางการแพทย์ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีสถานะเป็นผู้เสียหายหรือไม่ก็ตาม
- » ระมัดระวังและตื่นตัวต่อการเลือกปฏิบัติเชิงโครงสร้างและอย่างเป็นระบบ รวมถึงอคติต่อผู้พิการ ผู้ชายบริการทางเพศ ชนกลุ่มน้อย และกลุ่มเปราะบางอื่น ๆ เมื่อดำเนินการส่งต่อ
- » ปรับปรุงรายการผู้ให้บริการให้ทันสมัยอยู่เสมอ รวมทั้งรายชื่อบุคคลติดต่อและหมายเลขโทรศัพท์
- » ติดต่อเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่เพื่อให้แน่ใจว่าจะมีบริการและการสนับสนุนที่หลากหลายสำหรับผู้เสียหาย โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล
- » ตรวจสอบให้แน่ใจว่าผู้เสียหายได้รับการประเมินอย่างเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องแล้ว (อาทิ แพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์) เพื่อทำเรื่องร้องขอบริการและความช่วยเหลือที่ท่านกำลังจะแนะนำ
- » แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงตัวเลือกบริการและความช่วยเหลือต่าง ๆ ที่มีอยู่ รวมถึงกระบวนการเพื่อให้เข้าถึงแต่ละบริการ รวมทั้งระยะเวลา รอ อธิบายอย่างตรงไปตรงมาถึงประโยชน์และความเสี่ยง จำไว้ว่าความรู้คือพลัง ยิ่งเราสามารถเตรียมความพร้อมให้ผู้เสียหายและผู้ดูแล (กรณีผู้เสียหายเป็นเด็ก) สำหรับบริการและ/หรือการสนับสนุนได้มากเท่าใด ยิ่งดีสำหรับผู้เสียหายมากเท่านั้น โดยให้ผู้เสียหายเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะรับบริการใดถ้าหากมีความประสงค์นั้น
- » เส้นทางการส่งต่อจะต้องมีความเฉพาะเจาะจงมากเท่าที่เป็นไปได้ และต้องปรับปรุงให้มีข้อมูลล่าสุดอยู่เสมอ
- » ควรเคารพการรักษาความลับ และผู้เสียหายและผู้ดูแล (กรณีผู้เสียหายเป็นเด็ก) ควรให้ความยินยอมด้วยตัวเอง/ความยินยอมจากผู้ปกครองโดยชอบธรรมเพื่อดำเนินการส่งต่อ ปฏิบัติตามข้อกำหนดในการรักษาความปลอดภัยและความลับของข้อมูลอย่างเคร่งครัดเมื่อสื่อสารกับผู้ให้บริการ ทั้งยังต้องระมัดระวังเป็นพิเศษเมื่อแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสียหายกับบุคคลที่สามนอกเครือข่ายองค์กรของท่าน เช่น สถานทูต บุคลากรทางการแพทย์ องค์กรพัฒนาเอกชน โบสถ์ เป็นต้น โดยให้ดำเนินการบนพื้นฐานของหลัก “ความจำเป็นในการรับรู้ข้อมูล (need to know)” ระหว่างบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีโดยตรงเท่านั้น
- » ควรให้ความสำคัญและเร่งบริการส่งต่อสำหรับผู้เสียหายที่เป็นเด็ก รวมถึงผู้เสียหายที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน/อยู่ในขั้นวิกฤตเป็นอันดับแรก
- » สำหรับผู้เสียหายที่อาจเคยประสบกับความรุนแรงทางร่างกายและทางเพศ ทำให้แน่ใจว่ามีทางเลือกในการส่งต่อบุคคลกลุ่มนี้ไปรับบริการที่เกี่ยวข้องแบบครอบคลุม และให้ส่งต่อผู้หญิงและเด็กผู้หญิงไปรับบริการด้านความรุนแรงต่อผู้หญิงโดยเฉพาะ
- » แจ้งผู้เสียหายให้รับทราบถึงความก้าวหน้าของกระบวนการอยู่เสมอ แม้ท่านอาจไม่มีคำตอบสำหรับทุกอย่าง ข้อนี้อาจช่วยสร้างความมั่นใจให้ผู้เสียหายมีต่อกระบวนการส่งต่อ
- » ติดตามกระบวนการส่งต่อทั้งในส่วนของผู้ให้บริการและผู้เสียหายและผู้ปกครอง/ผู้ดูแล (กรณีผู้เสียหายเป็นเด็ก) เพื่อให้แน่ใจว่าบริการและ/หรือการสนับสนุนที่ท่านนั้นมีความเหมาะสม

การรักษาความปลอดภัยและความลับของข้อมูลส่วนตัวและข้อมูลการค้ามนุษย์

- เจ้าหน้าที่ควรแจ้งผู้เสียหายถึงวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูล การนำข้อมูลไปใช้และสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงข้อมูลของตน
- ไม่ควรเปิดเผยข้อมูลของผู้เสียหายโดยไม่มีขออนุญาตโดยได้รับข้อมูลครบถ้วนจากผู้เสียหายก่อน
- เจ้าหน้าที่ควรเปิดเผยข้อมูลของผู้เสียหายเท่าที่มีความจำเป็นต้องรู้เท่านั้น
- ไม่ควรพูดคุยถึงข้อมูลที่เป็นความลับอย่างไม่เป็นทางการไม่ว่าภายในองค์กรหรือภายนอก
- ไม่ควรวางแฟ้มคดีและเอกสารเอาไว้โดยไม่มีคนดูแลหรือวางทิ้งไว้บนโต๊ะหรือในพื้นที่ที่ผู้อื่นเข้าถึงได้ โดยต้องรักษาความปลอดภัยของข้อมูลทั้งหมด เช่น ใช้การเข้ารหัสข้อมูล การล็อกแฟ้มข้อมูล หรือการปกป้องข้อมูลด้วยรหัสผ่าน
- ไม่เปิดเผยข้อมูลในที่สาธารณะที่อาจมีคนได้ยินหรือผ่านทางโทรศัพท์ให้กับบุคคลที่ท่านไม่ทราบว่าเป็นใคร หรือไม่มีหลักฐานรับรองตัวตนใด ๆ
- ให้ความรู้กับล่ามและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความสำคัญของการรักษาความลับ รวมทั้งการดำเนินการตามพันธกรณีทางกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูล
- ไม่เปิดเผยข้อมูลที่เป็นความลับเกี่ยวกับผู้เสียหายและแฟ้มคดีต่อสาธารณชนผ่านทางสื่อสังคม การถ่ายทอดหรือสื่อตีพิมพ์ใด ๆ รวมถึงอุตสาหกรรมภาพยนตร์ด้วยเช่นเดียวกัน
- แนะนำให้ผู้เสียหายระมัดระวังการแบ่งปันข้อมูลกับผู้อื่น รวมถึงการเปิดเผยเรื่องราวส่วนตัว ภูมิลำเนา ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว เป็นต้น





การฟื้นฟู การไตร่ตรอง และสถานพักพิง

ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์หลายรายยังคงมีบาดแผลทางจิตใจภายหลังจากประสบกับการค้ามนุษย์ โดยอาจเผชิญกับความรู้สึกหลายหลายแบบ อาทิ กลัว วิดกกังวล อับอาย สิ้นหวัง สับสน และซึมเศร้า ผู้เสียหายส่วนใหญ่ถูกล่วงละเมิดทั้งทางร่างกายและจิตใจซึ่งต้องใช้เวลาในการรักษาเยียวยา โดยในบางรายอาจถึงขั้นมีปัญหาทางสุขภาพกายและสุขภาพจิตเรื้อรังอันเป็นผลจากการถูกแสวงหาประโยชน์เป็นระยะเวลายาวนาน

ระยะเวลาฟื้นฟูและไตร่ตรองช่วยให้ผู้เสียหายมีเวลาฟื้นตัวจากประสบการณ์ของตน ทั้งยังช่วยให้พวกเขาได้ฟื้นฟูสุขภาวะทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม สถานพักพิงหรือสถานที่อยู่อาศัยชั่วคราวให้สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและมั่นคงเพื่อให้ผู้ถูกค้ามนุษย์สามารถเข้าถึงบริการที่จำเป็น ฟื้นฟู และได้รับความช่วยเหลือในกระบวนการทางกฎหมาย ในช่วงเวลานี้ ผู้เสียหายสามารถประมวลผลข้อมูลและทางเลือกทั้งหมดที่ตนมีได้ตามสมควร



ข้อ 14(10) ของอนุสัญญา ACTIP เรียกร้องให้รัฐภาคีจัดหาที่พักที่เหมาะสม การให้คำปรึกษาและข้อมูล รวมทั้งความช่วยเหลือทางการแพทย์ จิตใจ และวัตถุแก่ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ อย่างไรก็ตาม ไม่มีบทบัญญัติว่าด้วยการให้ระยะเวลาไต่ตรองและฟื้นฟูไม่ว่าจะในอนุสัญญา ACTIP หรือพิธีสารพาลเออร์โม แต่อย่างใด

ทั้งอนุสัญญาคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปและอนุสัญญา ACTIP มีหลักการที่คล้ายคลึงกันในเรื่องการคุ้มครองและสนับสนุนผู้เสียหาย ในการนี้ ได้กำหนดว่ารัฐภาคีสมาชิกต้องพิจารณาการใช้มาตรการที่อนุญาตให้ผู้เสียหายอยู่ในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร ทั้งยังมีการระบุอย่างชัดเจนว่าควรคำนึงถึงปัจจัยเรื่องการมีมนุษยธรรมและความเห็นอกเห็นใจ

อย่างไรก็ตาม ประเทศส่วนใหญ่ในอาเซียนเป็นภาคีสมาชิกของกระบวนการบาหลี่ (Bali Process) ซึ่งแนะนำให้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ได้รับระยะเวลาไต่ตรองและการสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง โดยให้มีระยะเวลาตั้งแต่ 30-90 วัน⁶⁴

มีการระบุว่าอันตรายดังต่อไปนี้พบได้บ่อยครั้งในกระบวนการไต่ตรอง ฟื้นฟู และสถานพักพิงภายในอาเซียน ในฐานะเจ้าหน้าที่ผู้เผชิญเหตุด้านหน้าหรือเป็นฝ่ายสนับสนุน สิ่งสำคัญคือท่านต้องตระหนักถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้เหล่านี้ และพิจารณาให้แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตรายเป็นวิธีในการป้องกันหรือลดอันตรายเหล่านี้

64 Bali Process (2015). *Policy Guide on Protecting Victims of Trafficking: An Introductory Guide for Policy Makers and Practitioners*. Bangkok, Regional Support Office of the Bali Process.

1.

การขาดแคลนระยะเวลาไตร่ตรอง เพื่อตัดสินใจว่าจะเลือกทางเลือกใด

เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายต้องการสัมภาษณ์ผู้เสียหายทันทีที่เป็นไปได้เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่เพียงพอต่อการจับกุม/หรือดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด พวกเขาเชื่อว่าความจำของผู้เสียหายเกี่ยวกับรายละเอียดสำคัญของการค้ามนุษย์จะเสื่อมถอยลงเมื่อเวลาผ่านไป แต่ในขณะเดียวกัน พยานหลักฐานอาจถูกทำลาย หรือผู้กระทำความผิดอาจมีเวลาให้หลบหนี เพราะฉะนั้น ผู้เสียหายจึงถูกกดดันหรือบีบบังคับให้ร่วมมือกับตำรวจหรือเจ้าพนักงานสืบสวนสอบสวนหรือพนักงานอัยการ เพื่อให้ข้อมูลโดยละเอียดภายในระยะเวลาอันสั้น ดังนั้นผู้เสียหายอาจไม่มีเวลาในการประมวลสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น ซึ่งรวมถึงการตัดสินใจโดยมีข้อมูลครบถ้วนว่าพวกเขาประสงค์จะเข้าร่วมในการสัมภาษณ์หรือกระบวนการทางกฎหมายหรือรับความช่วยเหลือหรือไม่



ภาพโดย Kali9 บน Istockphoto

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ผู้เสียหายบางรายอาจไม่ตระหนักว่าตนถูกแสวงหาประโยชน์ ข้อนี้นับได้บ่อยมากในผู้เสียหายที่เป็นเด็ก ให้อธิบายแก่ผู้เสียหายว่าการค้ามนุษย์คืออะไรโดยใช้ภาษาอย่างง่ายที่คนทั่วไปเข้าใจ จำไว้ว่าผู้เสียหายที่ถูกเตรียมตัวหรือควบคุมโดยผู้กระทำความผิดมาเป็นเวลานานอาจพบว่าการทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์เป็นเรื่องยาก ทั้งยังอาจมีปัญหาในการตัดสินใจหรือตระหนักว่าตนสามารถตัดสินใจได้ว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป
- » ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน แพทย์ กฎหมาย และอื่น ๆ หากจำเป็น เช่น ความช่วยเหลือทางสังคมหรือจิตใจ แก่ผู้เสียหายทันทีที่เป็นไปได้
- » ระยะเวลาไต่ตรองและฟื้นฟูสำหรับผู้เสียหายแต่ละรายไม่เหมือนกัน ให้มีความยืดหยุ่นและปรับระยะเวลาตามความจำเป็น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะของผู้เสียหายแต่ละราย



แนวปฏิบัติที่ดี:⁶⁵

ประเทศไทยมีระยะเวลาคัดแยกผู้เสียหาย 7 วันสำหรับดำเนินการคัดกรองและยืนยันผู้เสียหายให้แล้วเสร็จ เมื่อตระหนักว่าระยะเวลาดังกล่าวไม่เพียงพอให้ผู้เสียหายฟื้นฟูและไม่พอสำหรับเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการคัดแยกผู้เสียหายอย่างเหมาะสมและถูกต้องแม่นยำ ประเทศไทยจึงรับเอาแนวทางพิจารณาเป็นรายคดีมาใช้สำหรับระยะเวลาไต่ตรอง ในคดีหนึ่ง ผู้หญิงตั้งครุฑชาวไทยที่เดินทางกลับจากต่างประเทศได้รับอนุญาตให้ใช้เวลาในการคลอดบุตรและฟื้นฟูร่างกายจนกระทั่งพร้อมเข้าร่วมในกระบวนการทางกฎหมาย



แนวปฏิบัติที่ดี:⁶⁶

ฟิลิปปินส์มีระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดเพื่อดำเนินการสอบปากคำ (inquest proceedings) อย่างไม่เป็นทางการจำนวน 36 ชั่วโมง โดยให้พนักงานอัยการในคดีอาญาเป็นผู้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนเบื้องต้น อย่างไรก็ตาม ทางกระทรวงตระหนักว่าระยะเวลาสั้นเช่นนี้กลายเป็นภาระหนักแก่ผู้เสียหายที่อาจยังไม่พร้อมเปิดเผยข้อมูล รัฐบาลจึงพยายามลดภาระดังกล่าวด้วยการอนุญาตให้ใช้บันทึกวิดีโอที่บันทึกการสัมภาษณ์ระหว่างการสอบปากคำ นี่เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางที่มีผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางของฟิลิปปินส์

65 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศไทย, 28 ตุลาคม ค.ศ. 2021.

66 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศฟิลิปปินส์, 19 ตุลาคม ค.ศ. 2021.

2.

การขาดแคลนการเข้าถึงสถานพักพิง หรือสถานที่อยู่อาศัยชั่วคราว

ในหลายประเทศอาเซียน สถานพักพิงยังมุ่งเน้นให้บริการผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่เป็นผู้หญิงและเด็กผู้หญิงเป็นหลัก การเข้าถึงสถานพักพิงหรือสถานที่อยู่อาศัยจึงเป็นความท้าทายสำคัญสำหรับผู้ชายและเด็กผู้ชาย เด็กที่ฝ่าฝืนกฎหมาย รวมทั้งบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ เช่น ผู้พิการและชาวต่างชาติ ต้องเผชิญ

ในกรณีที่ไม่มีสถานพักพิง เจ้าหน้าที่บางแห่งจะส่งตัวผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ไปยังสถานกักกัน ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดอันตราย ลดทอนเสรีภาพในการเคลื่อนที่ และทำให้ผู้เสียหายยังคงสูญเสียอำนาจในการควบคุมและกระทำการเหมือน เช่นที่ประสบระหว่างถูกค้ามนุษย์ต่อไป

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ส่งบุคคลที่ได้รับการคัดแยกว่าเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ไปยังสถานพักพิงหรือที่อยู่อาศัยชั่วคราวที่ปลอดภัยและมั่นคงโดยทันที และควรดำเนินการส่งต่ออย่างรวดเร็วให้หน่วยงานที่รับผิดชอบการให้ความช่วยเหลือ และการสนับสนุนเฉพาะทาง
- » สถานพักพิงหรือสถานที่อยู่อาศัยดังกล่าวควรเหมาะสมกับผู้เสียหายโดยต้องคำนึงถึงภูมิหลัง ประสบการณ์ และวัฒนธรรมของผู้เสียหาย โดยต้องพิจารณาถึงประเด็นต่าง ๆ อาทิ อายุ เพศ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา เป็นต้น
- » ผู้หญิงตั้งครรภ์และให้นมบุตร และมีบุตรติด ควรได้อยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมและแยกต่างหาก
- » ในกรณีที่ไม่มีสถานพักพิงหรือสถานที่อยู่ที่ดีดำเนินการโดยรัฐ ให้ประสานงานกับองค์กรพัฒนาเอกชน หรือกลุ่มตามความเชื่อทางศาสนาเพื่อจัดสถานที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้ชายและเด็กผู้ชาย ผู้พิการ ผู้มีความต้องการพิเศษและชาวต่างชาติ
- » หากเป็นไปได้ ให้ผู้เสียหายมีทางเลือกเพื่อรับการดูแลระบบสถานพักพิงอย่างเป็นทางการ โดยอาจเป็นที่อยู่ ที่ปลอดภัยและเหมาะสม รวมถึงการเช่าบ้านหรืออพาร์ทเมนต์ หรือการจัดหาที่อยู่ชุมชน (community-based housing)⁶⁷
- » หากต้องส่งผู้เสียหายไปยังสถานกักกัน ควรให้แน่ใจว่าระยะเวลาที่อยู่ในสถานกักกันต้องสั้นที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ และในขณะเดียวกัน เจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการจัดเตรียมที่อยู่อาศัยทางเลือกไว้ให้ผู้เสียหายด้วย

67 McAdam, M (2020). Freedom of movement for victims of trafficking: Law, policy and practice in the ASEAN region. Information note supported by the Australian Government. Bangkok: ASEAN-ACT.

ข้อ 1(20) ของอนุสัญญา ACTIP กำหนดให้รัฐบาลอาเซียนใช้มาตรการในอนุสัญญานี้บนพื้นฐานของการไม่เลือกปฏิบัติ ขณะที่แนวทางและกระบวนการของภูมิภาคอาเซียน (ASEAN Regional Guidelines and Procedures) แนะนำให้รัฐบาลอาเซียนให้ “การสนับสนุนและคุ้มครองจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของเชื้อชาติ เพศภาวะ ประเทศกำเนิด หรือเหตุแห่งการเลือกปฏิบัติอื่นใด และจะต้องคำนึงอย่างรอบคอบถึงความต้องการพิเศษ เช่น ความต้องการที่มาจากอายุ เพศภาวะ หรือความพิการ” แนวปฏิบัติของอาเซียนที่มีความละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะ (ASEAN Gender Sensitive Guideline) ระบุว่าไม่ควรมีการเลือกปฏิบัติในการส่งต่อผู้เสียหายเพื่อรับบริการหรือความช่วยเหลือ⁶⁸

แนวปฏิบัติของอาเซียนที่มีความละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะตระหนักถึงความกังวลและความต้องการเฉพาะของผู้หญิงและเด็กผู้หญิง โดยระบุว่า “ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรระบุเพศภาวะของผู้เสียหายเพื่อให้การสนับสนุนและบริการที่เหมาะสมต่อไป เช่น การดูแลสุขภาพ การสัมภาษณ์ และสถานพักพิงที่ปลอดภัย เป็นต้น”⁶⁹ กล่าวโดยรวมคือแนวปฏิบัติดังกล่าวสนับสนุนให้มีการพัฒนาแนวปฏิบัติมาตรฐานและมาตรการที่ละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะในการดูแลผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่เป็นผู้หญิงภายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความต้องการของผู้เสียหายที่เป็นผู้ชายและเด็กผู้ชายในด้านการคุ้มครองและการฟื้นฟูในภูมิภาคนี้ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง ในขณะที่บริการสำหรับผู้เสียหายกลุ่มนี้ยังคงมีอยู่จำกัด แนวทางที่ละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะต้องพิจารณารูปแบบการล่วงละเมิดการแสวงหาประโยชน์ที่แตกต่างกันไปในกลุ่มผู้เสียหายชายและหญิงและตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของแต่ละกลุ่ม

68 ดูย่อหน้า 3.4.5.

69 ดูย่อหน้า 2.7.2.

3.

สถานพักพิง และความช่วยเหลืออื่น ๆ ขึ้นอยู่กับ ความร่วมมือของผู้เสียหายในกระบวนการทางอาญา

หลายครั้งที่ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ต้องยินยอมเข้าร่วมในกระบวนการทางอาญาก่อนจะได้รับการรับรองสถานะอย่างเป็นทางการว่าเป็น “ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์” และได้รับการจัดหาสถานพักพิงหรือความช่วยเหลือรูปแบบอื่น ๆ ผู้เสียหายที่ปฏิเสธไม่ร่วมมือกับฝ่ายบังคับใช้กฎหมายอาจถูกปฏิเสธไม่ให้ไปอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัยจากเงื้อมมือผู้ค้ามนุษย์ ผู้เสียหายที่เป็นชาวต่างประเทศยังมีความเสี่ยงมากเป็นพิเศษเนื่องจากมีแนวโน้มสูงที่จะถูกเนรเทศ คุมขัง หรือส่งตัวกลับไปยังสถานที่ที่ถูกแสวงหาประโยชน์

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ขจัดเงื่อนไขว่าการเข้าไปอยู่ในสถานพักพิงของผู้เสียหายขึ้นอยู่กับการเข้าร่วมของผู้เสียหายเพื่อจุดประสงค์ด้านความยุติธรรมทางอาญา ผู้เสียหายควรได้รับการเข้าถึงสถานพักพิงและบริการต่าง ๆ แม้จะตัดสินใจไม่เข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็ตาม
- » มองหาวิธีให้ได้มาซึ่งคำให้การที่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานได้โดยไม่ต้องควบคุมตัวผู้เสียหายไว้เป็นระยะเวลานานในสถานพักพิง ข้อนี้อาจรวมถึงการใช้คำให้การก่อนการพิจารณาคดี บันทึกวิดีโอของคำให้การ หรือการให้การผ่านทางวิดีโอ
- » แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงความก้าวหน้าของคดีใด ๆ ก็ตามที่พวกเขาเกี่ยวข้อง โดยบอกผู้เสียหายว่าสามารถขอข้อมูลได้ทุกเมื่อ
- » ทรพยากรบุคคลทั้งหมดที่ทำงานในสถานพักพิงต้องได้รับการอบรมเพื่อทำงานกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ข้อนี้นี้มีผลไม่เพียงต่อผู้จัดการสถานพักพิงและนักสังคมสงเคราะห์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงพนักงานรักษาความปลอดภัย พนักงานครัว และพนักงานทำความสะอาดด้วย บุคคลเหล่านี้ควรได้รับข้อมูลว่าควรปฏิบัติต่อผู้เสียหายอย่างไร และควรตระหนักถึงความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในสถานพักพิงด้วยเช่นกัน



ความท้าทาย:⁷⁰

ในอินโดนีเซีย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แสดงความกังวลเกี่ยวกับการอนุญาตให้ผู้เสียหายพำนักร่วมชุมชนของตนเองต่อแทนที่จะไปอยู่ในสถานพักพิง เนื่องจากผู้เสียหายมีแนวโน้มสูงกว่าที่จะถูกโน้มน้าวให้ถอนคำร้องหรือเผชิญกับภัยคุกคามจากผู้กระทำความผิด หรือถูกกล่าวโทษโดยพ่อแม่และผู้นำท้องถิ่นว่าเป็นต้นเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้น ผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์มักพยายามมาพบผู้เสียหายเพื่อชักจูงสิ่งที่ผู้เสียหายบอกแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้เสียหายบางรายยังคงติดต่อกับผู้กระทำความผิดหรือบุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มอาชญากรผ่านทางโทรศัพท์มือถือ แม้เมื่อพวกเขาจะอยู่ในสถานพักพิงแล้วก็ตาม ผู้เสียหายอาจเปิดเผยตำแหน่งที่ตั้งของสถานพักพิงที่ตนอยู่ซึ่งก่อให้เกิดความเสี่ยงด้านความมั่นคง ไม่เพียงกับผู้เสียหายเท่านั้นแต่ยังรวมถึงผู้อยู่อาศัยในสถานพักพิงคนอื่น ๆ ด้วย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยังรายงานเหตุที่ผู้กระทำความผิดมาปรากฏตัวที่สถานพักพิงหรือสถานที่อยู่อาศัยเพื่อก่อกวนผู้เสียหาย ซึ่งรวมไปถึงการข่มขู่คุกคามพนักงานรักษาความปลอดภัย การทำลายรั้ว เป็นต้น



ความท้าทาย:⁷¹

ในฟิลิปปินส์ ผู้จัดการคดีและนักสังคมสงเคราะห์ต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการในการดูแลเด็กที่เป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในสถานพักพิง เนื่องจากผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย หรือในบางกรณี สมาชิกครอบครัวของเด็กกลับสมรู้ร่วมคิดในอาชญากรรมที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ อาจออนุญาตให้ผู้เสียหายสื่อสารกับครอบครัวได้ภายใต้การกำกับดูแล รวมไปถึงการเดินทางมาเยี่ยมผู้เสียหายที่สถานพักพิง โดยให้พิจารณาตามสถานการณ์และความต้องการส่วนบุคคลของผู้เสียหายแต่ละราย ทั้งนี้ทั้งนั้น ผู้จัดการคดีและนักสังคมสงเคราะห์จะต้องพิจารณาข้อดีข้อเสียของแต่ละกิจกรรมซึ่งไม่ง่ายเลย และต้องทำการตัดสินใจโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ ข้อจำกัดในการเดินทางและการเคลื่อนที่ซึ่งบังคับใช้ระหว่างช่วงโควิด-19 ยังทำให้ผู้เสียหายที่เป็นเด็กออกจากสถานพักพิงและไปโรงเรียนไม่ได้ การเปลี่ยนไปใช้วิธีการเรียนการสอนแบบออนไลน์หมายความว่าเจ้าหน้าที่สถานพักพิงต้องแบกรับภาระเพิ่มเติมในการให้การศึกษาแก่เด็ก ซึ่งเด็กเหล่านี้บางส่วนมีปัญหาในการเรียนรู้ ยิ่งไปกว่านั้น กระบวนการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายที่เป็นเด็กมีความล่าช้าออกไประหว่างการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่งที่ทำงานกับเด็กรายงานว่าจากคดี 64 คดีที่ส่งคำร้องต่อศาล มีเพียง 9 คดีเท่านั้นที่ยังดำเนินการอยู่

70 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศอินโดนีเซีย, 21 ตุลาคม ค.ศ. 2021.

71 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศฟิลิปปินส์, 19 ตุลาคม ค.ศ. 2021.

4.

สถานพักพิงที่จำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนที่ และการสื่อสารของผู้เสียหาย

ผู้เสียหายอาจถูกส่งไปอยู่สถานพักพิงแบบปิดโดยไม่เต็มใจเพื่อจุดประสงค์ในการคุ้มครองความปลอดภัย การควบคุมตัวในสถานพักพิงยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือผู้ให้บริการที่เกี่ยวข้องว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุด หรือวิธีเดียวในการตอบสนองความต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วนของผู้เสียหาย ในบางประเทศ ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่เป็นผู้โยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ จะถูกควบคุมตัวไว้ที่สถานพักพิงที่ดำเนินการโดยรัฐหรือได้รับการรับรองจากรัฐเพื่อจำกัดการเคลื่อนที่ของบุคคลกลุ่มนี้ ผู้เสียหายยังถูกควบคุมตัวในสถานพักพิงแบบปิดด้วยเพื่อให้สามารถเข้าร่วมในการสืบสวนสอบสวน และการดำเนินคดีได้⁷² บางรายอาจถูกควบคุมตัวตลอดระยะเวลาของกระบวนการทางอาญา ซึ่งขัดขวางไม่ให้ผู้เสียหายทำงานหารายได้และอยู่ร่วมกับครอบครัว

การถูกบังคับให้อยู่ภายในพื้นที่สถานพักพิงซึ่งเคลื่อนที่ได้ อย่างจำกัดอาจสร้างความเครียดและวิตกกังวล และอาจคล้ายคลึงกับบางมิติของความทรงจำและประสบการณ์ที่บุคคลนั้นถูกค้ามนุษย์ได้ ผู้อาศัยอยู่ในสถานพักพิงอาจถูกห้ามไม่ให้ติดต่อกับครอบครัว ซึ่งอาจสร้างความเครียดและวิตกกังวลเป็นอย่างมากแก่ผู้เสียหายที่มีอายุน้อยและผู้ใหญ่ที่กังวลถึงบุคคลในอุปการะ อย่างเช่นบุตรของตน ในบางกรณี มักมีการกำหนดให้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ต้องอยู่ในสถานพักพิงนานหลายปี ฉะนั้นจึงไม่สามารถกลับบ้านได้

⁷² McAdam, M (2021). *Continuing to pay the price for freedom: the ongoing detention of victims after their trafficking experience*. Bangkok: ASEAN-ACT.

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ขอความยินยอมอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้เสียหายเมื่อรับตัวเข้าสถานพักพิง โดยต้องให้ข้อมูลอย่างครบถ้วน ในภาษาและรูปแบบที่ผู้เสียหายเข้าใจเกี่ยวกับเหตุผลที่ผู้เสียหายต้องมาอยู่สถานที่แห่งนั้น ระยะเวลาที่คาดหวังว่าอาจจะต้องอยู่ สภาพการอยู่อาศัยในสถานพักพิง บริการที่มีให้ และสิทธิของผู้เสียหาย การได้มาซึ่งลายมือชื่อเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ผู้เสียหายควรเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าการอยู่ในสถานพักพิงหมายความว่าอย่างไร
- » แจ้งให้ผู้เสียหายทราบว่าสามารถถอนความยินยอมได้ทุกเมื่อ ตรวจสอบกับผู้เสียหายอยู่เสมอว่าประสงค์จะอยู่ที่สถานพักพิงต่อหรือไม่
- » ใช้เวลาเต็มที่ในการอธิบายกฎของสถานที่หรือศูนย์พักพิง และอนุญาตให้ผู้เสียหายถามคำถามได้ จำไว้ว่าผู้เสียหายมาจากภูมิหลังและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ฉะนั้นกฎเหล่านี้อาจเป็นเรื่องใหม่สำหรับผู้เสียหาย อธิบายเหตุผลของกฎเหล่านี้ และเปิดรับข้อเสนอแนะจากผู้เสียหายที่อาจรู้สึกว่าการเหล่านี้ละเมิดต่อสิทธิและความเป็นส่วนตัว และกระทบต่อความเชื่อและศาสนาของตน
- » ให้ผู้เสียหายมีทางเลือกในการอยู่ในสถานพักพิงในชุมชน หรือสถานพักพิงแบบเปิดหากมีทางเลือกที่ปลอดภัย และผ่านการรับรอง หรือได้รับการตรวจสอบจากหน่วยงานรัฐบาลที่เกี่ยวข้องแล้ว
- » ดูแลให้แน่ใจว่าสภาพแวดล้อมของสถานพักพิงปลอดภัยและน่าอยู่สำหรับผู้อยู่อาศัย จัดให้มีการเป็นส่วนตัว พื้นที่หลับนอน พื้นที่เก็บของ และพื้นที่สันทนาการอย่างเพียงพอต่อจำนวนผู้รับบริการที่สถานพักพิงแห่งนั้น โดยไม่ควรมีการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนที่จนเกินไป และอนุญาตให้ผู้อยู่อาศัยสามารถติดต่อกับโลกและสังคมภายนอกได้อย่างปลอดภัยได้
- » ตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่าผู้อยู่อาศัยมีวิธีการรายงานต่อผู้จัดการสถานพักพิงหรือบุคคลใดก็ตามที่ผู้เสียหายไว้วางใจหากมีประเด็นใดที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยหรือสุขภาพของผู้เสียหาย
- » หลีกเลี่ยงการยึดของใช้ส่วนตัวของผู้เสียหาย เช่น โทรศัพท์มือถือ แจ้งแก่ผู้เสียหายให้ปิดโทรศัพท์มือถือเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดติดต่อสื่อสารกับผู้เสียหายได้ หรือค้นพบตำแหน่งของสถานพักพิง/ที่อยู่อาศัยของผู้เสียหาย แจ้งผู้เสียหายและครอบครัวถึงอันตรายและความเสี่ยงจากการปล่อยให้ผู้กระทำความผิดทราบว่าสถานพักพิงตั้งอยู่ที่ไหน หากเป็นไปได้ มอบซิมการ์ดใหม่ให้ผู้เสียหายติดตั้งในโทรศัพท์มือถือ และอนุญาตให้ผู้เสียหายสามารถติดต่อสมาชิกครอบครัวหรือบุคคลที่ผู้เสียหายไว้วางใจอยู่เป็นประจำภายใต้การกำกับดูแลจากเจ้าหน้าที่หากจำเป็น

แนวปฏิบัติของอาเซียนที่มีความละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะระบุว่าผู้เสียหายแต่ละรายควรสามารถตัดสินใจได้จากข้อเท็จจริงที่มีทั้งหมดได้อย่างเสรีและโดยสมัครใจ ผู้เสียหายจะต้องให้ความยินยอมรับความช่วยเหลือที่มีให้ นับตั้งแต่การติดต่อเบื้องต้นไปจนถึงการกลับคืนสู่สังคม ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้ให้บริการที่จะต้องอธิบายทุกการกระทำ นโยบาย และกระบวนการทั้งหมดในแบบที่ผู้เสียหายสามารถเข้าใจได้เพื่อให้ได้มาซึ่งความยินยอมตลอดจนบางขั้นตอนในกระบวนการให้ความช่วยเหลือ จำเป็นต้องขอให้ผู้เสียหายให้ความยินยอมอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรหรือด้วยวาจา หากผู้ให้บริการไม่สามารถสื่อสารกับผู้เสียหายด้วยภาษาที่ผู้เสียหายเข้าใจ จึงใช้ความพยายามทั้งหมดในการแสวงหาความช่วยเหลือจากล่าม (ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำงานกับบุคคลที่ถูกค้ำมนุษย์) ทั้งในการสื่อสารที่เป็นวาจาและเป็นลายลักษณ์อักษร



แนวปฏิบัติที่ดี:⁷³

ในฟิลิปปินส์ สถานพักพิงสำหรับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่เป็นเด็กบางแห่งได้รับการออกแบบและก่อสร้างเพื่อให้ความรู้สึกเหมือน “อยู่บ้าน” ยกตัวอย่าง เช่น รั้วไม่สูงเกินไปเพื่อให้เด็กสามารถเห็นสภาพแวดล้อมภายนอกได้ ทั้งยังไม่มีป้ายสัญลักษณ์ภายนอกอาคารที่ระบุว่าสถานที่นี่คือสถานพักพิง ไม่สร้างความรู้สึกเหมือนห้องขังแบบปิด ทั้งยังมีนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และ “ผู้ดูแลเด็ก (houseparent)” เด็กยังได้รับอนุญาตให้ไปโรงเรียนนอกสถานพักพิงได้ด้วย เด็กที่ต้องเข้าร่วมในกระบวนการทางศาลจะได้รับแจ้งถึงการต้องไปอยู่ในสถานพักพิงเนื่องจากเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางกฎหมาย โดยจะต้องมีการพิจารณาถึงมุมมองของเด็กต่อการต้องพำนักอยู่ในสถานพักพิงด้วยเช่นกัน เด็กจะได้ทดลองอยู่สถานพักพิงเป็นเวลาห้าวันก่อนตัดสินใจว่าตนมีความประสงค์จะอยู่ที่นั่นหรือไม่



แนวปฏิบัติที่ดี:⁷⁴

รัฐบาลสิงคโปร์ให้ทุนองค์กรพัฒนาเอกชนส่วนหนึ่งเพื่อดำเนินการสถานพักพิงและให้การดูแลผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ทางการสิงคโปร์อนุญาตให้ผู้เสียหายส่วนใหญ่มีเสรีภาพในการเคลื่อนที่ภายนอกสถานพักพิงเหล่านี้ ยกเว้นผู้เสียหายที่พิจารณาแล้วว่าอาจมีภัยคุกคามต่อร่างกาย ผู้เสียหายสามารถออกจากสถานพักพิงเพื่อไปฝึกอบรมหรือทำงานภายใต้โครงการทำงานชั่วคราวนานหกเดือน โดยอาจขยายระยะเวลาได้สำหรับผู้เสียหายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางกฎหมายที่กำลังดำเนินอยู่ การอนุญาตให้เคลื่อนที่ได้นั้นจะพิจารณาเป็นรายกรณี ทั้งนี้ ทางการเห็นพ้องว่าการถูกขังอยู่ในสถานพักพิงทำให้สุขภาพจิตของผู้อยู่อาศัยเลวร้ายลง แม้การจ้างงานผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จะไม่ได้กำหนดไว้ในตัวบทกฎหมายของสิงคโปร์ แต่เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนสามารถใช้ดุลยพินิจของตนเพื่ออนุญาตให้ผู้เสียหายทำงานได้

73 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศฟิลิปปินส์, 19 ตุลาคม ค.ศ. 2021.

74 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของสิงคโปร์, 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 2021.



แนวปฏิบัติที่ดี:⁷⁵

ต้นแบบ “บ้านแห่งความสุข (Happy Shelter)” ของประเทศไทยใช้แนวทางที่มีผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางในการให้บริการสถานพักพิงแก่ผู้ถูกค้ำมนุษย์ ยกตัวอย่าง เช่น อนุญาตให้ผู้อยู่อาศัยใช้โทรศัพท์ได้อย่างเสรี สนับสนุนให้ผู้อยู่อาศัยเข้าร่วมในกิจกรรมสร้างรายได้เพื่อหาเลี้ยงครอบครัว และลดบาดแผลทางจิตใจและความกังวลของผู้เสียหาย ในการนี้ รัฐบาลจับมือกับองค์กรภาคประชาสังคมในท้องถิ่นเพื่อจัดการฝึกอบรมทางวิชาชีพที่คำนึงถึงความต้องการเฉพาะรายและเป้าหมายในการทำงานของผู้เสียหาย โดยมุ่งป้องกันการทำให้เกิดเป็นเหยื่อซ้ำและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เสียหายเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่มั่นคง ไม่นานมานี้ กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงแรงงานได้ออกใบอนุญาตพิเศษสำหรับผู้เสียหาย-พยานชาวต่างชาติที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางอาญาให้สามารถพำนักรับในไทยและทำงานนอกสถานพักพิงได้ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้อยู่อาศัยในสถานพักพิงรายงานว่ามีความสุขมากขึ้นหลังจากใช้แอปพลิเคชันไลน์ (Line Application) ในการพูดคุยผ่านระบบทางไกล (video-chat) กับครอบครัวของตนได้ โดยต้นแบบสถานพักพิงนี้เริ่มขึ้นเพื่อลดการจำกัดในการเคลื่อนที่ซึ่งเป็นผลมาจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19



ความท้าทาย:⁷⁶

กฎหมายไทยไม่ได้บังคับให้ผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์พำนักรับในสถานพักพิง แต่รัฐบาลพิจารณาว่าผู้เสียหายบางกลุ่มจำเป็นต้องได้รับความคุ้มครองจากรัฐ โดยเฉพาะผู้ที่ถูกค้ำมนุษย์โดยองค์กรอาชญากรรม ผู้เสียหายเหล่านี้มักต้องอยู่ในสถานพักพิงจนกว่าทางการจะประเมินว่าสถานการณ์ปลอดภัยเพียงพอให้ผู้เสียหายเดินทางกลับภูมิลำเนาได้ อย่างไรก็ตาม ผู้เสียหายกลุ่มนี้บางคนไม่ประสงค์จะอยู่ในสถานพักพิง หรืออยู่ในความคุ้มครองเนื่องจากถูก “ทำให้เข้าใจผิด” ว่าสถานพักพิงเป็นศูนย์กลางกักกัน หรือ “สถานที่อันตราย” จากการอ้างอิงถึงผู้ปฏิบัติงานระหว่างการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือระดับชาติที่ประเทศไทย ผู้เสียหายกลุ่มนี้มักพยายามหลบหนี

75 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศไทย, 28 ตุลาคม ค.ศ. 2021.

76 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศไทย, 28 ตุลาคม ค.ศ. 2021.

5.

การขาดแคลนบริการและการสนับสนุนแบบเฉพาะทางและเฉพาะราย

สถานพักพิงหลายแห่งไม่สามารถให้การดูแลอย่างครอบคลุมและต่อเนื่องตามแผนบริการรายกรณีได้ หรือหากมีบริการเฉพาะทางอยู่ ก็มักมุ่งเน้นผู้หญิงและเด็กผู้หญิงเป็นหลัก จึงมักละเลยความต้องการของผู้เสียหายกลุ่มอื่น ๆ เช่น ผู้ชายและเด็กผู้ชาย ผู้พิการ เป็นต้น การตอบสนองต่อความต้องการทางจิตสังคมและสุขภาพจิตของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เป็นความท้าทายสำคัญที่พนักงานสถานพักพิงยังไม่ได้รับการอบรมที่เพียงพอในการให้การดูแลโดยคำนึงถึงบาดแผลทางจิตใจ การขาดแคลนการดูแลและความช่วยเหลือแบบเฉพาะรายซึ่งปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการเฉพาะของผู้เสียหายอาจส่งผลร้ายแรงต่อการฟื้นฟูผู้เสียหายในระยะยาว โดยอาจทำให้ผู้เสียหายไม่ต้องการอยู่ในสถานพักพิงและปฏิเสธไม่รับความช่วยเหลือได้

คู่มือว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือโดยตรงแก่ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ (Handbook on Direct Assistance for Victims of Trafficking) ของ IOM แนะนำให้สถานพักพิงให้การคุ้มครองและความช่วยเหลือที่ได้มาตรฐานตามแผนการให้บริการรายกรณี



ภาพโดย Rawena Russell

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » มองว่าผู้เสียหายเป็นปัจเจกบุคคลและตระหนักถึงความต้องการเฉพาะของพวกเขา ทำงานร่วมกับผู้เสียหายเพื่อออกแบบโครงการทางจิตสังคม สังคม และเศรษฐกิจ/วิชาชีพเฉพาะราย รวมถึงการไปเรียนหรือทำงานนอกสถานพักพิง โดยเฉพาะสำหรับสถานพักพิงระยะยาว อย่างลัว่ที่จะใช้เครือข่ายการส่งต่อเพื่อให้ผู้เสียหายมีทางเลือกบริการมากขึ้น
- » ตรวจสอบความต้องการทางการแพทย์และจิตสังคมของผู้เสียหายอยู่เป็นประจำและอย่างเป็นความลับ ดูให้แน่ใจว่าผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์สามารถเข้าถึงบริการให้คำปรึกษาหรือการสนับสนุนทางจิตวิทยาได้ตามต้องการ โดยอาจให้บริการ “เป็นการภายใน” ณ สถานพักพิงแห่งนั้นโดยผู้ให้บริการภายในองค์กรหรือสถาบัน หรือผ่านผู้ปฏิบัติงานจากภาครัฐและเอกชน
- » การให้ความช่วยเหลือและคำปรึกษาทางจิตวิทยาควรดำเนินการโดยบุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรมในด้านทักษะและความละเอียดอ่อนที่จำเป็นต่อการทำงานกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ รวมถึงแนวปฏิบัติที่คำนึงถึงบาดแผลทางจิตใจ
- » เนื่องจากอิทธิพลของช่วงวัย ระยะของพัฒนาการ และประสบการณ์ถูกค้ามนุษย์ ทำให้ต้องใช้มาตรการพิเศษเพิ่มเติมอื่น ๆ กับเด็ก โดยให้พวกเขาได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนจัดการเฉพาะกรณีของตนเอง และส่งต่อให้ผู้ให้บริการที่ผ่านการฝึกอบรมเรื่องการทำงานกับเด็กที่เป็นผู้เสียหาย
- » ดูให้แน่ใจว่ามีการยอมรับและน่านโยบายคุ้มครองเด็กไปใช้ในสถานพักพิงและที่อยู่อาศัยอื่น ๆ โดยพนักงานควรได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับนโยบายคุ้มครองเด็กเพื่อป้องกันการล่วงละเมิด/การทารุณกรรมเด็กโดยเจ้าพนักงาน
- » สนับสนุนการสร้างเครือข่ายสนับสนุนแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (peer-support) ภายในเรือนจำ หรือสนับสนุนการแบ่งปันประสบการณ์จากผู้รอดชีวิตคนอื่น ๆ เพื่อช่วยเหลือกระบวนการฟื้นฟูสำหรับผู้เสียหาย ระวังอย่าบังคับให้บุคคลใดแบ่งปันประสบการณ์หรือข้อมูลส่วนตัวหากบุคคลนั้นไม่พร้อมหรือไม่ประสงค์จะแบ่งปัน สร้างกฎเกณฑ์พื้นฐานสำหรับการรักษาความลับและความเคารพภายในกลุ่มขึ้นมา



แนวปฏิบัติที่ดี:⁷⁷

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ของประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลผู้เสียหายที่ระบุว่าเป็นเลสเบี้ยน (lesbian) เกย์ (gay) ไบเซ็กชวล (bisexual) คนข้ามเพศ (transgender) ผู้ที่ไม่ระบุเพศตามสังคมกำหนด (queer) และบุคคลที่เกิดมามีอวัยวะสืบพันธุ์ของทั้งสองเพศ (intersex) หรือ (LGBTQI+) โดยขณะนี้กำลังดำเนินการเพื่อสร้างสถานพักพิงขึ้นมาในประเทศไทยเพื่อคุ้มครองและสนับสนุนผู้เสียหายที่เป็น LGBTQI+ โดยเฉพาะ⁷⁸ ยิ่งไปกว่านั้น มีการดำเนินการเพื่อกำหนดพื้นที่ในทุกสถานพักพิงเพื่อรองรับความต้องการของผู้เสียหายกลุ่มนี้



แนวปฏิบัติที่ดี:⁷⁹

องค์กรพัฒนาเอกชนของสิงคโปร์ชื่อองค์กรเพื่อมนุษยธรรมต่อกลุ่มผู้ย้ายถิ่น (Humanitarian Organisation for Migration Economics) หรือ H.O.M.E. ดำเนินการสถานพักพิงสำหรับแรงงานข้ามชาติในประเทศที่ถูกกล่าวละเมิดและแสวงหาประโยชน์ เนื่องจากการตีตราที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพจิต ผู้อยู่อาศัยในสถานพักพิงหลายแห่งไม่เต็มใจเข้ารับการปรึกษา เพื่อเอาชนะปัญหานี้ ทาง H.O.M.E. ตัดสินใจกำหนดให้ผู้อยู่อาศัยในสถานพักพิงทั้งหมดเข้ารับบริการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา ทำให้ผู้เสียหายมองเห็นประโยชน์ของการได้รับการดูแลสุขภาพจิต



แนวปฏิบัติที่ดี:

องค์กร Made in Hope ประเทศฟิลิปปินส์ซึ่งดำเนินโครงการ She WORKS เป็นองค์กรความเชื่อทางศาสนาที่รวบรวมผู้หญิงที่เป็นผู้รอดชีวิตจากการค้ามนุษย์เพื่อเสริมทักษะการเป็นผู้นำและจัดการฝึกอบรมการใช้ชีวิตและทักษะต่าง ๆ โดยโครงการนี้ดำเนินการโดยผู้ที่เป็นผู้รอดชีวิตจากการค้ามนุษย์เองซึ่งเริ่มต้นจากการเป็นกลุ่มสนับสนุนในปีค.ศ. 2015 สำหรับผู้หญิงที่ “กลับคืนสู่สังคม” แต่รู้สึกโดดเดี่ยวและสูญเสียพลังของตน ในชุมชนท้องถิ่นอันเนื่องมาจากการตีตราเกี่ยวกับการถูกค้ามนุษย์เพื่อแสวงหาประโยชน์ทางเพศ ผู้หญิงกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวที่เคยประสบกับเหตุการณ์กระทบกระเทือนจิตใจอย่างรุนแรง หนทางสู่การฟื้นฟูและการเป็นอิสระทางเศรษฐกิจของบุคคลกลุ่มนี้ไม่ง่ายเลย และโครงการ She WORKS มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนหนทางนั้น⁸⁰

77 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศไทย, 28 ตุลาคม ค.ศ. 2021.

78 เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 2022

79 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากองค์กร HOME จากสิงคโปร์, 1 ธันวาคม ค.ศ. 2021.

80 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจาก She WORKS.



การกลับสู่ภูมิลำเนาและการกลับคืนสู่สังคม

การส่งผู้เสียหายกลับสู่ภูมิลำเนาควรดำเนินการอย่างปลอดภัยและสมัครใจ โดยต้องพิจารณาอย่างรอบคอบถึงความเป็นส่วนตัวและการปกปิดตัวตน (anonymity) การกลับสู่ภูมิลำเนาของผู้เสียหายทุกคนควรเป็นไปโดยสมัครใจ ผู้เสียหายที่ประสงค์จะกลับบ้านควรได้รับความช่วยเหลือให้กระทำได้อย่างปลอดภัยโดยไม่มีความล่าช้าเกินควรหรือขาดเหตุผลอันสมควร⁸¹ สำหรับผู้เสียหายที่ไม่สามารถกลับบ้านได้ โดยเฉพาะหากการกระทำเช่นนั้นอาจเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยและสุขภาวะของผู้เสียหาย ควรแสวงหาทางเลือกอื่น ๆ

โครงการฟื้นฟูและกลับคืนสู่สังคมที่วางแผนมาอย่างดีและได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ที่มีบทบาทสำคัญในการฟื้นคืนศักดิ์ศรีและสุขภาวะของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ โดยช่วยให้ผู้เสียหายดำเนินชีวิตต่อไปได้ รวมถึงการกลับคืนสู่ครอบครัวหรือชุมชนท้องถิ่นของตน แผนการฟื้นฟูและกลับคืนสู่สังคมที่คิดวิเคราะห์เป็นอย่างดียังเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเดินทางกลับสู่ภูมิลำเนาอย่างปลอดภัย เนื่องจากผู้เสียหายจะมีความเสี่ยงต่ออันตรายมากที่สุดเมื่อต้องกลับสู่ภูมิลำเนาและกลับคืนสู่สังคม⁸²

81 ASEAN (2019). *Practitioners' Model Implementation Toolkit for the ACWC Regional Guidelines and Procedures to Address the Needs of Victims of Trafficking in Persons*. Jakarta: ASEAN Secretariat.

82 ASEAN (2019). *Practitioners' Model Implementation Toolkit for the ACWC Regional Guidelines and Procedures to Address the Needs of Victims of Trafficking in Persons*. Jakarta: ASEAN Secretariat.



ข้อ 8 ของ *พิธีสารพาร์เลอโม* กำหนดว่าการส่งผู้เสียหายกลับประเทศจะต้องดำเนินการโดยพิจารณาอย่างรอบคอบถึงความปลอดภัยของผู้เสียหาย ไม่ว่าผู้เสียหายจะให้ความร่วมมือในกระบวนการทางอาญาหรือไม่ก็ตาม

ข้อ 15 ของ *อนุสัญญา ACTIP* กำหนดว่าการส่งผู้เสียหายกลับ “ให้คำนึงถึงความปลอดภัยของบุคคลนั้น”

แนวปฏิบัติของอาเซียนที่มีความละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะสำหรับการดูแลสตรีที่เป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เรียกร้องให้มีการวางโครงการที่ครอบคลุมในประเทศต้นทางเพื่อให้แน่ใจว่ามีบริการการฟื้นฟูและการกลับคืนสู่สังคมที่เหมาะสมสำหรับผู้ถูกค้ามนุษย์ โดยโครงการดังกล่าวต้องนำเสนอบริการครบวงจรซึ่งจะช่วยตอบสนองความต้องการของผู้เสียหายในด้านสุขภาพจิตใจและร่างกาย รวมไปถึงด้านสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนเพิ่มการตระหนักรู้เพื่อป้องกันการติตราและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ที่ถูกค้ามนุษย์ซึ่งกลับคืนสู่ภูมิลำเนา⁸³

มีการระบุว่าอันตรายดังต่อไปนี้พบได้บ่อยครั้งในกระบวนการส่งคืนภูมิลำเนาและการกลับคืนสู่สังคมภายในอาเซียน ในฐานะเจ้าหน้าที่เผชิญเหตุด้านหน้าหรือเป็นฝ่ายสนับสนุน สิ่งสำคัญคือท่านต้องตระหนักถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้เหล่านี้ และพิจารณาให้แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตรายเป็นวิธีในการป้องกันหรือลดอันตรายเหล่านี้

83 ดูข้อ 3.7.1.

1.

การบังคับให้กลับสู่ภูมิภาค

ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์อาจมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการกลับบ้าน โดยอาจกังวลถึงปฏิกิริยาของชุมชนและครอบครัว และการตีตราที่ตนอาจต้องเผชิญ ผู้เสียหายยังอาจรู้สึกละอายใจอันเนื่องมาจากการแสวงหาประโยชน์ที่ประสบหรือเพราะไม่ได้กลับมาพร้อมเงินตามที่คาดหวังไว้ ทั้งยังอาจต้องเผชิญกับความรุนแรงและการข่มขู่คุกคามจากผู้ค้ามนุษย์ โดยเฉพาะหากผู้เสียหายให้ความร่วมมือกับหน่วยงานยุติธรรมทางอาญา หรือคดีหนึ่งที่ไม่สามารถใช้คืนได้⁸⁴

การกลับสู่ครอบครัวจะทวีความซับซ้อนขึ้นเมื่อครอบครัวของผู้เสียหายมีส่วนเกี่ยวข้องในการค้ามนุษย์ หรือเมื่อมีประวัติการใช้ความรุนแรงและการล่วงละเมิดในครอบครัว ในกรณีเหล่านี้ การกลับสู่ครอบครัวไม่น่าจะ

มีอิทธิพลเชิงบวกต่อกระบวนการกลับคืนสู่สังคมของผู้เสียหาย

การส่งผู้เสียหายกลับสู่ภูมิลำเนาซึ่งความเสี่ยงที่จะส่งผลให้ผู้เสียหายกลับไปยังสถานการณ์เดิม ๆ ที่นำไปสู่การค้ามนุษย์ หรืออยู่ในสถานการณ์ที่มีการสนับสนุนจำกัดอย่างยิ่ง⁸⁵ ทั้งหมดนี้ต่างมีผลกระทบต่อสุขภาวะทั้งกายและจิตใจ รวมถึงเป็นการเพิ่มโอกาสที่ผู้ต้องหาอาจโดนค้ามนุษย์ซ้ำ



Photo by Thijs Degenkamp on Unsplash

84 ASEAN (2016). *Regional Review on Laws, Policies and Practices within ASEAN relating to the Identification, Management and Treatment of Victims of Trafficking, especially Women and Children*. Jakarta: ASEAN Secretariat.

85 UNODC (2009). *Anti-Human Trafficking Manual for Criminal Justice Practitioners: Risk Assessment in Trafficking in Persons Investigation*. New York: UNODC.

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ต้องไม่บังคับให้ผู้เสียหายกลับสู่ภูมิลำเนาโดยเด็ดขาด⁸⁶ การกลับสู่ภูมิลำเนาของผู้เสียหายต้องเป็นไปโดยสมัครใจ และต้องเป็นไปโดยที่ผู้เสียหายให้ความยินยอมโดยได้รับข้อมูลครบถ้วนและควรเป็นลายลักษณ์อักษรหากเป็นไปได้⁸⁷
- » ประเมินครอบครัวและชุมชนของผู้เสียหายอย่างครอบคลุมเพื่อตัดสินใจว่าตัวเลือกนี้เหมาะสมกับผู้เสียหายหรือไม่ หรือเรื่องการจัดการทางเลือกอื่น ๆ กับผู้เสียหาย หากมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้เสียหายอาจได้รับอันตรายหากกลับคืนสู่ภูมิลำเนา
- » ออกใบอนุญาตพำนักชั่วคราวแก่ผู้เสียหายด้วยเหตุทางสังคมหรือมนุษยธรรม หากท่านไม่สามารถจะรับรองการเดินทางกลับอย่างปลอดภัยได้ ไม่ว่าผู้เสียหายเต็มใจเป็นพยานในกระบวนการดำเนินคดีทางอาญาหรือไม่ ประการนี้สำคัญต่อการรักษาความปลอดภัย การปฏิบัติต่อผู้เสียหายอย่างเห็นอกเห็นใจ และการบำบัดฟื้นฟูผู้เสียหาย⁸⁸
- » ในกรณีที่การเดินทางกลับภูมิลำเนาเป็นทางเลือกเดียว ให้มุ่งเน้นการช่วยเหลือผู้เสียหายในระยะเวลาที่มีก่อนเดินทางกลับ และประสานงานกับประเทศภูมิลำเนาและ/หรือชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้การดูแลอย่างต่อเนื่องให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้
- » การกลับคืนสู่ครอบครัวเป็นทางเลือกแรกและมักมีการเลือกมากสุดในการให้ที่พำนักแก่เด็ก โดยควรเลือกใช้ทางนี้ในทุกสถานการณ์หากพิจารณาแล้วว่าปลอดภัยและดีต่อสุขภาพของเด็ก หากทางเลือกนี้เป็นไปไม่ได้ การจัดหาที่พำนักอื่น ๆ อาจเป็นการพำนักกับครอบครัวขยาย/เครือญาติในครอบครัว ครอบครัวอุปถัมภ์ (foster care) บริการที่พำนักสำหรับกลุ่มเล็ก (small group home) เป็นต้น ให้หารือกับหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานกิจการสังคมหรือสุขภาพสตรีเพื่อพัฒนาแผนการดูแลทางเลือกที่เหมาะสม ควรพิจารณาสถานพักพิงและสถาบันเป็นทางเลือกสุดท้ายในกรณีของเด็กที่ถูกค้ามนุษย์ และ หากจำเป็น ควรเป็นทางเลือกแบบชั่วคราวเนื่องจากเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มที่หลากหลาย (แตกต่างทั้งอายุ วุฒิภาวะ ระยะของพัฒนาการ ประสบการณ์ ถูกค้ามนุษย์ สถานการณ์ส่วนตัวและครอบครัว รวมทั้งความต้องการความช่วยเหลือ) จึงควรมีทางเลือกในสถานที่อยู่อาศัยที่หลากหลาย

86 ข้อเสนอนะ 7.2 ในการทบทวนระดับภูมิภาคของ ACWC

87 พิธีสารว่าด้วยการค้ามนุษย์ของสหประชาชาติ, ข้อ 8.

88 OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) (2004). *National Referral Mechanisms. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons: A Practical Handbook*. Warsaw: OSCE.



แนวปฏิบัติที่ดี:⁸⁹

ก่อนการเดินทางกลับของผู้เสียหาย ทางกรีนโดมเนเซียจะพูดคุยกับครอบครัวของผู้เสียหายอย่างครอบคลุม (ทางโทรศัพท์หรือผ่านทางวิดีโอ) เพื่อให้แน่ใจว่าอีกฝ่ายพร้อมรับผู้เสียหายกลับ ทั้งยังมีการประเมินด้วยว่าสภาพแวดล้อมของบ้านมีลักษณะที่เอื้อ/สนับสนุน/ดีต่อสุขภาพเพื่อรับรองความปลอดภัยและการฟื้นฟูของผู้เสียหายหรือไม่ นอกจากนี้ ความคิดเห็นของผู้เสียหายเองมีความสำคัญ จึงจะมีการถามผู้เสียหายด้วยคำถามอย่างเช่น มีความประสงค์จะกลับบ้านหรือไม่ รู้สึกปลอดภัยและสบายใจที่จะอยู่กับครอบครัวหรือไม่ โดยส่วนตัวผู้เสียหายนิยามคำว่า “ปลอดภัย” อย่างไร มุมมองของผู้เสียหายต่อความปลอดภัยและความยินยอมโดยได้รับข้อมูลครบถ้วนมีความสำคัญอย่างยิ่ง หากการกลับสู่ครอบครัวเป็นไปได้ ทางกรีนโดมเนเซียจะมองหาทางออกอื่น ๆ ต่อไป

ในกรณีของผู้เสียหายที่เป็นเด็ก อาจจัดให้มีทางเลือกในการดูแลโดยผู้ปกครองหรือบุคคลอื่นหากประเมินแล้วว่าครอบครัวของเด็กไม่สามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและดีต่อสุขภาพของเด็กได้

ก่อนและหลังส่งผู้เสียหายกลับสู่ภูมิลำเนา ทางกรีนโดมเนเซียจะแจ้งให้รัฐบาลท้องถิ่นและสำนักงานกิจการสังคมในท้องถิ่นทราบถึงผู้เสียหายและทำงานร่วมกันเพื่อติดตามสถานการณ์ของผู้เสียหาย รวมถึงตรวจสอบให้แน่ใจว่าผู้เสียหายจะปลอดภัยและไม่เผชิญกับการเลือกปฏิบัติ หากผู้กระทำความผิดเป็นสมาชิกครอบครัวหรือญาติสนิทหรือคนในชุมชนของผู้เสียหาย หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในท้องถิ่นจะได้รับแจ้งเพื่อรักษาความปลอดภัยของผู้เสียหาย ทางกรีนโดมเนเซียยังให้ความสำคัญของการที่ครอบครัวต้องเข้าใจว่าการค้ามนุษย์เป็นการกระทำทางอาญา

89 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศอินโดนีเซีย, 21 ตุลาคม ค.ศ. 2021.

2.

การกลับสู่ภูมิลำเนาอย่างไม่ปลอดภัยและไม่มีศักดิ์ศรี

ภายในอาเซียน มีกระบวนการและกลไกที่มุ่งเน้นการกลับคืนสู่ภูมิลำเนาเป็นหลัก แต่ผู้เสียหายกลับไม่ได้รับการคุ้มครองหลังออกจากประเทศปลายทางหรือเมื่อเดินทางกลับสู่ชุมชนที่เป็นภูมิลำเนา ผู้เสียหายบางรายถูกส่งกลับบ้าน (หรือไปที่ชายแดน) โดยไม่มีเจ้าหน้าที่ไปด้วย และไม่ได้รับข้อมูลว่าต้องติดต่อใครเพื่อขอความช่วยเหลือ ขณะที่ผู้เสียหายรายอื่นมีเจ้าหน้าที่พาไป

ส่งจนถึงชายแดนแต่ได้รับเพียงข้อมูลพื้นฐานว่าควรไปที่ใดและอาจติดต่อขอความช่วยเหลือจากผู้ใดได้บ้าง ทั้งนี้ อาจมีการสื่อสารและการประสานงานที่ไม่ดีระหว่างหน่วยงาน/ประเทศที่ส่งผู้เสียหาย และหน่วยงาน/ประเทศที่รับผู้เสียหาย ว่ามีการคุ้มครองและการสนับสนุนประเพณีใดบ้างในชุมชนที่เป็นภูมิลำเนาของผู้เสียหาย

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ก่อนส่งตัวกลับประเทศ ผู้เสียหายที่เป็นชาวต่างชาติจะต้องได้รับเอกสารทดแทน (replacement paper) ที่อนุญาตให้สามารถเดินทางไปและกลับจากประเทศต้นทางได้โดยไม่ระบุว่าบุคคลนั้นเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ยิ่งไปกว่านั้น จะต้องไม่ส่งข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับผู้เสียหายต่อให้ทางการของประเทศต้นทาง เว้นแต่ในกรณีที่ผู้เสียหายให้ความยินยอมไว้อย่างชัดเจนว่าสามารถกระทำได้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีทางอาญาต่อไป⁹⁰
- » ให้คำนึงว่าขั้นตอนการขนส่งผู้เสียหายกลับสู่ภูมิลำเนาอาจคล้ายคลึงกับบางส่วนของประสบการณ์การค้ามนุษย์ของผู้เสียหาย ดังนั้น เพื่อลดความตึงเครียดในขั้นตอนนี้ ควรให้แน่ใจว่าผู้เสียหายได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแต่ละขั้นตอนอย่างครบถ้วนและคอยให้ความมั่นใจกับผู้เสียหายอยู่ตลอด
- » หากเป็นไปได้ ให้มีนักสังคมสงเคราะห์หรือบุคคลสนับสนุนเดินทางไปกับผู้เสียหายระหว่างกลับคืนสู่ภูมิลำเนา เพื่อช่วยให้การสนับสนุนและรักษาความปลอดภัย
- » สำหรับผู้เสียหายที่เป็นชาวต่างชาติ ให้ติดต่อสถานทูตเพื่อเตรียมเจ้าหน้าที่มารับผู้เสียหายเมื่อเดินทางมาถึงประเทศภูมิลำเนา
- » ละเอียดย้อนกับความประสงค์ของผู้เสียหายว่าต้องการถูกพบเห็นว่ามีเจ้าหน้าที่อยู่ด้วยตลอดการเดินทางไปจนถึงประตูบ้านหรือไม่ เนื่องจากผู้เสียหายอาจหวาดกลัวว่าชุมชนจะรู้ว่าตนเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์
- » ผู้เสียหายที่ประสงค์จะเดินทางกลับภูมิลำเนาด้วยตนเองควรได้รับเงินช่วยเหลือเพื่อใช้จ่ายเป็นค่าเดินทางและอาหาร
- » ให้หมายเลขโทรศัพท์ติดต่อกับผู้เสียหายเมื่อกรณีที่ต้องการความช่วยเหลือระหว่างการเดินทางกลับภูมิลำเนา

90 บันทึก 36, Human Trafficking, Human Rights, หน้า 41.

3.

บริการและการสนับสนุนการกลับคืนสู่สังคมมีอยู่อย่างจำกัด และ/หรือ ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหาย

การให้ความช่วยเหลือเพื่อฟื้นฟู การฝึกอบรมและการศึกษา เพื่อสร้างทักษะต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟูผู้เสียหาย ทั้งยังสำคัญต่อการดำรงจรรยาตักเป็นเหยื่อซ้ำ อย่างไรก็ตาม อาจไม่มีบริการเพื่อช่วยเหลือการกลับคืนสู่สังคมอยู่ หรือบริการที่มีอยู่อาจไม่เหมาะสมต่อความต้องการของผู้เสียหายและสถานการณ์ในครอบครัวของผู้เสียหาย

ผู้เสียหายเพศชายยังคงไม่ได้รับบริการตามสมควรในหลายประเทศที่มีสถานที่และโครงการสำหรับผู้หญิงและเด็กผู้หญิง ประเด็นนี้ยังพบในกลุ่มผู้พิการ ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เพื่อแรงงาน ผู้ป่วยทางจิตเวชขั้นรุนแรง ผู้ใช้และติดสารเสพติด รวมทั้งชาวต่างชาติด้วย เช่นเดียวกัน ผู้เสียหายที่เป็นเด็กซึ่งมีความต้องการซับซ้อนหรือจำเป็นต้องได้รับการจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง อาจไม่ได้รับแผนการกลับคืนสู่สังคมหรือการช่วยเหลือที่ตอบสนองต่อความต้องการเหล่านี้

ผู้เสียหายหลายรายได้รับแผนความช่วยเหลือ “แบบเดียวกันทุกคน” ที่มีการออกแบบไว้ก่อนและไม่เหมาะสมกับสถานการณ์เฉพาะของผู้เสียหายแต่ละราย ซึ่งมักนำไปสู่การที่ผู้เสียหายปฏิเสธไม่ยอมรับความช่วยเหลือหรือถอนตัวจากโครงการความช่วยเหลือกลางคัน ยิ่งไปกว่านั้น โครงการเหล่านี้อาจไม่คำนึงถึงแรงกดดันให้ผู้เสียหายหารายได้มาเพื่อเลี้ยงดูครอบครัวของตน

ผู้เสียหายที่ได้รับการฝึกอบรมทางวิชาชีพหรือการพัฒนาทักษะต่าง ๆ อาจรู้สึกว่ามีตัวเลือกอยู่จำกัด ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง หรือไม่สอดคล้องกับเป้าหมายที่ตนมี ยกตัวอย่าง เช่น ผู้เสียหายอาจได้รับการฝึกอบรมในทักษะเฉพาะบางประการซึ่งไม่เอื้อให้ผู้เสียหายนำทักษะนั้นไปใช้ในสถานที่ที่ตนอาศัยอยู่ มีการนำเสนอหลายโครงการในรูปแบบที่เป็นมาตรฐานซึ่งไม่ได้พิจารณาถึงความต้องการเฉพาะบุคคลและความประสงค์ของผู้รับประโยชน์



ความสำเร็จในการกลับคืนสู่สังคมควรเป็นอย่างไร?



อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่
มั่นคงและปลอดภัย



เข้าถึงคุณภาพชีวิตที่ดีตาม
สมควร



สุขภาวะทางกาย



สุขภาวะทางจิตใจ



มีโอกาสพัฒนาตนเอง สังคม
และเศรษฐกิจ



เข้าถึงการสนับสนุน
ทางสังคมและอารมณ์

(แหล่งที่มา: Surtees, R and Laura S. Johnson (2021) Recovery and Reintegration of Trafficking Victims: A Practitioner Guide. Bangkok: Regional Support Office of the Bali Process (RSO) and Washington, D.C.: NEXUS Institute.



แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ผู้จัดการรายกรณี (case manager) และนักสังคมสงเคราะห์ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความไว้วางใจกับผู้เสียหาย ตั้งแต่พบกันครั้งแรกและตลอดทั้งกระบวนการให้ความช่วยเหลือ ความไว้วางใจที่ผู้เสียหายมีต่อผู้ให้บริการของตน นั้นเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดความยั่งยืนของการกลับคืนสู่สังคมของผู้เสียหาย⁹¹ สิ่งสำคัญคือต้องจำไว้ว่าผู้เสียหายอาจไม่มีระบบสนับสนุนทางสังคม ประสบการณ์ถูกค้ำมุนุษย์ของผู้เสียหายจากมีผลกระทบต่อความสามารถของพวกเขาในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อไปในอนาคต ด้วยเหตุนี้ ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลระหว่างผู้เสียหายกับผู้ให้บริการ โดยเฉพาะหากเกิดจากความไว้วางใจซึ่งกันและกัน จึงมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการฟื้นฟูสุขภาพทางอารมณ์และจิตใจของผู้เสียหาย
- » มอบหมายให้ผู้จัดการรายกรณีหรือนักสังคมสงเคราะห์เพื่อทำงานกับผู้เสียหายแต่ละราย ให้ปรึกษากับผู้เสียหาย เพื่อประเมินความต้องการโดยละเอียด และเตรียมแผนการกลับคืนสู่สังคมที่ตอบสนองต่อความต้องการเร่งด่วนและเฉพาะตัวของผู้เสียหาย จัดหาทรัพยากร ข้อมูล และการแนะนำทางเพื่อช่วยให้ผู้เสียหายสามารถควบคุมการฟื้นฟู และการกลับคืนสู่สังคมของตนเองได้
- » จัดทำระบบบริหารจัดการรายกรณีอย่างต่อเนื่องและประเมินความก้าวหน้าของผู้เสียหายในการกลับคืนสู่สังคมเพื่อให้แน่ใจว่าบริการที่ผู้เสียหายได้รับนั้นเหมาะสมและตอบสนองต่อความต้องการที่ผู้เสียหายระบุด้วยตนเอง และสอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำในการดูแล รวมทั้งเหมาะสมตามช่วงวัยของผู้เสียหาย (ผู้ใหญ่หรือเด็ก)⁹²
- » บริการเพื่อสนับสนุนการกลับคืนสู่สังคมของผู้เสียหายที่เป็นเด็กจะต้องปรับให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของผู้เสียหายแต่ละราย และออกแบบมาเพื่อนำไปปฏิบัติในลักษณะที่เป็นมิตรต่อเด็ก⁹³ โดยควรยึดถือหลักการสิทธิเด็กและพิธีสารสำหรับเด็กโดยเฉพาะ
- » ทำงานร่วมกับผู้เสียหายในการออกแบบและปฏิบัติตามแผนการกลับคืนสู่สังคม ให้ข้อมูลกับผู้เสียหายว่าด้วยสิทธิทางเลือก และโอกาสต่าง ๆ รวมถึงการตัดสินใจทั้งหมดเกี่ยวกับบริการที่ผู้เสียหายประสงค์ (หรือไม่ประสงค์) จะรับด้วย⁹⁴
- » เสนอบริการและความช่วยเหลือเพื่อกลับคืนสู่สังคมบนพื้นฐานของความสมัครใจเท่านั้น อธิบายให้ผู้เสียหายทราบถึงผลลัพธ์ที่เป็นไปได้และนัยยะของบริการทั้งหมดที่มีให้ ผู้เสียหายควรเห็นภาพอย่างชัดเจนว่าทางเลือกและความเป็นไปได้ทั้งหมดคืออะไร และควรให้บริการก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมโดยได้รับข้อมูลครบถ้วนจากผู้เสียหายเท่านั้น โดยต้องคำนึงอย่างรอบคอบถึงความเป็นส่วนตัวและเก็บข้อมูลของผู้เสียหายเป็นความลับอย่างเคร่งครัด
- » ทำงานร่วมกับผู้ให้บริการอื่น ๆ เพื่อให้แน่ใจว่าจะสามารถให้บริการอย่างครบวงจรหากเป็นไปได้และเพื่อให้อย่างมั่นใจว่ากลุ่มที่ได้รับบริการน้อยกว่าที่ควรจะไม่พลาดการสนับสนุนเพื่อกลับคืนสู่สังคม
- » มุ่งเน้นการช่วยเหลือให้ผู้เสียหายได้โอกาสทำงานเต็มเวลา ถูกกฎหมาย และมั่นคงเป็นสำคัญ การมีงานที่สร้างรายได้ตามสมควรทั้งยังปลอดภัยและมั่นคงเป็นหนึ่งในสิ่งแรก ๆ ที่ผู้เสียหายต้องการเพื่อสร้างชีวิตใหม่ของตน และก้าวข้ามประสบการณ์ถูกค้ำมุนุษย์ไปได้ ตลอดจนช่วยฟื้นคืนศักดิ์ศรีและเสรีภาพให้ผู้เสียหาย และเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้รับความช่วยเหลืออื่น ๆ เช่น บริการทางการแพทย์และการดูแลสุขภาพ⁹⁵

91 Meshkovska, B., Bos, A.E., & Siegel, M.R. (2021). Long-term (re)integration of persons trafficked for the purpose of sexual exploitation. *International Review of Victimology*, 27, 245 - 271.

92 Surtees, R and Laura S. Johnson (2021) *Recovery and Reintegration of Trafficking Victims: A Practitioner Guide*. Bangkok: Regional Support Office of the Bali Process (RSO) and Washington, D.C.: NEXUS Institute

93 Surtees, R. (2017). *Supporting the Reintegration of Trafficked Persons: A Guidebook for the Greater Mekong Sub-Region*. Bangkok: NEXUS Institute, UN-ACT and World Vision.

94 Surtees, R. (2017). *Supporting the Reintegration of Trafficked Persons: A Guidebook for the Greater Mekong Sub-Region*. Bangkok: NEXUS Institute, UN-ACT and World Vision.

95 Issara Institute and A Lisborg, Towards Demand-Driven, Empowering Assistance for Trafficked Persons, Research Brief, May 2017. See https://docs.wixstatic.com/ugd/5bf36e_f6df2997d6734cd1a35e74167adf182a.pdf.



แนวปฏิบัติที่ดี:⁹⁶

กระทรวงแรงงาน ผู้ทุพพลภาพ และกิจการสังคม (Department of Labor, Invalids and Social Affairs; DOLISA) แห่งประเทศเวียดนามเป็นผู้บริหารจัดการศูนย์คุ้มครองทางสังคมในระดับท้องถิ่น ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ได้รับอนุญาตให้อยู่ที่ศูนย์แห่งนี้ได้นานสูงสุดสามเดือน โดยจะได้รับเงินช่วยเหลือค่าอาหารและความช่วยเหลือทางการแพทย์ ทั้งผู้เสียหายที่เป็นชาวเวียดนามและชาวต่างประเทศมีสิทธิได้รับการสนับสนุนที่ประเภทด้วยกัน อาทิ (1) ค่าใช้จ่ายสำหรับของใช้จำเป็นและการเดินทาง; (2) การสนับสนุนทางการแพทย์; (3) การสนับสนุนและให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา; และ (4) ความช่วยเหลือทางกฎหมาย ผู้อยู่อาศัยในศูนย์แห่งนี้มีสิทธิได้รับการละเว้นค่าเล่าเรียนและการสนับสนุนทางการเงินสำหรับการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้น สำหรับผู้เสียหายที่ไม่ประสงค์จะอยู่ที่ศูนย์แห่งนี้ต่อ จะได้รับเงินเพื่อให้ครอบคลุมค่าอาหารและค่าเดินทางในการกลับบ้าน (ขั้นต่ำ 70,000 เวียดนามดองหรือ 3 เหรียญสหรัฐต่อคนต่อวัน) นอกจากนี้ ศูนย์แห่งนี้ยังให้เงินช่วยเหลือเบื้องต้น (1,000,000 เวียดนามดอง หรือ 44 เหรียญสหรัฐต่อคน) สำหรับผู้เสียหายที่มีจากครอบครัวยากจนเมื่อเดินทางกลับบ้านด้วย

เวียดนามมีโครงการติดตามนาน 24 เดือนเพื่อประเมินความปลอดภัยและสุขภาวะของผู้เสียหายอย่างต่อเนื่อง เมื่อเดินทางกลับภูมิลำเนา หน่วยงานท้องถิ่นจะดำเนินการเชิงรุกเพื่อติดต่อผู้เสียหายและตรวจสอบสถานที่อยู่อาศัยของผู้เสียหายเพื่อประเมินประเภทของความช่วยเหลือที่จำเป็น นอกจากนี้ยังมีโครงการบ้าน Peace House ซึ่งมีนโยบายเปิดรับผู้เสียหายที่กลับมาเพราะต้องเผชิญกับความยากลำบากในการกลับคืนสู่ชุมชนเดิมของตน บ้าน Peace House ได้รับผู้เสียหายบางรายกลับสู่สถานพักพิง/ที่อยู่อาศัยเป็นครั้งที่สาม และให้การสนับสนุนผู้เสียหายกลุ่มนี้จนกระทั่งสามารถกลับคืนสู่สังคมของตนเองได้เป็นผลสำเร็จ



แนวปฏิบัติที่ดี:⁹⁷

รัฐบาลประเทศกัมพูชาทำงานอย่างใกล้ชิดกับพันธมิตรที่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อสนับสนุนการฟื้นฟูและอิสระทางเศรษฐกิจแก่ผู้เสียหาย สำหรับผู้เสียหายที่ประสงค์จะเช่าบ้านหรือซื้อที่ดินเพื่อจัดตั้งธุรกิจของตนเอง ทางการจะช่วยระบุงค์กรพัฒนาเอกชนที่มีงบประมาณเพื่อสนับสนุนเป้าหมายของผู้เสียหาย ซึ่งมักครอบคลุมการสนับสนุนทางการเงินในระยะเวลาหกเดือนแรกของการดำเนินกิจการ หากธุรกิจไปได้ดีและสามารถดำเนินกิจการได้โดยอิสระแล้ว พันธมิตรที่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนจะยุติการสนับสนุนดังกล่าว

96 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศเวียดนาม, 8 พฤศจิกายน ค.ศ. 2021.

97 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศกัมพูชา, 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 2021.



แนวปฏิบัติที่ดี:⁹⁸

โครงการการฟื้นฟูและกลับคืนสู่สังคมสำหรับบุคคลที่ถูกค้ามนุษย์ (Recovery and Reintegration Program for Trafficked Persons; RRPTP) ในฟิลิปปินส์เป็นชุดโครงการและบริการที่ครอบคลุมโดยมีเป้าหมายเพื่อบรรเทาการฟื้นฟูและเยียวยาผู้เสียหาย-ผู้รอดชีวิตจากการค้ามนุษย์ โครงการนี้ได้รับการพัฒนาโดยอ้างอิงจากความต้องการที่แท้จริงซึ่งระบุโดยผู้เสียหาย-ผู้รอดชีวิตจากการค้ามนุษย์ และมีการนำไปปฏิบัติในชุมชนที่มีเหตุการณ์การค้ามนุษย์เกิดขึ้นในอัตราสูง โดยมีสามองค์ประกอบ คือ การฟื้นฟู การกลับคืนสู่สังคม และการเลี้ยงตนเองได้ (self-sufficiency) ผู้ให้บริการนำเอาวิธีการจัดการรายกรณีที่ตอบสนองต่อเพศภาวะและแนวทางที่คำนึงถึงบาดแผลทางจิตใจมาใช้กับผู้รับประโยชน์



แนวปฏิบัติที่ดี:⁹⁹

ทางการฟิลิปปินส์จะจัดการประชุมเกี่ยวกับคดีโดยให้ผู้เสียหายที่เป็นเด็กและครอบครัว และนักสังคมสงเคราะห์ที่ให้การดูแลหลังการรักษา (aftercare) มาพูดคุยเรื่องกระบวนการกลับคืนสู่สังคมร่วมกัน ทั้งนี้ ผู้จัดการรายกรณีจะจัดทำรายงานประเมินความสามารถของผู้ปกครอง (Parental Capability Assessment) เพื่อช่วยให้ผู้รอดชีวิตกลับไปอยู่ร่วมกับญาติพี่น้องที่ไม่ได้กระทำความผิด โดยจะทำการประเมินผ่านการไปเยี่ยมเยียนและสัมภาษณ์โดยผู้จัดการรายกรณี นอกจากนี้ ยังมีการประชุมสำหรับผู้รอดชีวิตจากการค้ามนุษย์เพื่อให้ผู้เสียหาย/ผู้รอดชีวิตสามารถให้ความคิดเห็นต่อสถานการณ์ของตน รวมถึงคุณภาพของบริการ และสิ่งที่ควรปรับปรุงต่อไปได้ ผู้ให้บริการตระหนักถึงคุณค่าของการที่ผู้รอดชีวิตจากการค้ามนุษย์กลายเป็นกระบอกเสียงแห่งความหวังให้แก่ผู้เสียหายที่เพิ่งได้รับการช่วยชีวิตออกมา รวมถึงการให้ผู้รอดชีวิตเข้าร่วมในปฏิบัติการช่วยเหลือบางครั้งด้วย หนึ่งตัวอย่างคือกลุ่มผู้รอดชีวิตจากการเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ในเมืองซัมบวงกา (Zamboanga City)

98 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศฟิลิปปินส์, 19 ตุลาคม ค.ศ. 2021.

99 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศฟิลิปปินส์, 19 ตุลาคม ค.ศ. 2021.

4.

บริการและการสนับสนุนเพื่อกลับคืนสู่สังคม ที่ไม่ได้อยู่ในชุมชนท้องถิ่น

บริการและการสนับสนุนเพื่อกลับคืนสู่สังคมส่วนใหญ่ มักจัดขึ้นผ่านโครงการสถานพักพิง ศูนย์ฝึกอบรม วิชาชีพ และคลินิกเฉพาะทางที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่เมือง การขาดแคลนสถานที่เหล่านี้ในระดับชุมชนหมายความว่าผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์หลายรายอาจลงเอยด้วยการขยายระยะเวลาพำนักในสถานพักพิงออกไป และทำให้การกลับสู่ “ชีวิตปกติ” ที่บ้านต้องล่าช้าตามไปด้วย ขณะที่ผู้เสียหายที่ไม่ประสงค์จะอยู่ในสถานพักพิง (รวมถึงการอยู่เป็นระยะเวลานาน) จะพลาดโอกาสได้รับการสนับสนุนเพื่อฟื้นฟูเยียวยา

ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีจำนวนนักสังคมสงเคราะห์หรือที่ปรึกษาจากทุนสนับสนุนของรัฐไม่เพียงพอต่อการ

สนับสนุนผู้เสียหายในระดับชุมชน การขาดแคลนการดูแลอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ภูมิลำเนาส่งผลต่อความสามารถของผู้เสียหายในการฟื้นฟูได้อย่างสมบูรณ์จากประสบการณ์การค้ามนุษย์ของตน สำหรับผู้เสียหายส่วนใหญ่ การที่ไม่สามารถเข้าถึงการสนับสนุนในชุมชนของตนเพื่อหางานหรือบรรลุนิสรทางเศรษฐกิจ หรือเพื่อรับการรักษาพยาบาลทางการแพทย์ หรือเพื่อเข้าถึงการศึกษา อาจทำให้วงจรอุบาทว์ของการถูกแสวงประโยชน์หรือถูกค้ามนุษย์ดำเนินต่อไปไม่รู้จบ



ภาพโดย Rawena Russell

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » เมื่อทำการออกแบบแผนการกลับคืนสู่สังคมกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ให้พิจารณาถึงบริการสนับสนุนที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นในภูมิสำเนาของผู้เสียหาย
- » สื่อสัต์กับผู้เสียหายว่าด้วยบริการสนับสนุนที่ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงได้จากที่บ้าน สนับสนุนให้ผู้เสียหายตัดสินใจว่ามีความประสงค์จะรับบริการใด
- » เมื่อได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย ให้ครอบครัวของผู้เสียหายได้มีส่วนร่วมในแผนการฟื้นฟูและการกลับคืนสู่สังคม การสนับสนุนจากครอบครัวมักมีบทบาทสำคัญในการทำให้เกิดการกลับคืนสู่สังคมที่ประสบความสำเร็จและยั่งยืน
- » ย้ำให้ผู้เสียหายมั่นใจว่ามีทางเลือกในการกลับคืนสู่สถานพักพิงหรือศูนย์อื่น ๆ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เมืองถ้าหากมี ในกรณีที่ผู้เสียหายตัดสินใจว่าการย้ายกลับดังกล่าวเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการกลับคืนสู่สังคม
- » พัฒนาเครือข่ายผู้ให้บริการในระดับชุมชนเพื่อรับรองว่าจะมีบริการที่ครอบคลุมและการดูแลที่ต่อเนื่อง โดยอาจเป็นหน่วยงานรัฐในท้องถิ่น องค์กรในชุมชน โบสถ์ หรือสหภาพสตรี เป็นต้น

ความท้าทาย¹⁰⁰

ความสำเร็จในการกลับคืนสู่สังคมของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในเวียดนามยังคงมีความท้าทายอยู่ ผู้เสียหายหลายรายมีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้จำกัด และมีคุณสมบัติไม่ตรงกับข้อกำหนด บางข้อจึงไม่สามารถเข้าร่วมการฝึกอบรมทางวิชาชีพได้ บางรายไม่สามารถเข้าร่วมการฝึกอบรมได้ครบทั้งหมดเนื่องจากการขาดแรงจูงใจและความอดทน บางส่วนพบว่าระยะเวลาการฝึกอบรมสั้นเกินไปกว่าจะช่วยให้ผู้เสียหายสามารถพัฒนาทักษะได้จริง เพราะฉะนั้น ผู้เสียหายหลายรายยังคงเผชิญกับความยากลำบากในการหางานที่เหมาะสมและมีรายได้ที่แน่นอน และยังยากขึ้นไปอีกในกรณีที่ผู้เสียหายอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล/ชนบทซึ่งมีโอกาสด้านการจ้างงานในพื้นที่ท้องถิ่นจำกัด

ความท้าทาย¹⁰¹

สหภาพสตรีแห่งประเทศไทยได้ดูแลกว่า 100 กรณีของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ แต่มีเพียงไม่กี่รายเท่านั้นที่กลับคืนสู่สังคมได้สำเร็จ โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการกลับคืนสู่สังคมได้แก่ความพร้อมของผู้เสียหายและสถานการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ ทั้งนี้ การสนับสนุนที่เข้มแข็งจากครอบครัวและการมีอยู่ของการสนับสนุนแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (เช่น การแบ่งปันประสบการณ์กับผู้ที่เคยเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์) ได้รับการกล่าวถึงว่ามีความสำคัญด้วยเช่นกัน

100 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศเวียดนาม, 8 พฤศจิกายน ค.ศ. 2021.

101 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับ สปป. ลาว, 17 ธันวาคม ค.ศ. 2021

5.

โครงการกลับคืนสู่สังคมที่ตอกย้ำการเหมารวมทางเพศและบรรทัดฐานทางสังคมที่เป็นอันตราย

บางบริการและโครงการเพื่อกลับคืนสู่สังคมแสดงถึงข้อสันนิษฐานและอคติเชิงเพศภาวะ โดยที่ความช่วยเหลือสำหรับผู้หญิงมักเป็นการให้ที่พักพิงและมุ่งเน้นความต้องการทางจิตใจและอารมณ์ของผู้เสียหาย ในขณะที่ความช่วยเหลือสำหรับผู้ชายมักมุ่งเน้นการเติมเต็มบทบาทของเพศชายในฐานะหัวหน้าครอบครัว ในกรณีอื่น ๆ ผู้เสียหายชายมักถูกมองว่าต้องการความช่วยเหลือน้อยกว่าผู้เสียหายหญิง ทำให้ไม่มีบางบริการที่จำเป็นสำหรับผู้ชาย เช่น การให้คำปรึกษา เป็นต้น¹⁰²

ยกตัวอย่าง เช่น ผู้หญิงมักได้รับการฝึกอบรมทางวิชาชีพในด้านการทำผม ทอผ้า ทำเครื่องแต่งกาย หรือตัดเย็บ ทำอาหารหรืออบขนม การเลี้ยงสัตว์ การซ่อมรถจักรยานยนต์ วิทยุ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือเครื่องปรับอากาศ¹⁰³

การฝึกอบรมเหล่านี้เป็นไปตามความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับบทบาททางเพศ (gender roles) และมุมมองแบบเหมารวมต่อทักษะของผู้หญิงและผู้ชาย ที่เลวร้ายกว่านั้นคืออาจมีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดการแบ่งแยกภาคอุตสาหกรรมและอาชีพตามเพศสภาพอย่างเคร่งครัด ซึ่งอาจนำไปสู่การกระจุกตัวของผู้หญิงในสาขาอาชีพที่มีรายได้ไม่ดี ไม่ได้รับคุณค่า ถูกแสวงหาประโยชน์ และมีความเสี่ยงสูง¹⁰⁴

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ปรึกษากับผู้เสียหายว่ามีทักษะใดอยู่แล้วบ้าง และสนใจเรียนรู้ทักษะใดเพิ่มเติม สนับสนุนให้ผู้เสียหาย โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็กผู้หญิงเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการติดอยู่ในอาชีพที่ให้รายได้ต่ำ ไม่ได้รับคุณค่า และถูกแสวงหาประโยชน์
- » ระมัดระวังเกี่ยวกับภูมิหลังทางวัฒนธรรมของผู้เสียหายซึ่งจะส่งผลต่อการตัดสินใจว่าผู้เสียหายประสงค์จะรับความช่วยเหลือและการฝึกอบรมทางวิชาชีพประเภทใด สนับสนุนให้ผู้เสียหายคิดนอกกรอบการเหมารวมทางเพศภาวะว่าผู้หญิงและผู้ชายควรทำงานอะไร แต่จะต้องไม่สร้างแรงกดดันหากผู้เสียหายไม่สบายใจ
- » เสนอการฝึกอบรมเกี่ยวกับทักษะชีวิตที่เป็นประโยชน์ต่อทั้งชายและหญิงแก่ผู้เสียหายทั้งหมด เช่น ทักษะการอ่าน เขียนพื้นฐาน ความรู้ทางการเงิน การรักษาพยาบาลเบื้องต้น สุขภาพและความปลอดภัย การวางแผนครอบครัว การจัดการความเครียด ความรู้ด้านไอที เป็นต้น
- » มุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือและการฝึกอบรมทางวิชาชีพที่สนับสนุนความเชื่อมั่นในตนเองและสร้างความมั่นใจแก่ผู้เสียหายทั้งชายและหญิง สร้างสภาพแวดล้อมเชิงบวกและสนับสนุนให้ผู้เสียหายมีอิสระในการเลือกความช่วยเหลือที่ตนต้องการ และมีโอกาสเริ่มต้นชีวิตใหม่หลังจากประสบการณ์ที่สร้างบาดแผลทางจิตใจ

102 Surtees, R and Laura S. Johnson (2021) *Recovery and Reintegration of Trafficking Victims: A Practitioner Guide*. Bangkok: Regional Support Office of the Bali Process (RSO) and Washington, D.C.: NEXUS Institute

103 UN Women (2020). *The Gendered Dynamics of Trafficking in Persons Across Cambodia, Myanmar and Thailand*. Bangkok: UN Women.

104 UN Women (2020). *The Gendered Dynamics of Trafficking in Persons Across Cambodia, Myanmar and Thailand*. Bangkok: UN Women.



การดูแลรักษาทางการแพทย์ และการดูแลสุขภาพจิต

สิทธิในสุขภาพคือสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ การเข้าถึงบริการดูแลรักษาทางการแพทย์และการดูแลสุขภาพจิตจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยผู้เสียหายส่วนมากมีปัญหาสุขภาพที่มีความรุนแรงมากน้อยต่างกันไป ขณะที่สุขภาพกายและจิตใจอาจถูกบั่นทอนจากสภาพที่ถูกแสวงหาประโยชน์หรือการทำร้ายโดยตรงอันเป็นวิธีในการควบคุมผู้เสียหายนั้นเอง¹⁰⁵ บางรายอาจมีอาการเจ็บป่วยหรือกลายเป็นผู้พหุผลกระทบทางร่างกายระหว่างการค้ามนุษย์ ขณะที่ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศอาจติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และ/หรือตั้งครรภ์ได้

คนส่วนใหญ่ที่ถูกค้ามนุษย์มักต้องประสบกับความเสี่ยงทางสุขภาพทั้งก่อน ระหว่าง และหลังจากช่วงเวลาที่ถูกแสวงหาประโยชน์ เช่น เมื่อถูกควบคุมตัวในสถานกักกันหรือเรือนจำ หรือเมื่ออยู่ตามท้องถนนซึ่งบ่อยครั้งถูกทิ้งโดยไม่ได้รับความช่วยเหลือใด ๆ ความสามารถในการฟื้นฟูของผู้เสียหายขึ้นอยู่กับ การให้บริการทางการแพทย์อย่างทันทั่วถึงที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม การตอบสนองต่อความต้องการบริการทางสุขภาพที่หลากหลายและมักมีความละเอียดอ่อนของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ยังคงเป็นเรื่องท้าทายอยู่

ในบางกรณี บุคลากรทางการแพทย์อาจเป็นบุคคลกลุ่มแรกที่ได้ติดต่อกับผู้เสียหาย โดยที่ผู้ป่วยอาจเปิดเผยประสบการณ์ถูกค้ามนุษย์ของตนเอง หรือผู้ให้บริการอาจจับสัญญาณบางอย่างที่บ่งชี้ว่าบุคคลนั้นถูกค้ามนุษย์ ในแง่นี้ บริการดูแลสุขภาพจึงเป็นรูปแบบหนึ่งที่สำคัญยิ่งของการป้องกันและสนับสนุนในเครือข่ายมาตรการความช่วยเหลือเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์

105 IOM (2009). *Caring for Trafficked Persons, Guidance for Health Providers*. Geneva: IOM.



สรุปปัญหาทางร่างกายและจิตใจอันเป็นผลมาจากการค้ามนุษย์¹⁰⁶

ทางร่างกาย

- บาดแผล/รอยช้ำบนร่างกาย และแขนขาหัก
- โรคติดต่อ อันรวมถึงโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (เอชไอวี/เอดส์ หรือโรคติดต่อทางเพศอื่น ๆ)
- ภาวะทุพโภชนาการ
- ขาดแคลนเสื้อผ้าที่เหมาะสม
- ไม่มีสถานพักพิงหรือสถานที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม

ทางจิตใจ

- ไม่เชื่อมั่นในตนเอง
- ซึมเศร้า
- บาดแผลทางจิตใจ
- หวาดกลัว รู้สึกไม่มั่นคง (insecurity) และวิตกกังวล
- ไม่ไว้วางใจตนเองและผู้อื่น
- ใช้และติดสารเสพติด

มีการระบุว่าอันตรายดังต่อไปนี้พบได้บ่อยครั้งในการให้บริการดูแลสุขภาพทางกายและสุขภาพจิตแก่ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ภายในอาเซียน ในฐานะเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญเหตุด้านหน้าหรือเป็นฝ่ายสนับสนุน สิ่งสำคัญคือท่านต้องตระหนักถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้เหล่านี้ และพิจารณาให้แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตรายเป็นวิธีในการป้องกันหรือลดอันตรายเหล่านี้

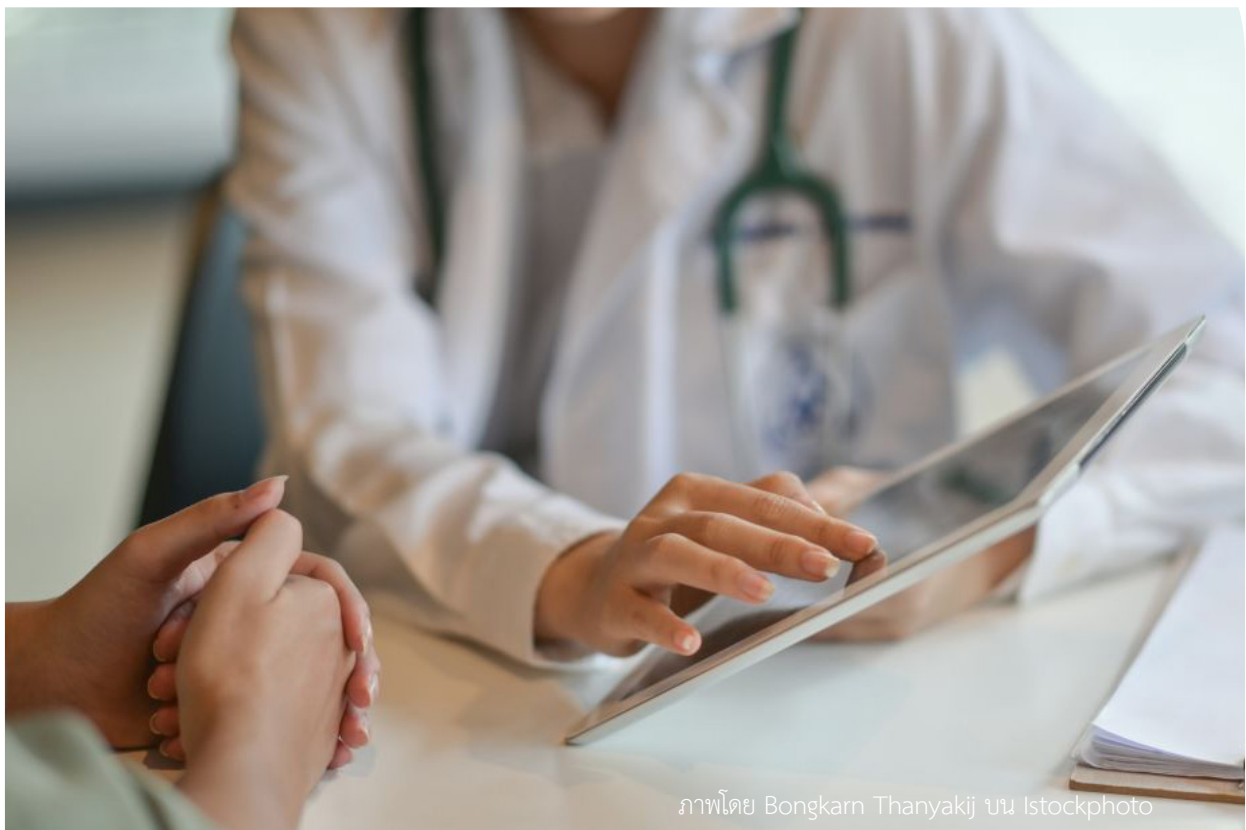
106 ดัดแปลงจาก IOM (2009). Caring for Trafficked Persons, Guidance for Health Providers. Geneva: IOM.

1.

ขาดการเข้าถึงบริการดูแลสุขภาพทางการแพทย์ และสุขภาพจิต

การขาดแคลนบริการทางการแพทย์ที่ไม่มีค่าใช้จ่ายหรือในราคาไม่แพงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าถึงบริการทางสุขภาพที่จำเป็นของผู้เสียหายจำนวนมาก ผู้ที่ได้รับการคัดแยกว่าเป็นผู้เสียหายอาจไม่ได้รับการส่งต่อไปยังโรงพยาบาลหรือคลินิกเนื่องจากค่าใช้จ่ายที่อาจเกิดขึ้นและการขาดแคลนงบประมาณที่จัดสรรให้บริการดูแลสุขภาพภายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่เป็นชาวต่างชาติมีความเสี่ยงสูงเป็นพิเศษเนื่องจากระบบประกันสุขภาพแห่งชาติส่วนใหญ่ไม่ครอบคลุมถึงบุคคลที่ไม่ใช่คนชาติของประเทศนั้น ๆ นอกจากนี้ยังต้องการทั้งเอกสารและเวลาเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เสียหายที่เป็นชาวต่างชาติสามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์และการดูแลสุขภาพได้ ฉะนั้นโอกาสที่ผู้เสียหายกลุ่มนี้จะถูกทอดทิ้งจึงสูงขึ้นตามไปด้วย

การตีตราทางสังคมเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เช่น เอชไอวี/เอดส์ การยุติการตั้งครรภ์ และการใช้สารเสพติด ขัดขวางไม่ให้ผู้เสียหายบางรายได้รับการดูแลทางการแพทย์ที่สำคัญ แพทย์หรือพยาบาลอาจไม่เต็มใจรักษาพยาบาลกรณีเหล่านี้ ทั้งยังมีแนวโน้มที่จะกล่าวโทษผู้เสียหายจากการแสวงหาประโยชน์ทางเพศว่าเป็นต้นเหตุของอาการเจ็บป่วยและการตั้งครรภ์อีกด้วย



ภาพโดย Bongkarn Thanyakij บน Istockphoto

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ประเมินว่าผู้เสียหายต้องการการดูแลทางการแพทย์อย่างเร่งด่วนหรือไม่ และส่งต่อไปให้แพทย์ทันทีที่เป็นไปได้
- » หากเป็นไปได้ ส่งต่อผู้เสียหายให้บุคลากรทางการแพทย์ที่ผ่านการฝึกอบรมและมีประสบการณ์การรักษาพยาบาลกรณีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ จัดทำรายชื่อบุคลากรทางการแพทย์เหล่านี้เพื่อให้ง่ายต่อการส่งต่อในอนาคต
- » ประสานงานกับหน่วยงานอื่นหรือพันธมิตรที่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อให้แน่ใจว่าจะไม่มีการปฏิเสธไม่ให้บริการดูแลสุขภาพกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณหรือทรัพยากร
- » หลีกเลี่ยงการถามคำถามหรือแสดงความคิดเห็นของตนเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพของผู้เสียหายที่อาจแสดงนัยยะถึงการประณามหรือกล่าวโทษผู้เสียหาย
- » เสนอการตรวจการตั้งครรภ์รวมทั้งการตรวจหาเชื้อเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่น ๆ หากห้องทดลองทางการแพทย์สามารถดำเนินการได้ หากเป็นไปได้ควรเตรียมการคุมกำเนิดแบบฉุกเฉิน (emergency contraception) เอาไว้สำหรับผู้เสียหายหญิงทุกคนที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์
- » เสนอการให้คำปรึกษาก่อนตรวจที่เหมาะสม และแผนการติดตามเฉพาะรายเพื่อแจ้งและให้คำปรึกษาแก่ผู้เสียหายเกี่ยวกับผลตรวจ ซึ่งควรรวมถึงการวางแผนการรักษาและการส่งต่อที่เหมาะสมหากผลตรวจเป็นบวก

แนวปฏิบัติที่ดี:¹⁰⁷

กระทรวงสาธารณสุขแห่งประเทศกัมพูชาออกนโยบายว่าด้วยสุขภาพของแรงงานต่างด้าว ซึ่งกำหนดว่าโรงพยาบาลที่มีระบบการส่งต่อในพื้นที่ชายแดน เช่น จังหวัดพระตะบอง (Battambang) ไพลิน (Pailin) บันเตียเมียนเจย (Banteay Meanchey) และเกาะกง (Koh Kong) จะต้องให้การดูแลรักษาทางการแพทย์โดยไม่คิดค่าบริการแก่แรงงานต่างด้าวทั้งหมด รวมถึงผู้ที่ไม่ถือสัญชาติกัมพูชาด้วย ทั้งนี้ มีเหตุที่แรงงานต่างด้าวที่ทำงานที่ชายแดนไทยเจ็บป่วยเป็นจำนวนมากในจังหวัดเกาะกง แรงงานต่างด้าวกลุ่มนี้จะถูกส่งไปยังโรงพยาบาลรับผู้ป่วยส่งต่อระดับจังหวัด (Provincial Referral Hospital) ในจังหวัดเกาะกงเพื่อรับการดูแลรักษาโดยไม่คิดค่าบริการ โรงพยาบาลแห่งนี้ยังให้บริการฉีดวัคซีนสำหรับโรคโควิด-19 โดยไม่คิดค่าบริการให้กับแรงงานต่างด้าวที่ทำงานในประเทศไทยด้วยเช่นกัน

107 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศกัมพูชา, 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 2021.

2.

บริการดูแลสุขภาพที่มีอยู่จำกัดหรือมีระยะเวลาสั้น

ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์หลายรายมีความต้องการทางสุขภาพที่หลากหลายซึ่งอาจมองไม่เห็นได้อย่างชัดเจนในทันที การต้องเผชิญกับความรุนแรงทางกายและทางเพศ การบีบบังคับและควบคุม การกระทำทารุณทางจิตใจ และสภาพการทำงานที่อันตรายนำไปสู่ปัญหาสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจหลากหลายประการ หลายรายต้องทุกข์ทรมานจากภาวะเครียดหลังผ่านเหตุการณ์กระทบกระเทือนจิตใจอย่างรุนแรงซึ่งอาจยาวนานหลายเดือนหรือหลายปี

ยกตัวอย่าง เช่น ผู้เสียหายบางรายมีบาดแผลทางจิตใจที่ซับซ้อนและต้องการการสนับสนุนทางจิตใจในระยะยาว หรือมีปัญหาสุขภาพเรื้อรังที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลรักษาทางการแพทย์ในระยะยาวหรือเฉพาะทางที่ไม่มีอยู่ในชุมชนของผู้เสียหาย เป็นต้น¹⁰⁸

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ถามผู้เสียหายว่ามีความกังวลทางสุขภาพใดหรือไม่ ผู้เสียหายอาจไม่ตระหนักหรือพร้อมแบ่งปันปัญหาทางสุขภาพที่ตนมีกับท่าน ให้มองหาสัญญาณของปัญหาสุขภาพอื่น ๆ ที่ผู้เสียหายอาจไม่กล่าวถึง
- » หากเป็นไปได้ ปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญทางสุขภาพจิตที่มีคุณสมบัติเหมาะสมพร้อมกับนักสังคมสงเคราะห์อาชีพเพื่อเอื้อให้เกิดการดูแลโดยใช้แนวปฏิบัติที่ดีที่สุดพร้อมกับการให้การรักษาที่เหมาะสม
- » ในการพัฒนาแผนการรักษาพยาบาล ให้พิจารณาและทำงานร่วมกับหน่วยงานและองค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้เสียหาย รวมถึงในด้านอาหาร สถานที่พักพิง การมีตัวแทนทางกฎหมาย การสนับสนุนทางสุขภาพจิต การศึกษาและการพัฒนาทักษะเพื่อการทำงาน เป็นต้น ทั้งหมดนี้ล้วนสำคัญต่อการสนับสนุนการฟื้นฟูผู้เสียหายในองค์กรรวม
- » บางครั้งอาจเป็นไปได้ที่จะส่งต่อผู้เสียหายให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิตหรือเพื่อรับบริการดูแลรักษาเฉพาะทาง อันเนื่องมาจากจำนวนเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ หรือเพราะผู้เสียหายปฏิเสธไม่ต้องการถูกส่งต่อ หรือถูกเนรเทศหรือส่งตัวกลับภูมิลำเนาโดยทันที ในกรณีนี้ ให้ใช้เวลาที่ได้เจอผู้เสียหายให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสุขภาพของผู้เสียหายให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้
- » หากกับผู้เสียหายว่าจะสร้างกิจวัตรพื้นฐานที่หายไปขึ้นมาใหม่อย่างไร เช่น เวลาในการรับประทานอาหารและเข้านอนที่แน่นอน สนับสนุนการใช้วิธีการรับมือเชิงบวก (เช่น วิธีผ่อนคลายที่มีความเหมาะสมทางวัฒนธรรม) และแนะนำผู้เสียหายว่าหากยังมีอาการอยู่ จะได้รับการส่งต่อเพื่อรับความช่วยเหลือเพิ่มเติมต่อไป
- » ให้คำแนะนำที่ไม่ตัดสินและให้กำลังใจเกี่ยวกับการใช้แอลกอฮอล์และสารเสพติดในทางที่ผิด โดยช่วยให้ผู้เสียหายตั้งเป้าหมายในการเลิกการเสพและสนับสนุนให้ผู้เสียหายแสดงออกถึงแรงจูงใจของตนเองในการลดการเสพยา
- » ใช้แนวทางแก้ไขปัญหามาเสริมพลังให้ผู้เสียหายแทนที่จะบอกว่าทางเลือกใดที่ท่านคิดว่าผู้เสียหายควรเลือก ร่วมกันระดมสมองในการรวบรวมปัญหาต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เสียหายระบุทางเลือกในการรับมือหรือพัฒนาทางแก้ไขด้วยตนเอง

108 Surtees, R and Laura S. Johnson (2021). *Recovery and Reintegration of Trafficking Victims: A Practitioner Guide*. Bangkok: Regional Support Office of the Bali Process (RSO) and Washington, D.C.: NEXUS Institute.



ความท้าทาย:

ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์หลายรายจำเป็นต้องได้รับการตรวจร่างกายโดยละเอียดและการรักษาพยาบาลในระยะยาวจากบุคลากรด้านสุขภาพที่มีคุณสมบัติเหมาะสม กลุ่มผู้เสียหายที่มีอาการบาดเจ็บภายในอาจจำเป็นต้องเข้ารับการตรวจเอกซเรย์ การตรวจทางจุลชีววิทยา หรือการตรวจทางพิษวิทยา เพื่อกำหนดขอบเขตอาการบาดเจ็บทางร่างกายของผู้เสียหาย กระบวนการและการตรวจเหล่านี้อาจมีราคาแพงและใช้เวลานาน รวมถึงอาจมีทรัพยากรของรัฐอยู่จำกัดสำหรับการตรวจเหล่านี้ ประเด็นนี้เป็นส่วนหนึ่งของความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติหลายครั้งระหว่างเดือนตุลาคมถึงธันวาคม ปีค.ศ. 2021 ในทางเดียวกัน การรักษาพยาบาลโรคเรื้อรังและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เช่น เอชไอวี/เอดส์ นั้นต้องดำเนินไปตลอดชีวิตและมีค่าใช้จ่ายสูง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถของผู้เสียหายที่ได้รับการรักษาพยาบาลดังกล่าว

ผู้เสียหายที่อยู่ในพื้นที่ชนบทหรือภูมิภาคห่างไกลอาจไม่สามารถเข้าถึงบริการดูแลสุขภาพที่มีคุณภาพและ/หรือยาบางประเภทได้เลยเนื่องจากขาดแคลนบริการหรือยาเหล่านั้นในพื้นที่ การสนับสนุนของครอบครัวเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการรักษาพยาบาลอย่างสม่ำเสมอเป็นสิ่งสำคัญ แต่อาจไม่มีอยู่เสมอไป ผู้เสียหายที่พิการหรือมีความต้องการซับซ้อนยังต้องเผชิญกับความยากลำบากอย่างยิ่งในการได้รับบริการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมหรือสม่ำเสมอ การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ที่ได้รับการฝึกอบรม งบประมาณรัฐเพียงเล็กน้อย และการสนับสนุนจากครอบครัวที่จำกัดหมายความว่าผู้เสียหายจำนวนมากไม่ได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือเพื่อฟื้นฟูสุขภาพทั้งกายและใจ

3.

ขาดแคลนการดูแลที่คำนึงถึงบาดแผลทางจิตใจ

ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์อาจถูกทำให้เป็นเหยื่อซ้ำในระหว่างการเข้ารับบริการดูแลสุขภาพ โดยอาจเกิดขึ้นได้หากผู้เสียหายรู้สึกถูกคุกคามหรือไม่ปลอดภัยระหว่างการปรึกษาหรือการตรวจ หรืออาจรู้สึกอายหรืออับอายจากชุดคำถามต่าง ๆ หรือวิธีที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อร่างกายของตน หรืออาจไร้อำนาจหรือไร้ความสามารถในการควบคุมตลอดทั้งกระบวนการเลยก็ได้

ประสบการณ์เชิงลบเหล่านี้อาจขัดขวางไม่ให้ผู้เสียหายเปิดเผยถึงการแสวงหาประโยชน์ ในบางกรณี อาจส่งผลให้ผู้เสียหายหลีกเลี่ยงการเข้ารับบริการดูแลสุขภาพในอนาคต การนำเอาแนวทางที่คำนึงถึงบาดแผลทางจิตใจมาใช้ในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ป่วยทั้งหมดช่วยให้เจ้าหน้าที่ด้านสุขภาพสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยกว่าสำหรับผู้เสียหายและเอื้อต่อการบำบัดรักษาผู้เสียหายด้วย



ภาพโดย Mufid Majnun บน Unsplash

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ให้ความมั่นใจว่าบริการให้คำปรึกษาและการตรวจร่างกายเกิดขึ้นในสถานที่ที่มิดชิดและเป็นส่วนตัว
- » อนุญาตให้นักสังคมสงเคราะห์หรือผู้ใหญ่ที่ผู้เสียหายไว้วางใจอยู่ในห้องตรวจด้วยหากผู้เสียหายร้องขอ ก่อนมาพบกับผู้เสียหาย นักสังคมสงเคราะห์อาจเตรียมความพร้อมโดยการให้ความรู้และข้อมูลที่จำเป็นแก่ผู้เสียหายเพื่อให้รู้สึกมั่นใจที่จะถูกคุยกับบุคลากรทางการแพทย์และดูแลสุขภาพของตนเองได้ต่อไป
- » มุ่งเน้นการถามว่า “เกิดอะไรขึ้นกับคุณ” แทนที่จะถามว่า “มีปัญหาตรงไหน”¹⁰⁹
- » สื่อสารอย่างช้า ๆ และชัดเจนว่าจะเกิดอะไรขึ้นต่อไป ผู้เสียหายควรคาดหวังสิ่งใด และดูให้แน่ใจว่าผู้เสียหายเข้าใจสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น ให้ใช้ล่ามหากจำเป็น
- » การตรวจและการประเมินทางร่างกายและจิตใจควรเกิดขึ้นเมื่อได้รับความยินยอมโดยได้รับข้อมูลครบถ้วนจากผู้เสียหายเท่านั้น โดยผู้เสียหายควรได้รับข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนและกระบวนการที่เกี่ยวข้องและเหตุผลที่จำเป็นต้องดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ไม่ควรอนุมานว่าความเจ็บของผู้เสียหายคือการยินยอม การตรวจและการประเมินควรดำเนินการโดยบุคคลในเพศสภาพที่ผู้เสียหายสบายใจ
- » พุดคุยกับผู้เสียหายในลักษณะที่ไม่ตัดสินและปลอดภัย ยืนยันกับผู้เสียหายว่าไม่มีใครสมควรถูกทำร้าย และทุกคนสมควรได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพ
- » ตรวจสอบว่าผู้เสียหายสบายใจและรู้สึกปลอดภัยตลอดทั้งกระบวนการ การตรวจ หรือการรักษาพยาบาลหรือไม่ แจ้งผู้เสียหายว่าบริการนี้เป็นไปโดยสมัครใจ และผู้เสียหายมีสิทธิปฏิเสธได้ทุกเมื่อ
- » เสนอข้อมูลและการสนับสนุนตลอดทั้งการให้บริการทางคลินิก ส่งเสริมให้ผู้เสียหายถามคำถามและเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจ
- » ยืนยันกับผู้เสียหายว่าข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมได้จะเก็บรักษาไว้เป็นความลับ โดยอธิบายกับผู้เสียหายว่าจะเก็บบันทึกข้อมูลของพวกเขาอย่างปลอดภัยได้อย่างไร และแจ้งให้ผู้เสียหายทราบด้วยว่าข้อมูลที่ได้จะไม่แบ่งปันกับผู้อื่นหากไม่ได้รับการอนุญาตจากผู้เสียหายหรือไม่มีคำสั่งศาล
- » ระหว่างการพบกันครั้งแรก มุ่งเน้นการสร้างความรู้สึกร่วมกันกับผู้เสียหาย โดยอนุญาตให้ผู้เสียหายแบ่งปันความรู้สึกและความประสงค์ว่าต้องการได้รับการปฏิบัติอย่างไร ให้มีความละเอียดอ่อนต่อความอึดอัดของผู้เสียหายไม่ว่าจะแสดงออกทางวาจาหรือทางร่างกาย ข้อนี้อาจเอื้อต่อการที่ผู้เสียหายอธิบายถึงประสบการณ์ของการล่วงละเมิดและการค้ามนุษย์ของตน

109 Polaris Project (2018). On-Ramps, Intersections, and Exit Routes: A Roadmap for Systems and Industries to Prevent and Disrupt Human Trafficking.

4.

ขาดแคลนการดูแลที่เหมาะสมทางวัฒนธรรม และออกแบบมาเฉพาะบุคคล

ภูมิหลังส่วนบุคคล รวมถึงภูมิหลังทางวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจของผู้เสียหาย ตลอดจนระดับการศึกษา และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสถานการณ์การค้ำมนุษย์ ต่างส่งผลต่อประสบการณ์เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บและ สุขภาพ และความคาดหวังที่ผู้เสียหายมีต่อการดูแลสุขภาพ นอกจากนี้ บทบาททางเพศ จารีตประเพณี และความเชื่อทางจิตวิญญาณล้วนมีอิทธิพลต่อการที่ ผู้เสียหายประสบกับโรคภัยและตอบสนองต่อการดูแล

รักษา ยกตัวอย่าง เช่น ผู้หญิงที่มาจากสถานการณ์ที่การ ล่วงละเมิด “ถูกทำให้เป็นเรื่องปกติ” มักมีแนวโน้มที่จะด้อย ความร้ายแรงของประสบการณ์ของตนเองลง หากภูมิหลัง และระดับความรู้ของผู้เสียหายและบุคลากรทางการแพทย์ แตกต่างกันมากเกินไป อาจเป็นเรื่องยากสำหรับผู้เสียหาย ที่จะแสดงออกถึงความกังวลของตน และยากสำหรับผู้ให้ บริการที่จะประเมินอาการและความต้องการของผู้เสียหายได้

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ใช้คำถามที่ได้รับการฝึกอบรมและมีประสบการณ์เพื่อให้มั่นใจว่าผู้เสียหายสามารถสื่อสารความต้องการและทำให้อีก ฝ่ายเข้าใจความต้องการนั้นของตนได้ ควรใช้คำถามเดิมหากเป็นไปได้ที่จะพบปะกันมากกว่าหนึ่งครั้ง ทั้งนี้ ควร แจ้งให้ล่ามหรือองค์กรของล่ามทราบถึงหัวข้อที่จะพูดคุย (เช่น การหารือทางการแพทย์เป็นความลับซึ่งอาจเกี่ยว กับความรุนแรง หรือการข่มขืน เป็นต้น) ดูให้แน่ใจว่าล่ามไม่มีปัญหากับหัวข้อ และเตือนล่ามว่าจะต้องไม่ให้รายละเอียดติดต่อส่วนตัวและเปิดเผยข้อมูลใด ๆ เกี่ยวกับผู้เสียหายแก่ผู้อื่นโดยเด็ดขาด
- » ประเมินระดับความสามารถในการอ่านเขียนของผู้เสียหายเพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลจะได้รับการถ่ายทอดในแบบที่ เข้าใจได้ง่าย ให้พิจารณาถึงการใช้สื่อที่เป็นภาพเพื่อช่วยในการอธิบายให้ผู้เสียหายเข้าใจ
- » พิจารณาความต้องการของผู้พิการ
- » ไม่สันนิษฐานแบบด่วนสรุปหรือในเชิงลบเกี่ยวกับปฏิบัติการหรือพฤติกรรมของผู้เสียหาย ให้พิจารณาถึงเหตุผล ทางวัฒนธรรม สังคม หรือส่วนบุคคลที่เป็นไปได้ซึ่งนำไปสู่การตอบสนองเช่นนั้นของผู้เสียหาย
- » ระบุปัจจัยทางสังคมที่ทำให้เกิดความตึงเครียด อาทิ สถานที่อยู่อาศัย ข้อจำกัดทางกฎหมายและการเงิน และ การส่งต่ออย่างเหมาะสมและทันทั่วทั้งที่แก่บริการทางสังคมต่าง ๆ
- » ศึกษาความเข้าใจของผู้เสียหายเรื่องอาการป่วยของตนเอง ข้อนี้อาจช่วยเป็นแนวทางในการวางแผนการรักษา พยาบาลและทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความละเอียดอ่อนต่อวิธีการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เสียหาย
- » ดูให้แน่ใจว่ามีการตอบสนองต่อความประสงค์ของผู้เสียหายที่จะมีผู้ให้บริการเป็นคนเพศเดียวกันหากเป็นไปได้ รณวมทั้งเคารพทางเลือกของผู้เสียหายว่าจะอนุญาตให้ใครดำเนินการตรวจร่างกายของตน
- » ตระหนักถึงความสำคัญของความเชื่อทางศาสนาในการฟื้นฟูผู้เสียหาย รวมทั้งความเข้าใจที่ผู้เสียหายมีต่อ ประสบการณ์การค้ำมนุษย์ในบริบทของศาสนาและความเชื่อทางวัฒนธรรมของตนด้วย

ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์มีสิทธิในการเลือกและตัดสินใจด้วยตนเอง และควรได้รับการสนับสนุนให้เข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ ทั้งนี้ **แนวปฏิบัติของอาเซียนที่มีความละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะ** แนะนำให้ผู้เสียหาย “ได้รับการเสริมพลังเพื่อให้สามารถเข้าร่วมในทุกมิติของการวางแผนและการดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความช่วยเหลือที่ผู้เสียหายได้รับหากเหมาะสม”¹¹⁰ เมื่อทำงานร่วมกับผู้เสียหาย ผู้ให้บริการควรมุ่งเน้นการฟื้นฟูความเป็นอิสระ (autonomy) ของผู้เสียหาย และทำให้พวกเขาสามารถทำการตัดสินใจและดำเนินการใด ๆ ที่ส่งผลต่อตนเองได้ด้วยตนเอง ความร่วมมือเช่นนี้จะช่วยให้ผู้เสียหายได้อิสระในการตัดสินใจใด ๆ ที่ส่งผลต่อชีวิตด้วยตนเองกลับคืนมา รวมทั้งเพิ่มความมั่นใจของผู้เสียหายในการระบุว่าอยากกระทำการใดต่อไป



แนวปฏิบัติที่ดี:¹¹¹

ระหว่างการตรวจทางการแพทย์ของเด็กที่เป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ แพทย์และพยาบาลควรถามมักจะจัดให้มีนักสังคมสงเคราะห์และจิตแพทย์อยู่ในห้องเดียวกันด้วย พ่อแม่หรือผู้ปกครองตามกฎหมายของเด็กจะอยู่ด้วยเช่นเดียวกัน หากมีบุคคลดังกล่าว ระหว่างการตรวจ บุคลากรทางการแพทย์ได้รับการฝึกมาไม่ให้ถามคำถามโดยตรงที่อาจสร้างบาดแผลทางจิตใจแก่เด็ก ทั้งยังจะต้องแจ้งให้ผู้ปกครองและเด็กทราบถึงกระบวนการหรือการตรวจใด ๆ ที่เกิดขึ้น มีการกล่าวถึงกรณีหนึ่งที่ผู้เสียหายปฏิเสธไม่ตรวจร่างกาย แม้ผู้เสียหายรายนั้นจะได้รับการปรึกษาแล้วว่าเหตุใดการตรวจจึงสำคัญ แต่เนื่องจากผู้เสียหายไม่เปลี่ยนใจ จึงได้รับอนุญาตให้ไปในตอนท้าย

110 ดูย่อหน้าที่ 2.6.2.

111 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับสปป.ลาว, 17 ธันวาคม ค.ศ. 2021.



กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

สิทธิและความต้องการของผู้เสียหายควรเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อย่างไรก็ตาม มักมีการปฏิบัติต่อผู้เสียหายเหมือนเป็นสิ่งของ โดยมองว่าผู้เสียหายเป็นพยานหลักฐานชิ้นหนึ่งภายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดเป็นศูนย์กลาง แนวทางและกระบวนการของภูมิภาคอาเซียนยืนยันว่าผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ทุกคนที่เข้าร่วมในการสืบสวนสอบสวนหรือการดำเนินคดีกับผู้แสวงหาประโยชน์ควรได้รับการคุ้มครอง การสนับสนุน และความช่วยเหลือที่เหมาะสมและเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดเป็นระยะเวลาเท่ากับที่ผู้เสียหายต้องเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางอาญา โดยประเทศในอาเซียนจะต้องดูแลให้แน่ใจว่าผู้เสียหายตระหนักถึงมาตรการเยียวยาที่มีอยู่ และต้องออกกฎหมายและวางกระบวนการที่จำเป็นเพื่อให้แน่ใจว่าจะมีโอกาสได้รับสินไหมทดแทนกลับมา



แนวปฏิบัติที่ 5(8) ในหลักการแนะนำและแนวทางปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองของ OHCHR เรียกร้องให้รัฐภาคีดำเนินการอย่างเหมาะสมเพื่อคุ้มครองบุคคลที่ถูกค้ามนุษย์ระหว่างกระบวนการสืบสวนสอบสวนและการพิจารณาคดี รวมไปถึงระยะเวลาหลังจากนั้นหากมีความจำเป็นต้องรักษาความปลอดภัยของผู้เสียหาย โครงการคุ้มครองที่เหมาะสมอาจรวมถึงองค์ประกอบดังต่อไปนี้บางส่วนหรือทั้งหมด อาทิ การกำหนดสถานที่ปลอดภัยในประเทศปลายทาง การเข้าถึงที่ปรึกษาทางกฎหมายอิสระ การคุ้มครองอัตลักษณ์ตัวตนระหว่างกระบวนการทางกฎหมาย การกำหนดทางเลือกหากพำนักต่อ ดังรกราก หรือส่งกลับประเทศ

ในฐานะเจ้าหน้าที่เผชิญเหตุหรือฝ่ายสนับสนุน สิ่งสำคัญคือต้องตระหนักถึงความเสี่ยงที่ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์และบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายต้องเผชิญ การข่มขู่จากผู้ค้ามนุษย์และองค์กรอาชญากรรมอาจเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบและควรพิจารณาอย่างจริงจัง ท่านควรพิจารณาความเสี่ยงเหล่านี้และความร้ายแรงจากมุมมองของผู้เสียหาย

บางคำถามที่ควรคำนึงถึงในการประเมินความเสี่ยงโดยรวม:¹¹²

- ในที่ที่คุณอยู่ การค้ามนุษย์แพร่หลายมากน้อยเพียงใด
- การค้ามนุษย์ถูกควบคุมโดยกลุ่มองค์กรอาชญากรรมหรือเครือข่ายอื่น ๆ
- กลุ่มเหล่านี้วางแผนหรือดำเนินการเพื่อตอบโต้เอาคืนผู้เสียหายหรือบุคคลที่ช่วยเหลือผู้เสียหายหรือไม่
- หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในท้องถิ่นของท่านเชื่อถือได้หรือไม่
- มีการทุจริตบ้างหรือไม่ และมีระดับความร้ายแรงมากน้อยเพียงใด

มีการระบุว่าอันตรายดังต่อไปนี้พบได้บ่อยครั้งในการให้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญายในอาเซียน ในฐานะเจ้าหน้าที่ผู้เผชิญเหตุด่านหน้าหรือเป็นฝ่ายสนับสนุน สิ่งสำคัญคือท่านต้องตระหนักถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้เหล่านี้ และพิจารณาให้แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตรายเป็นวิธีในการป้องกันหรือลดอันตรายเหล่านี้

112 อ้างอิงจาก to UNODC Anti-trafficking manual for criminal justice practitioners module 5. https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/TIP_module5_Ebook.pdf

1.

ได้รับข้อมูลผิด ถูกข่มขู่ หรือบีบบังคับให้ให้การ เอาผิดผู้แสวงหาประโยชน์

ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์อาจได้รับข้อมูลผิด ๆ หรือถูกกดดันให้เข้าร่วมในกระบวนการทางกฎหมายเพื่อเอาผิดกับผู้กระทำความผิด ผู้เสียหายมักไม่ได้รับข้อมูลครบถ้วนว่ากระบวนการเป็นอย่างไรและเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงใดบ้างในการให้ความยินยอมโดยเสรีและได้รับข้อมูลครบถ้วน แม้เมื่อให้ความยินยอมแล้ว ผู้เสียหายอาจไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงผลของการเป็นผู้เสียหาย-พยาน และผลกระทบต่องานชีวิตของตน

ผู้เสียหายหลายรายมองไม่เห็นประโยชน์ที่จับต้องได้จากการเข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่อาจถูกข่มขู่หรือบีบบังคับให้เข้าร่วมโดยเจ้าหน้าที่สอบปากคำ พนักงานอัยการ ทนาย หรือผู้ให้บริการอื่น ๆ โดยผู้เสียหายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมผิดกฎหมายอาจถูกลงโทษหรือคุมขังไว้แต่จะตัดสินใจเป็นผู้เสียหาย-พยานเพื่อเอาผิดกับผู้ค้ามนุษย์ ผู้เสียหายบางรายอาจได้รับคำสัญญาว่าจะได้รับการสนับสนุนทางการเงิน การคุ้มครอง ค่าสินไหมทดแทน ไปจนถึงสถานพักพิงหากยอมให้ความร่วมมือในกระบวนการทางกฎหมายเท่านั้น

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » อธิบายกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแก่ผู้เสียหายอย่างชัดเจน รวมไปถึงตำแหน่งทางกฎหมาย สิทธิ ทางเลือก บริการที่มีให้ และปัจจัยเรื่องเวลาในกระบวนการพิจารณาคดีด้วย¹¹³
- » อย่าผูกสถานพักพิงและการสนับสนุนเข้ากับความร่วมมือของผู้เสียหายในกระบวนการทางกฎหมายใด ๆ ในทางกลับกันให้อธิบายอาชญากรรมการค้ามนุษย์ การลงโทษผู้เสียหาย และการเข้าถึงความยุติธรรมและการชดเชยเยียวยาสำหรับผู้เสียหายและครอบครัวแทน
- » หลีกเลี่ยงการปฏิบัติต่อผู้เสียหายเหมือนเป็นเพียงแหล่งที่มาของพยานหลักฐานเท่านั้น นี่เป็นแนวทางระยะสั้นที่มีแนวโน้มว่าจะล้มเหลว ผู้เสียหายและพยานมีแนวโน้มที่จะให้ความร่วมมือในกระบวนการสืบสวนสอบสวนและการดำเนินคดีหากรู้สึกปลอดภัยและมั่นคง และเจ้าหน้าที่เข้าใจและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายอย่างเหมาะสม¹¹⁴
- » แนะนำไม่ให้ผู้เสียหายยินยอม “ไกล่เกลี่ย” คดีอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตปกติของตนเองได้ การจัดการเช่นนี้ก่อให้เกิดความเสี่ยงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะจะเป็นการส่งเสริมการทุจริตและทำให้ผู้แสวงหาประโยชน์ลายนวลพันผิดต่อไป¹¹⁵
- » ให้ระยะเวลาฟื้นฟูและไตร่ตรองเพื่อให้ผู้เสียหายที่ได้รับการคัดแยกทำการตัดสินใจโดยมีข้อมูลครบถ้วนว่าจะให้ความร่วมมือหรือไม่
- » ขอความยินยอมโดยสมัครใจและได้รับข้อมูลครบถ้วนจากผู้เสียหายเพื่อเข้าร่วมในกระบวนการ อนุญาตให้ผู้เสียหายปฏิเสธความช่วยเหลือและการคุ้มครองได้ทุกเมื่อระหว่างกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

113 ASEAN Plan of Action Against Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Section B (g); ASEAN Gender Sensitive Guideline Paragraph 3.6.4; ACWC Regional Review Recommendation 4.4.

114 Office of the High Commissioner for Human Rights. Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking. (n.d.)

115 ASEAN (2019). Practitioners' Model Implementation Toolkit for the ACWC Regional Guidelines and Procedures to Address the Needs of Victims of Trafficking in Persons. Jakarta: ASEAN Secretariat.



ความท้าทาย:

ความท้าทาย ล่ามมีบทบาทสำคัญมากในการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหายโดยตรง โดยเฉพาะในกรณีของผู้เสียหายที่เป็นชาวต่างชาติและคนที่ไม่พูดภาษาประจำชาตินั้น ๆ อย่างไรก็ตาม การใช้ล่ามสำหรับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์มีความท้าทายหลายประการ ผู้เข้าร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการหรือระดับชาติกล่าวว่าล่ามบางคนใช้การแปลในเชิง “โน้มน้าว” ทำให้ความคิดเห็นส่วนตัวของล่ามส่งผลต่อผู้เสียหาย แทนที่จะปล่อยให้ผู้เสียหายเข้าใจข้อเท็จจริงและตัดสินใจเองตามความเป็นจริง ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคสำหรับเจ้าหน้าที่เผชิญเหตุและฝ่ายสนับสนุน ในตัวอย่างอื่น ๆ อาจมีการใช้ล่ามที่มีผลประโยชน์ทับซ้อนในคดี ซึ่งอาจส่งผลต่อการรักษาความลับของคดีและความปลอดภัยของผู้เสียหาย รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีด้วย เป็นที่น่าเสียดายที่ไม่ใช่ทุกหน่วยงานในประเทศอาเซียนที่มีบัญชีดำล่าม ฉะนั้นปัญหาเหล่านี้จึงยังคงเกิดขึ้นต่อไป

ข้อ 14(6) ของอนุสัญญา ACTIP กำหนดให้รัฐบาลของประเทศอาเซียนรักษาข้อมูลส่วนตัวและอัตลักษณ์ของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ รวมถึงโดยดำเนินการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อรักษาความลับของข้อมูลดังกล่าว ขณะที่*แนวปฏิบัติของอาเซียนที่มีความละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะ*ระบุว่า “ผู้ให้บริการควรรักษาความลับของการดำเนินการและข้อมูลของผู้เสียหาย เว้นแต่มีการร้องขอหรือได้รับอนุญาตให้เปิดเผย โดยกระบวนการช่วยเหลือผู้เสียหาย หรือได้รับอนุญาตจากผู้เสียหาย”¹¹⁶ ควรปฏิบัติตามหลักการ “รู้เท่าที่จำเป็นต้องรู้” ในทุกกรณี โดยผู้ให้บริการจะต้องดูให้แน่ใจว่าการแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ใด ๆ ของผู้เสียหายเกิดขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่หรือภาคีที่จำเป็นต้องได้รับแจ้งข้อมูลนั้นเท่านั้น

2.

สูญเสียความเป็นส่วนตัวและการปกปิดตัวตน

การเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางกฎหมายมีความเสี่ยงที่จะละเมิดต่อความเป็นส่วนตัวและการปกปิดตัวตนของผู้เสียหาย ข้อมูลส่วนตัวของผู้เสียหายอาจถูกแบ่งปันกับสื่อหรือสะท้อนในตารางการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งอาจมีการขอให้ผู้เสียหายให้การในการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย (open court)

การสูญเสียความเป็นส่วนตัวและการปกปิดตัวตนจะส่งผลต่อความปลอดภัยทางร่างกายของผู้เสียหายเนื่องจากมีความเสี่ยงที่ผู้ค้ำนุชจะตอบโต้เอาคืน ในขณะเดียวกันก็อาจนำไปสู่ความอับอาย การถูกปฏิเสธ และการลงโทษจากครอบครัวหรือชุมชนของผู้เสียหายเองได้

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ค้ำครองความเป็นส่วนตัวและรักษาความลับของผู้เสียหายตลอดกระบวนการทั้งหมด ยกตัวอย่าง เช่น ไม่แบ่งปันรายละเอียดใด ๆ หากไม่ได้รับอนุญาต และต้องรักษาความลับของข้อมูลใด ๆ ที่อาจเปิดเผยตัวตนหรือที่อยู่ของผู้เสียหายอย่างเคร่งครัด¹¹⁷
- » อธิบายให้ผู้เสียหายทราบว่า การให้การในศาลจะต้องทำอย่างไร และจะเปิดเผยตัวตนของผู้เสียหายอย่างน้อยเพียงใดต่อจำเลยและสาธารณชนหากจำเป็นต้องเปิดเผยจริง ๆ
- » ใช้มาตรการค้ำครองในชั้นศาล เช่น แยกห้องที่ไต่สวน กำหนดทางเข้าส่วนตัว ยอมรับคำให้การทางวิดีโอ ใช้นามแฝง ทำการพิจารณาคดีแบบปิด ดัดแปลงวิดีโอ/เสียง ใช้กระจกแบบมองเห็นด้านเดียว ใช้ฉากหรือม่านกันเพื่อให้แน่ใจว่ามีการปกปิดตัวตนของผู้เสียหาย
- » พิจารณาการใช้คำให้การของพยานแทนที่จะกำหนดให้พยานต้องมาปรากฏตัวที่ศาลในคดีที่ผู้เสียหายอาจตกอยู่ในอันตรายอันเป็นผลมาจากการให้การของตน ในบางประเทศ จะดำเนินการเช่นนี้เป็นหลักในกระบวนการก่อนการพิจารณาคดี
- » รายงานสื่อมวลชนใด ๆ ที่ละเมิดความเป็นส่วนตัวและการรักษาความลับของผู้เสียหายและพยานที่เกี่ยวข้องต่อทางการ

¹¹⁷ ตามที่ระบุไว้ในแนวทางระดับอาชญากรรมสำหรับผู้ปฏิบัติงานว่า: “ควรค้ำครองผู้เสียหาย-พยาน รวมถึงครอบครัวของผู้เสียหายหากจำเป็น จากการตอบโต้เอาคืน ควรมีกฎหมายเพื่อค้ำครองความเป็นส่วนตัวของผู้เสียหาย-พยาน และการรักษาความลับของอัตลักษณ์ของพวกเขา” ส่วนที่หนึ่ง ข้อ E.1 และ E.2; อนุสัญญา ACTIP ข้อ 14(6).

3.

ขาดแคลนการคุ้มครอง-การตอบโต้เอาคืนจากผู้ค้ามนุษย์

ความหวาดกลัวของผู้เสียหายที่จะโดนตอบโต้เอาคืนจากผู้ค้ามนุษย์เป็นความกังวลอย่างแท้จริง โดยเฉพาะสำหรับผู้เสียหายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมีหลักฐานยืนยันความสามารถของผู้ค้ามนุษย์ในการเอาคืนผู้เสียหายที่หลบหนีและ/หรือให้การเอาผิดตนไว้อย่างชัดเจน¹¹⁸ นอกจากนี้ การให้การเอาผิดผู้กระทำความผิดยังอาจรวมถึงความเครียดและอันตรายร้ายแรงต่อผู้เสียหายและครอบครัว และไม่เพียงผู้ค้ามนุษย์เท่านั้นที่อาจดำเนินการตอบโต้เอาคืน แต่ยังรวมถึงนายจ้าง นายหน้าค้ามนุษย์ ผู้คุมสถานค้าประเวณี และเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย

ผู้เสียหายที่ไม่ได้รับการสนับสนุนและคุ้มครองอย่างเหมาะสมมีแนวโน้มต่ำที่จะแจ้งความและช่วยเหลือในการสืบสวนสอบสวนด้วยการชี้ตัวและให้การเอาผิดผู้กระทำความผิด ด้วยเหตุนี้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงสูญเสียพยานหลักฐานสำคัญและไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายอาญากับผู้ค้ามนุษย์ได้



ภาพโดย Chris J Bradshaw on Shutterstock

118 IOM (2007). *The IOM Handbook on Direct Assistance for Victims of Trafficking*. Geneva: IOM.

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ประเมินความเสี่ยงที่ผู้เสียหายจะได้รับอันตรายหากเข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยทำการประเมินร่วมกับฝ่ายบังคับใช้กฎหมายและผู้ให้บริการสนับสนุนผู้เสียหายรวมถึงนักจิตวิทยา การตีความและประเมินความเสี่ยงของผู้เสียหายเองก็สำคัญเช่นกัน ซึ่งรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียงบาดแผลทางจิตใจ การตอบโต้เอาคืนจากผู้ค้ามนุษย์หรือคนรู้จัก การตีตราและการทำให้อับอายโดยครอบครัวหรือสมาชิกชุมชน
- » หากเป็นไปได้และให้หารือกับผู้เสียหายก่อน ควรแต่งตั้งเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนทั้งชายและหญิงที่ผ่านการฝึกอบรมมาเพื่อให้ความคุ้มครองร่างกายของผู้เสียหายที่แสดงถึงความหวาดกลัวว่าจะมีอันตรายถึงชีวิตและความปลอดภัยของตนและสมาชิกในครอบครัว¹¹⁹ การให้บริการคุ้มครองอาจทำได้โดยร่วมมือกับหน่วยงาน/ฝ่ายประสานงานเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายและพยานที่มีอยู่ในบางเขตอำนาจศาล
- » ทบทวนคดีเพื่อระบุว่าเป็นต้องมีการปกปิดตัวตนหรือไม่ และเตรียมการที่เหมาะสม (รวมถึงในการพิจารณาคดีใด ๆ ของศาล) ตามที่กำหนดเพื่อรักษาตัวตนของผู้เสียหายไว้เป็นความลับ
- » ให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจติดตามคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จากที่พักไปจนถึงศาลและเมื่อเดินทางกลับ เมื่อผู้เสียหายทำหน้าที่เป็นพยาน
- » รับรองความปลอดภัยในห้องพิจารณาคดีและอาคารศาลเมื่อผู้เสียหายให้การ ซึ่งอาจรวมถึงการส่งสัญญาณวิดิทัศน์หรือเสียงจากห้องอื่น ๆ ภายในศาลหรือจากอาคารอื่น การใช้ฉากกันเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ต้องสงสัยและผู้อื่นในศาลมองเห็นผู้เสียหาย-พยาน การแยกให้ผู้เสียหาย-พยานอยู่คนละห้องกับผู้ต้องสงสัยและพยานฝ่ายจำเลย การตรวจสอบว่าเจ้าหน้าที่ศาลตระหนักว่าควรทำอะไรบ้างเพื่อช่วยคุ้มครองผู้เสียหายที่เป็นพยาน การรักษาความปลอดภัยของเส้นทางเข้าออกศาล การจัดเตรียมที่พักที่เข้าถึงศาลได้แต่ยังคงปลอดภัย การแสดงแผนผังของศาลให้พยานได้ดูก่อนการพิจารณาคดีและอธิบายกระบวนการของศาล การตรวจอาวุธและอัตลักษณ์ของทุกคนที่เข้าร่วมในการพิจารณาคดี¹²⁰
- » จะต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบเกี่ยวกับความก้าวหน้าของคดีที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้องและแจ้งแก่ผู้เสียหายด้วยว่าสามารถขอข้อมูลได้ทุกเมื่อ.¹²¹ โดยเฉพาะเมื่อผู้กระทำความผิดที่ถูกกล่าวหาได้รับการปล่อยจากการควบคุมตัว

119 ASEAN (2019). Practitioners' Model Implementation Toolkit for the ACWC Regional Guidelines and Procedures to Address the Needs of Victims of Trafficking in Persons. Jakarta: ASEAN Secretariat.

120 UNODC (2008). *Toolkit to Combat Trafficking in Persons*. New York: UN.

121 APA Section B(g). UN TIP Protocol, Article 6(2)(b).



ความท้าทาย:

ในหลายกรณี ผู้เสียหายจากการแสวงหาประโยชน์ทางเพศถูกล่อลวงจากผู้กระทำความผิดให้มองสถานการณ์ของตนเองว่า “เป็นเรื่องปกติ” ผู้ค้ำนุชย์หลายรายภายในอาเซียนมักเป็นสมาชิกครอบครัวญาติพี่น้อง หรือคนรู้จัก การที่ผู้เสียหายทราบว่าผู้ค้ำนุชย์เองก็ยากจนทำให้ผู้เสียหายไม่เต็มใจดำเนินคดีทางกฎหมายกับผู้ค้ำนุชย์เหล่านั้น

ผู้เข้าร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือระดับชาติเล่าว่าผู้เสียหายที่มีแรงจูงใจหลักเพื่อแก้แค้นเอาคืนมักเห็นชอบที่จะดำเนินคดีกับผู้ค้ำนุชย์ ณ เวลานั้นก็จริง แต่กลับไม่มีความสนใจอย่างแท้จริงที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางกฎหมายที่ยืดเยื้อและอาจถอนความร่วมมือกลางคันได้

เนื่องจากกระบวนการทางกฎหมายใช้เวลานานมาก จึงเป็นเรื่องปกติที่ผู้เสียหายจะเจรจาต่อรองอย่างไม่เป็นทางการกับผู้กระทำความผิดเพื่อให้ได้เงินชดเชยในทันที ผู้เสียหายอาจถูกผู้ค้ำนุชย์หรือเจ้าหน้าที่รัฐโน้มน้าวว่าการกระทำเช่นนี้เป็นทางเลือกที่ดีที่สุด และเมื่อเกิดขึ้นก็มักทำให้ผู้เสียหายยุติความร่วมมือในกระบวนการในชั้นศาล



แนวปฏิบัติที่ดี:

หน่วยงานคุ้มครองพยานและผู้เสียหายแห่งประเทศไทย (Indonesian Witness and Victim Protection Agency; LPSK) มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนระบบศาลที่ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยทำงานเคียงคู่ไปกับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของอินโดนีเซีย รวมทั้งฝ่ายดำเนินคดี สำนักงานอัยการสูงสุด และศาลเพื่อคุ้มครองผู้เสียหาย-พยาน และ/หรือ ผู้เสียหายจากอาชญากรรม รวมถึงอาชญากรรมค้ำนุชย์ด้วย โดยดำเนินการในรูปของการให้เจ้าหน้าที่คุ้มกันหรือตำรวจอยู่ประจำจุดที่ผู้เสียหายอาศัยหรือลาดตระเวนพื้นที่แถวนั้น ยิ่งไปกว่านั้น LPSK ยังให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ ทางจิตใจ และทางจิตสังคมกับผู้เสียหาย/พยานในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงให้บริการบ้านพักฉุกเฉิน (safe house) หรือจัดหาที่อยู่เพื่อหลบภัยให้หากต้องการ และติดตามผู้เสียหายเมื่อต้องพบปะหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งยังมีหน้าที่คำนวณค่าชดเชยเยียวยาที่ผู้เสียหายควรได้รับด้วย การบริหารจัดการคดีของ LPSK จะสิ้นสุดลงเมื่อผู้เสียหายได้รับการชดเชยความเสียหาย



แนวปฏิบัติที่ดี:

ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003) ผู้เสียหาย-พยานที่เข้าร่วมในกระบวนการทางกฎหมายมีสิทธิในมาตรการคุ้มครองที่สนับสนุนโดยรัฐ อาทิ ที่อยู่อาศัย เงินช่วยเหลือ การคุ้มครองอัตลักษณ์ส่วนบุคคล ความช่วยเหลือในการกลับคืนสู่สังคม (เช่น การฝึกอบรมวิชาชีพ การศึกษา และการจ้างงาน) และการรักษาความปลอดภัย

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหาย-ผู้ค้ำมนุษย์¹²²

รายงานของ OSCE ระบุสี่แนวโน้มหลักที่มักพบในความสัมพันธ์เชิงเพศสภาวะระหว่างผู้เสียหาย-ผู้กระทำ ความผิด ได้แก่ ครอบครั้ว ความสัมพันธ์ฉันท์ชู้สาว ความผูกพันกับบุคคลที่สร้างบาดแผลทางจิตใจ (trauma bonding) และความกลัว

1) ครอบครั้ว การที่สมาชิกครอบครั้วเกี่ยวข้องกับการจัดหาและแสวงหาประโยชน์ผู้เสียหายเป็นเรื่องที่พบได้ทั่วไป ยกตัวอย่าง เช่น การเป็นธุระจัดหาหรือขายหญิงสาวและเด็กสาวเพื่อแสวงหาประโยชน์ทางเพศบางครั้ง กระทำโดยสมาชิกครอบครั้วที่เป็นผู้หญิง เช่น ป้าหรือแม่ ในทางกลับกัน เด็กผู้ชายมักถูกสมาชิกครอบครั้ว ผลักไล่ให้ออกจากบ้านเพื่อหาวิธีเลี้ยงชีพหรือหาเลี้ยงครอบครั้ว ซึ่งอาจนำไปสู่การตัดสินใจที่มีความเสี่ยงสูงและลงเอยด้วยการถูกแสวงหาประโยชน์ได้

2) ความสัมพันธ์ฉันท์ชู้สาว เด็กผู้หญิงที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศมักเชื่อว่าตนมีความสัมพันธ์ฉันท์ชู้สาวกับผู้ค้ำมนุษย์ ทำให้ยากสำหรับผู้เสียหายที่จะเข้าใจว่าแท้จริงแล้วตนถูกค้ำมนุษย์ ผู้เสียหายที่มีความผูกพันทางจิตวิทยากับผู้ค้ำมนุษย์ผ่านความสัมพันธ์ลึกซึ้งอาจมีปัญหาก็จะทำให้การในชั้นศาลเรื่องจากมีความผูกพันทางอารมณ์นั้นอยู่ ยกตัวอย่าง เช่น “คนรักที่เป็นพ่อเล้า (boyfriend pimps)” อาจประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในการควบคุมผู้เสียหายทั้งในระหว่างการแสวงหาประโยชน์ และยังทำให้ผู้เสียหายปกป้องผู้ค้ำมนุษย์ในกรณีที่มีการสืบสวนสอบสวนคดีโดยฝ่ายบังคับใช้กฎหมาย นอกจากนี้ “พ่อเล้า” อาจแจ้งแก่เด็กที่เป็นผู้เสียหายว่าเด็กอายุมากกว่า 18 ปีแล้วทั้งที่ไม่เป็นความจริงแต่อย่างใด

3) ความผูกพันกับบุคคลที่สร้างบาดแผลทางจิตใจ ข้อนี้เป็นการตอบสนองทางจิตวิทยาต่อการกระทำทารุณ ซึ่งนำไปสู่ความผูกพันที่อันตรายระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหาย หนึ่งในรูปแบบของความผูกพันกับบุคคลที่สร้างบาดแผลทางจิตใจคือ “กลุ่มอาการสต็อกโฮล์มซินโดรม (Stockholm Syndrome)” ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ค้ำมนุษย์ ไม่ว่าชายหรือหญิง ใช้เหตุการณ์ที่กระทบกระเทือนจิตใจและการกระทำทารุณซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่องโดยใช้ทั้งรางวัลและการลงโทษเพื่อพุ่มพักภาวะพึ่งพิงทางอารมณ์และความผูกพันที่แข็งแกร่งระหว่างผู้เสียหายและผู้ค้ำมนุษย์ ซึ่งความสัมพันธ์ลักษณะนี้ก่อให้เกิดความสับสนและรู้สึกผูกพันแบบผิด ๆ อันนำไปสู่การที่ผู้เสียหายเกิดความรู้สึกซาบซึ้งใจ ไว้วางใจ และจงรักภักดีต่อผู้ค้ำมนุษย์ ตลอดจนเสียความเป็นตัวเองไป ในกรณีเช่นนี้ ผู้ค้ำมนุษย์อาจเล่นบทบาทเป็นผู้คุ้มครองหรือผู้ดูแลเพื่อควบคุมผู้เสียหายที่มองผู้กระทำความผิดว่าเป็นบุคคลที่มีสถานะเป็นคู่สมรสหรือผู้ปกครองของตน ยกตัวอย่าง เช่น เป็นเรื่องที่พบได้ทั่วไปในอาเซียนที่เจ้าของสถานค้าประเวณีจะถูกผู้เสียหายเรียกว่าแม่หรือป้าและใช้เวลาในวันหยุดด้วยกัน บทบาทความเป็นแม่นี้มักได้รับการส่งเสริมโดยปัจจัยความเปราะบางอื่น ๆ เช่น ผู้เสียหายพูดภาษาท้องถิ่นไม่ได้ หรือไม่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และไม่ทราบถึงสิทธิของตนเอง

4) ความกลัว ผู้ค้ำมนุษย์ใช้ความรุนแรงและความกลัวในการควบคุมผู้เสียหาย รูปแบบการควบคุมและข่มขู่ที่ดำเนินเป็นระยะเวลานานอาจทำให้ผู้เสียหายเกิดความรู้สึกว่าตนไม่สามารถให้การในกระบวนการทางอาญาได้อันเนื่องมาจากความกังวลเรื่องความปลอดภัยของตนเอง เพื่อขัดขวางไม่ให้ผู้เสียหายแจ้งเหตุอาชญากรรมหรือให้การ ผู้เสียหายทั้งชายและหญิงต้องเผชิญกับการขู่กรรโชก การคุกคาม และการข่มขู่สมาชิกครอบครั้วและบุตรหลานของตน สิ่งสำคัญคือต้องเข้าใจแง่มุมเฉพาะเพศของการบังคับควบคุมที่ผู้ค้ำมนุษย์ใช้กับผู้เสียหาย โดยเฉพาะเมื่อไม่มีการกระทำทารุณทางร่างกาย.

122 OSCE Office of the Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings (2021). *Applying gender-sensitive approaches in combating trafficking in human beings*. Vienna: OSCE.

4.

การตกเป็นเหยื่อซ้ำระหว่างกระบวนการยุติธรรม

ผู้เสียหายยังคงมีความเสี่ยงต่อการข่มขู่ในกระบวนการขึ้นศาล แม้เมื่อผู้เสียหายจะยินยอมโดยสมัครใจที่จะเข้าร่วมอย่างเต็มตัวและมีความพร้อม/ได้รับคำปรึกษาจากอัยการของตนแล้วก็ตาม โดยผู้เสียหายมักถูกชักจูงได้ง่าย ขณะที่ความน่าเชื่อถือของผู้เสียหายอาจถูกทำลายโดยที่ปรึกษาฝ่ายจำเลยที่แข็งแกร่ง หรืออาจถูกผู้ค้ำมนุษย์โน้มน้าวให้ถอนความร่วมมือ ไม่ว่าจะผ่านการติด

สินบนหรือการข่มขู่คุกคามผู้เสียหายโดยตรงและ/หรือครอบครัว¹²³ ผู้เสียหายอาจรู้สึกผิดหรือละอายใจอันเป็นผลมาจากการสอบปากคำหรือการตัดสิน ส่วนผู้ที่ถูกบังคับให้เผชิญหน้ากับผู้ค้ำมนุษย์อาจถูกทำให้ตกเป็นเหยื่อซ้ำระหว่างกระบวนการนี้



ภาพโดย Sabthai บน Istockphoto

123 Anti-Slavery International (2002). *Human Trafficking, Human Rights: Redefining Victim Protection*. London: Anti-Slavery International.

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ให้ข้อมูลครบถ้วนกับผู้เสียหาย/พยานว่าห้องพิจารณาคดีจะเป็นอย่างไร กระบวนการพิจารณาคดีจะดำเนินไปอย่างไร และมีแนวโน้มว่าจะถูกถามคำถามแบบใด
- » อนุญาตให้ที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญที่ผู้เสียหายไว้วางใจติดตามผู้เสียหายไปศาล และนั่งอยู่กับผู้เสียหายระหว่างการไต่สวน
- » แต่งตั้ง “ตัวแทนฝ่ายผู้เสียหาย-พยาน” หรือ “ผู้ประสานงานฝ่ายผู้เสียหาย-พยาน” เพื่อติดตามและสนับสนุนผู้เสียหายตลอดกระบวนการในชั้นศาล บุคคลนี้จะเป็นผู้ให้ข้อมูลล่าสุดเกี่ยวกับสถานะของคดี รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับการส่งผู้เสียหายต่อไปรับบริการต่าง ๆ¹²⁴
- » ร้องขอให้ใช้ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ และเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้รับการฝึกอบรมที่ทำให้มีความละเอียดอ่อนต่อสถานการณ์ของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ และเป็นผู้ที่มีความเห็นอกเห็นใจมากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ในการไต่สวนและซักถามผู้เสียหาย¹²⁵
- » ร้องขอมาตรการสนับสนุนเชิงปฏิบัติจากศาลที่มุ่งเน้นการลดความตึงเครียดและบาดแผลทางจิตใจของผู้เสียหาย เช่น การไปเยี่ยมชมน้องพิจารณาคดีก่อนการพิจารณาคดีเพื่อให้ผู้เสียหายคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและตำแหน่งที่นั่งของฝ่ายต่าง ๆ การมอบหมายให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มกันทั้งตอนไปและกลับจากอาคารศาล การใช้ทางเข้าออกอาคารศาลแยกกัน การจัดให้มีพื้นที่รอส่วนตัว และการให้ข้อมูลอย่างสม่ำเสมอว่าด้วยการดำเนินการพิจารณาคดีจากฝ่ายดำเนินคดีตลอดทั้งกระบวนการในชั้นศาล¹²⁶
- » ใช้เวลาที่เพียงพอสำหรับผู้เสียหายระหว่างให้การและไม่ขัดจังหวะหรือร้องขอให้ผู้เสียหายเร่งทบทวนความทรงจำถึงสิ่งที่เกิดขึ้น
- » ตัดสินใจร่วมกับผู้เสียหายว่าทางเลือกอื่น ๆ เช่น สามารถใช้พยานหลักฐานประกอบและพยานผู้เชี่ยวชาญ/พยานอื่น ๆ แทนการใช้คำให้การของผู้เสียหายได้หรือไม่หากการใช้คำให้การนั้นจะก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้เสียหาย การใช้พยานหลักฐานประกอบยังหมายความว่าคดีนั้นไม่ต้องพึ่งพาคำให้การของผู้เสียหายเพียงอย่างเดียว และสามารถดำเนินต่อไปได้หากผู้เสียหายไม่สามารถหรือไม่เต็มใจให้การ
- » แจ้งให้ผู้เสียหายทราบว่าตนมีสิทธิแสดงความคิดเห็นระหว่างกระบวนการทางกฎหมายได้ก็ตาม¹²⁷

124 ASEAN (2019). *Practitioners' Model Implementation Toolkit for the ACWC Regional Guidelines and Procedures to Address the Needs of Victims of Trafficking in Persons*. Jakarta: ASEAN Secretariat.

125 OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) (2004). *National Referral Mechanisms. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons: A Practical Handbook*. Warsaw: OSCE.

126 แนวทางระดับอาเซียนสำหรับผู้ปฏิบัติงาน, ส่วนที่หนึ่ง ข้อ F.4, แนวปฏิบัติของอาเซียนที่มีความละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะ ย่อหน้าที่ 3.6.

127 APA Section B(g). UN TIP Protocol, Article 6(2)(b).



ความท้าทาย:¹²⁸

ในหลายประเทศอาเซียน ผู้เสียหาย-พยานยังคงมีบทบาทสำคัญในการรักษาความต่อเนื่องของกระบวนการทางกฎหมาย เมื่อมีการเปิดคดี หากผู้เสียหายประสงค์จะถอนความร่วมมือหรือไม่สามารถติดต่อได้ กระบวนการทางกฎหมายมักไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ ผู้พิพากษาหลายรายยังคงเน้นย้ำความสำคัญของการมีผู้เสียหาย-พยานอยู่ในการพิจารณาคดีในชั้นศาลด้วย ในกฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์บางฉบับ มีเพียงคำให้การของผู้เสียหาย-เท่านั้นที่ใช้เป็นพยานหลักฐานได้ คำให้การยังมีความสำคัญมากขึ้นในกรณีที่พยานหลักฐานที่รวบรวมโดยตำรวจหรือเจ้าพนักงานสืบสวนไม่เพียงพอต่อการเอาผิดผู้ต้องหา

ยกตัวอย่าง เช่น ที่ประเทศอินโดนีเซีย จำเป็นต้องมีผู้เสียหาย-พยานอยู่ด้วยในชั้นศาลเพื่อเปิดเผยอาชญากรรมที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในคดีค้ามนุษย์ ระหว่างการเปิดเผยเหตุที่มีการใช้แรงงานบังคับและการเอาคนลงเป็นทาสของชาวประมงนับร้อยในเกาะที่ห่างไกลของประเทศอินโดนีเซียชื่อเบนจินา (Benjina) ในปีค.ศ. 2015 คดีนี้เกือบถูกปิดเพราะผู้เสียหาย-พยานทั้งหมดจากประเทศเมียนมาร์ได้เดินทางกลับภูมิลำเนาไปแล้ว¹²⁹ องค์การ LPSK ของอินโดนีเซียได้ติดต่อหน่วยต่อต้านการค้ามนุษย์ในเมียนมาร์ด้วยความช่วยเหลือของโครงการออสเตรเลีย-เอเชียเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ (Australia-Asia Program to Combat TIP; AAPTIP) และสามารถช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้เสียหาย 13 ราย (จากผู้เสียหายทั้งหมด 500 รายจากเมียนมาร์) เดินทางกลับมายังอินโดนีเซียเพื่อให้การในชั้นศาล ท้ายที่สุด ได้กักเรือชาวไทยห้ารายและชาวอินโดนีเซียสามรายถูกตัดสินจำคุกสามปีจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการเอาคนลงเป็นทาสในอุตสาหกรรมอาหารทะเล ได้กักชาวไทยยังถูกสั่งปรับเป็นเงินทั้งหมด 67,800 เหรียญสหรัฐเพื่อเป็นค่าสินไหมทดแทนแก่ลูกเรือ¹³⁰ ผลลัพธ์นี้จะเป็นไปได้เลยหากขาดซึ่งพยาน-ผู้เสียหายทั้ง 13 รายที่มาให้การด้วยตนเองในชั้นศาล

แม้การให้การผ่านวิดีโอจะพบได้มากขึ้น และยังแพร่หลายอย่างรวดเร็วระหว่างการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 แต่มาตรการนี้ยังไม่ถูกนำไปใช้อย่างเต็มรูปแบบในหลายประเทศอาเซียน โดยยังคงต้องมีการทำให้กฎหมายข้อบังคับเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของวิดีโอมีความชัดเจน ทั้งนี้ ควรต้องมีการบัญญัติกระบวนการเพื่อเก็บรวบรวมพยานหลักฐานทางดิจิทัลไว้ในกฎหมาย รวมถึงการให้หมายมาแสดงความน่าเชื่อถือของบันทึกวิดีโอที่บันทึกนั้นและกำหนดเงื่อนไขอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการรับรองพยานหลักฐานทางดิจิทัล ปัจจุบันในอินโดนีเซีย คำให้การทางวิดีโอที่ค้นยังถูกจำกัดอย่างเข้มงวดและสงวนไว้สำหรับผู้เสียหาย-พยานในกรณีพิเศษ เช่น เด็กหรือผู้ที่มีบาดแผลทางจิตใจเท่านั้น

128 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศอินโดนีเซีย, 21 ตุลาคม ค.ศ. 2021.

129 Jakarta Post, "Indonesian police arrest 7 in seafood slavery case". 13 May 2015. See <https://www.thejakartapost.com/news/2015/05/13/indonesian-police-arrest-7-seafood-slavery-case.html>

130 Associated Press in Ambon. "Five jailed in seafood slavery case". 11 March 2016. See <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/11/seafood-slave-drivers-given>

ข้อพิจารณาสำหรับเด็ก-พยานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา¹³¹

- อนุญาตให้บันทึกวิธีทัศนคำให้การเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานของเด็ก
- ใช้โทรศัพท์วงจรปิด
- อาจมีการจัดทางเลือกอื่น ๆ ในการเบิกความ เช่น การใช้ฉากกั้น
- อนุญาตให้ผู้สนับสนุนหรือตัวแทนของเด็กอยู่ด้วยระหว่างที่เด็กให้การ
- ใช้คนกลางช่วยให้เด็กที่เป็นพยานให้การ
- ห้ามมิให้จำเลยซักค้านเด็กที่เป็นผู้เสียหาย
- คัดค้านการซักค้านอย่างก้าวร้าวหรือไม่เหมาะสมโดยจำเลย
- ดำเนินการพิจารณาคดีแบบปิด
- สั่งห้ามสื่อมวลชนเข้า
- ลดความเป็นทางการของห้องพิจารณาคดีโดยใช้มาตรการต่าง ๆ เช่น ให้นายถอดชุดครุย

131 UNODC (2008). *Toolkit to Combat Trafficking in Persons*. New York: UN.

5.

การดำเนินคดีและการตัดสินพิพากษา จากอคติและการเหมารวม

การเหมารวมทางเพศและการเลือกปฏิบัติรูปแบบอื่น ๆ สามารถส่งผลกระทบต่อทัศนคติของฝ่ายบังคับใช้กฎหมายและศาลได้และอาจนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่ดีต่อผู้เสียหาย เช่น การถามคำถามที่ไม่เหมาะสม การไม่รับฟังว่าตกเป็นผู้เสียหาย และการปฏิเสธสถานะการเป็นผู้เสียหาย เป็นต้น ผู้พิพากษาและอัยการที่เชื่อในแนวคิด “ผู้เสียหายในอุดมคติ” อาจพบว่าเป็นการยากที่จะมองผู้ชายเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ นอกจากนี้ยังอาจมองประเด็นการบังคับใช้แรงงานว่าเป็นปัญหาการจ้างงานแทน จึงเป็นการลดระดับความผิดทางอาญาของการกระทำนั้นลงไป ทั้งยังมีความเชื่ออย่างผิด ๆ ว่าผู้ชายสามารถปกป้องตนเองจากการแสวงหาประโยชน์ได้

การประหลาดใจของผู้เสียหายที่เป็นผู้หญิงมักเกี่ยวข้องกับตรงกับรูปแบบของการค้ามนุษย์ที่ผู้เสียหายถูกแสวงหาประโยชน์ นั่นคือการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ ตลอดจนพฤติกรรมที่เชื่อเอาเองว่าสมควรถูกประณาม ยกตัวอย่าง เช่น ทนายฝ่ายจำเลยอาจพยายามปฏิเสธไม่ยอมรับคำร้องของผู้เสียหายว่าถูกค้ามนุษย์เพื่อค่าประกันโดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับเสื้อผ้าที่ผู้เสียหายซื้อด้วยเงินของผู้ค้ามนุษย์ และนำมาสวมใส่เมื่อให้บริการทางเพศ ทนายฝ่ายจำเลยอาจแสดงรูปภาพของผู้เสียหายจากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) และอินสตาแกรม (Instagram) เพื่อโจมตีศีลธรรมของผู้เสียหายในการพิสูจน์ว่าบุคคลนั้นไม่ใช่ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

บุคคลบางกลุ่ม เช่น ผู้ที่ยากจนหรือสิ้นเนื้อประดาตัว ผู้ที่บกพร่องทางการเรียนรู้ หรือชนกลุ่มน้อย อาจถูกทักท้วงเอาว่าเป็นพยานที่ไม่มีความสามารถหรือไม่น่าเชื่อถือ หากไม่มีการปรับเปลี่ยนและการสนับสนุนที่จำเป็น คำให้การของบุคคลกลุ่มนี้อาจถูกปฏิเสธจากผู้พิพากษาและพนักงานอัยการ

ผู้เสียหายที่มีบาดแผลทางจิตใจอย่างรุนแรงอาจมีปัญหาในการให้การที่ชัดเจนและปะติดปะต่อ ทั้งยังอาจเปลี่ยนแปลงเรื่องราวที่เล่าหลายครั้งระหว่าง การพิจารณาคดี จึงส่งผลให้ศาลเกิดความเคลือบแคลงต่อผู้เสียหายและหลักฐานที่ใช้กล่าวโทษทางอาญา

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » ตระหนักถึงอคติทั้งของตัวเองและคนรอบตัวท่าน ไม่ว่าจะที่แสดงออกอย่างชัดเจนหรือบอกเป็นนัย ทั้งโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว ให้หาวิธีแก้ไขอคติเหล่านี้
- » มุ่งเน้นความต้องการของผู้เสียหายโดยดูจากประเภทของการแสวงหาประโยชน์และบาดแผลทางจิตใจที่ผู้เสียหายต้องประสบ ทั้งนี้ มีการเน้นย้ำว่าความร่วมมือระหว่างฝ่ายบังคับใช้กฎหมายและองค์กรที่นำโดยผู้รอดชีวิตเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการคำนึงถึงมุมมองของผู้เสียหาย¹³²
- » ผู้พิพากษาและทนายฝ่ายจำเลยต้องยึดถือประมวลจริยธรรมและการปฏิบัติงานอย่างเป็นมืออาชีพ ซึ่งรวมถึงการไม่ใช้ภาษาหรือน้ำเสียงที่หยาบคายหรือก้าวร้าว ยิ่งไปกว่านั้น ไม่มีผู้เสียหายคนใดควรถูกบังคับให้ต้องบอกเล่าเรื่องราวของตนเอง
- » ให้การฝึกอบรมผู้ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายงานยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและการเหมารวมและอคติทางเพศ เน้นย้ำอันตรายจากการเหมารวมของฝ่ายตุลาการโดยใช้งานวิจัยเชิงประจักษ์วิเคราะห์เหตุผลทางฝ่ายศาลเพื่อหาหลักฐานของการเหมารวม และเน้นย้ำตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีของผู้กระทำการจากฝ่ายงานยุติธรรมที่ทำหายและเอาชนะการเหมารวมทางเพศของตนได้สำเร็จ



แนวปฏิบัติที่ดี:

ประเทศไทยได้จัดตั้งกองทุนเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาหลายประการ อาทิ ค่าสินไหมทดแทนหรือการชดเชยเยียวยาแก่ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ความช่วยเหลือทางการเงินที่จำกัดสำหรับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ การส่งตัวและการเดินทางกลับภูมิลำเนาของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ องค์กรพัฒนาเอกชนได้รับการสนับสนุนที่จำกัด ฯลฯ

132 OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) (2004). *National Referral Mechanisms. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons: A Practical Handbook*. Warsaw: OSCE.

6.

แรงกดดันทางเศรษฐกิจและการชดเชยเยียวยา หรือค่าสินไหมทดแทนที่จำกัด

การเข้าร่วมในกระบวนการทางกฎหมายอาจก่อให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายจำนวนมากแก่ผู้เสียหายและครอบครัวคดีในชั้นศาลอาจใช้เวลาหลายเดือน/ปี และเวลาที่เสียไประหว่างช่วยเหลือการสืบสวนสอบสวน การดำเนินคดี การพิจารณาคดีและการพิพากษาชี้ขาดกลายเป็นการเสียโอกาสในการทำงานและหารายได้มาจุนเจือครอบครัว ผู้เสียหาย-พยานบางรายอาจถูกกำหนดให้อยู่ในสถานพักพิงตลอดระยะเวลาของกระบวนการในชั้นศาล ซึ่งจำกัดความสามารถของผู้เสียหายในการสร้างรายได้ สำหรับผู้เสียหายจำนวนมากที่เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวเพียงคนเดียว สถานการณ์ดังกล่าวสร้างความตึงเครียดเกินควรทั้งทางเศรษฐกิจ อารมณ์ และจิตใจ

ความสำเร็จในการดำเนินคดีกับผู้ค้ำมนุษย์อาจไม่นำไปสู่การชดเชยเยียวยาหรือสินไหมทดแทนสำหรับผู้เสียหายและครอบครัวเสมอไป ในหลายกรณี การชดเชยเยียวยาและสินไหมทดแทนอาจแทนที่ด้วยการจำคุกผู้กระทำ ความผิดแทนเนื่องจากไม่สามารถจ่ายค่าเสียหายได้

ในกรณีที่มีการชดเชยเยียวยาหรือสินไหมทดแทนเกิดขึ้น ก็มักเผชิญความท้าทายในการเข้าถึงอันเนื่องมาจากระบบราชการและอุปสรรคทางกฎหมาย สำหรับแรงงานต่างด้าวจำนวนมากในอาเซียน เป็นเรื่องยากมากที่ผู้เสียหายจะเข้าถึงการชดเชยเยียวยาอันเนื่องมาจากสถานะการเข้าเมืองที่ “ไม่ปกติ” และข้อเท็จจริงว่าคนเหล่านี้มักถูกส่งตัวกลับประเทศก่อนมีการยื่นคำร้อง

การเข้าถึงการชดเชยเยียวยาเป็นองค์ประกอบสำคัญของความยั่งยืนระยะยาวในการคุ้มครองผู้เสียหาย การให้ค่าสินไหมทดแทนโดยตระหนักถึงความสูญเสียและอันตรายต่อผู้เสียหาย ทั้งหมดนี้อาจช่วยบรรเทาให้กระบวนการฟื้นฟูฟื้นฟูก้าวขึ้นและลดความเสี่ยงที่ผู้เสียหายจะถูก “ค้ำมนุษย์ซ้ำ”¹³³

ข้อ 6 วรรค 6 ของ**พิธีสารว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์** ระบุว่า: “รัฐภาคีแต่ละฝ่ายต้องให้การรับรองว่าระบบกฎหมายภายในประเทศมีมาตรการที่เสนอความเป็นไปได้ที่ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จะได้รับค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหายที่เกิดขึ้น” นี่หมายความว่าหากไม่มีโอกาสที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนภายใต้กฎหมายระดับชาติ ฝ่ายนิติบัญญัติอาจต้องจัดทำแผนการดำเนินงานที่เหมาะสมขึ้น

ข้อ 2 ของ**อนุสัญญาโรปว่าด้วยค่าชดเชยแก่เหยื่ออาชญากรรมร้ายแรง** (European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes) ปีค.ศ. 1983 ผลักดันให้รัฐภาคีชดเชยแก่ผู้เสียหายในกรณีที่ไม่มีค่าสินไหมทดแทนจากแหล่งอื่น ๆ อย่างเต็มจำนวน โดยเรียกร้องให้มีการให้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายแม้เมื่อผู้กระทำความผิดจะไม่ถูกดำเนินคดีหรือลงโทษก็ตาม

ข้อ 22 ของ**อนุสัญญา ACTIP** สนับสนุนให้คืนทรัพย์สินที่ริบไว้หรือได้จากการกระทำอาชญากรรมแก่ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เพื่อเป็นการชดเชยค่าสินไหมทดแทนและให้ความช่วยเหลือ

133 ASEAN Commission on the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children. *Regional Guidelines and Procedures to Address the Needs of Victims of Trafficking in Persons. Annex: References and Good Practices.* (n.d.).

แนวทางและกระบวนการของภูมิภาคในการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ของ ACWC เรียกร้องให้รัฐภาคีให้การรับรองว่ากรอบทางกฎหมายแห่งชาติอนุญาตให้ศาลอาญาให้การชดเชยค่าเสียหายทางอาญา (จ่ายโดยผู้กระทำความผิด) และ/หรือ มีคำสั่งให้ผู้ที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดฐานค้ามนุษย์จ่ายค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหาย เพื่อให้การดำเนินการเช่นนี้มีประสิทธิภาพภายใต้กฎระเบียบที่มีอยู่ จะต้องใช้กระบวนการที่กำหนดให้พนักงานอัยการและ/หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เรียกร้องการชดเชยเยียวยาจากผู้กระทำความผิดที่ถูกตัดสินว่ามีความผิด¹³⁴

นอกจากประเทศสิงคโปร์ รัฐภาคีสมาชิกอาเซียนทั้งหมดมีบทบัญญัติในกฎหมายแห่งชาติเพื่อให้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์สามารถเข้าถึงการชดเชยเยียวยาและค่าสินไหมทดแทน

บรูไน: มาตรา 44 ในคำสั่งเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ (Anti Trafficking in Persons Order) ค.ศ. 2019 กำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ขึ้น ขณะที่มาตรา 46 กำหนดให้ใช้กองทุนนี้เป็นค่าสินไหมทดแทนสำหรับผู้ที่ถูกค้ามนุษย์และใช้เป็นเงินสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเดินทางกลับประเทศของผู้ที่ถูกค้ามนุษย์ รวมไปถึงค่าใช้จ่ายอื่น ๆ

กัมพูชา: มาตรา 26 ในกฎหมายว่าด้วยการปราบปรามการค้ามนุษย์และการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ (Law on Suppression of Human Trafficking and Sexual Exploitation) ค.ศ. 2008 กำหนดให้มีการชดเชยเยียวยาจากบุคคลที่หาเงินจากการขาย/ซื้อ หรือแลกเปลี่ยนมนุษย์ หรือจากการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ

อินโดนีเซีย: มาตรา 48 ในกฎหมายฉบับที่ 21 ว่าด้วยการจัดการกระทำทางอาญาที่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ (Law No 21 on the Eradication of the Criminal Act of Trafficking in Persons) ค.ศ. 2007 ให้สิทธิผู้เสียหายในการได้รับการชดเชยเยียวยาเป็นสินไหมทดแทนสำหรับการสูญเสียทรัพย์สินหรือรายได้ ความทุกข์ทรมาน ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และ/หรือการบำบัดรักษาทางจิตใจ และ/หรือความสูญเสียอื่น ๆ ของผู้เสียหายที่เกิดจากการกระทำทางอาญาที่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์

สปป. ลาว: มาตรา 36 ในกฎหมายว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์ (Law on Anti-TIP) ค.ศ. 2016 กำหนดให้ผู้เสียหายหรือโจทก์ทางแพ่งเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนทางแพ่งได้ระหว่างกระบวนการทางอาญา

มาเลเซีย: มาตรา 66 ในกฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์และการลักลอบเข้าเมืองของผู้ย้ายถิ่นฐาน (Anti-Trafficking in Persons and Anti-Smuggling of Migrants Act) ค.ศ. 2007 กำหนดให้มีการจ่ายค่าสินไหมทดแทนโดยผู้ที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดแก่ผู้ที่ถูกค้ามนุษย์ ทั้งยังกำหนดให้มีการจ่ายค่าแรงย้อนหลังแก่บุคคลที่อาจเป็นผู้ถูกค้ามนุษย์ในกรณีที่ไม่มีมติตัดสินว่ามีความผิดภายใต้กฎหมายฉบับนี้

เมียนมาร์: มาตรา 33 ในกฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์ (Anti-Trafficking in Persons Law) ค.ศ. 2005 กำหนดให้ศาลสามารถออกคำสั่งให้ชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้ที่ถูกค้ามนุษย์โดยใช้เงินที่ริบไว้หรือได้จากการขายทรัพย์สินหรือจากค่าปรับ

ฟิลิปปินส์: ภายใต้รัฐธรรมนูญว่าด้วยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายฉบับที่ 7309 (R.A. 7309 Victim Compensation Act) สำนักงานคณะกรรมการพิจารณาการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน (Board of Claims) ภายใต้กระทรวงยุติธรรม (Department of Justice; DOJ) จ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายจากการคุมขังหรือควบคุมตัวอย่างไม่เป็นธรรม และผู้เสียหายจากอาชญากรรมร้ายแรงซึ่งรวมถึงผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

ไทย: มาตรา 33, 34, 35 และ 37 ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (Anti-TIP Act) ค.ศ. 2008 (ฉบับแก้ไขค.ศ. 2017) กำหนดให้ผู้ที่ถูกค้ามนุษย์มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหายที่เป็นผลมาจากการค้ามนุษย์

เวียดนาม: มาตรา 6 ในกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและต่อต้านการค้ามนุษย์ (Law on the Prevention of and Combat against TIP) ค.ศ. 2011 กำหนดสิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นภายใต้กฎหมาย ส่วนมาตรา 36 กล่าวถึงค่าสินไหมทดแทน

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » อย่าให้สัญญาหรือพูดถึงประโยชน์ของการเข้าร่วมในกระบวนการทางกฎหมายเกินจริง
- » แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงการเยียวยาที่สามารถเข้าถึงได้แต่เนิ่น ๆ และครอบคลุม รวมถึงว่าผู้เสียหายจะได้รับการสนับสนุนให้เข้าถึงได้อย่างไร ควรให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับวิธีการร้องขอค่าสินไหมทดแทน/การชดเชยและค่าเสียหาย กระบวนการสมัครและเอกสารที่จำเป็น ความเป็นไปได้ของการพิพาทว่ามีความผิด ตลอดจนระยะเวลาของคดีในชั้นศาล เป็นต้น¹³⁵
- » พิจารณาการยื่นคำร้องขอค่าสินไหมทดแทนจากทั้งทางแพ่งและทางอาญาโดยปรึกษากับผู้เสียหายก่อน นี้หมายความว่าผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยสำหรับความสูญเสียทางเศรษฐกิจ/รายได้ที่เกิดขึ้นระหว่างและหลังจากประสบการณ์การค้ำมนุษย์
- » ผู้เสียหายที่ไม่ใช่พลเมืองควรได้รับสิทธิให้พำนักรในประเทศนั้น ๆ ต่อ รวมถึงสิทธิในการทำงานหากผู้เสียหายมีความประสงค์เช่นนั้น จนกว่าจะมีคำตัดสินเรื่องคำร้องขอค่าสินไหมทดแทน
- » ร้องขอให้เริ่มต้นและเสร็จสิ้นการพิจารณาคดีและกระบวนการทางอาญาสำหรับการค้ำมนุษย์โดยไม่มีวาล์วเกินควร ให้เร่งกระบวนการสำหรับคดีที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายที่เป็นเด็กและบุคคลที่มีความเปราะบางสูง

ความท้าทาย¹³⁶

ผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์ในอินโดนีเซียเผชิญกับหลากหลายความท้าทายในการได้มาซึ่งการชดเชย ความเสียหาย บางครั้งผู้พิพากษาอาจขอให้ผู้เสียหายชี้แจงเหตุผลสำหรับการร้องขอค่าสินไหมทดแทนที่ระบุจำนวนชัดเจน (เช่น 200 ล้านรูเปียห์อินโดนีเซีย หรือ 14,000 เหรียญสหรัฐ) และหากผู้พิพากษาคิดว่าเหตุผลที่ให้ไม่เพียงพอ การชดเชยความเสียหายก็อาจไม่เกิดขึ้น ผู้เข้าร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติถึงกรณีของผู้พิพากษาที่เคยจัดการเฉพาะคดีที่มีความเสียหายที่จับต้อง/มองเห็นได้ เช่น การไม่จ่ายเงินเดือนหรือค่ารักษาพยาบาล ฉะนั้นจึงอาจปฏิเสธไม่พิจารณาบาดแผลทางอารมณ์ และจิตใจของผู้เสียหาย รวมทั้งการสูญเสียรายได้ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างกระบวนการทางกฎหมาย ฉะนั้นจำนวนค่าเสียหายที่ได้อาจเทียบไม่ได้กับการละเมิดสิทธิและความสูญเสียที่ผู้เสียหายต้องเผชิญ

135 แนวทางระดับอาเซียนสำหรับผู้ปฏิบัติงาน, ส่วนที่หนึ่ง ข้อ F.4, แนวปฏิบัติของอาเซียนที่มีความละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะ ย่อหน้าที่ 3.6.

136 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติกับประเทศอินโดนีเซีย, 21 ตุลาคม ค.ศ. 2021.

7.

ขาดแคลนบริการให้คำปรึกษาหรือตัวแทนทางกฎหมาย

การมีที่ปรึกษาทางกฎหมายสำคัญต่อการช่วยให้ข้อมูลผู้เสียหายเกี่ยวกับสิทธิและบทบาทของผู้เสียหายในกระบวนการทางอาญา และเพื่อติดตามผู้เสียหายตลอดกระบวนการทั้งหมด ที่ปรึกษาทางกฎหมายช่วยแสดงมุมมองและยืนยันสิทธิตามกระบวนการยุติธรรมของผู้เสียหาย การให้คำปรึกษาทางกฎหมายยังเป็นการเตรียมผู้เสียหายสำหรับกระบวนการทางกฎหมายและช่วยลดความเสี่ยงของการสร้างบาดแผลทางจิตใจเพิ่มแก่ผู้เสียหาย

ทั้งยังเพิ่มโอกาสที่จะได้คำให้การของพยานที่สมเหตุสมผลและสอดคล้องปะติดปะต่อ และช่วยเอื้อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินคดีกับผู้ค้ายมนุษย์ ทั้งนี้ มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างการที่ผู้เสียหายเข้าถึงตัวแทนทางกฎหมายและผลลัพธ์ของการดำเนินคดีที่ประสบความสำเร็จ¹³⁷

การขาดที่ปรึกษาหรือตัวแทนทางกฎหมายอาจขัดขวางไม่ให้ผู้เสียหายเข้าร่วมในกระบวนการทางกฎหมายได้ นอกจากนี้ ผู้เสียหายยังอาจไม่สามารถเข้าถึงคำแนะนำทางกฎหมายได้อย่างทันท่วงทีเมื่อจำเป็น

แนวปฏิบัติเพื่อไม่ทำอันตราย

- » หากไม่มีที่ปรึกษาทางกฎหมายที่รัฐเป็นผู้สนับสนุน ให้เตรียมบริการทางกฎหมายแบบจิตอาสาจากเนติบัณฑิตยสภาแห่งชาติหรือสภาทนายความ หรืออาจทำงานกับพันธมิตรที่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนให้จัดหาทนายให้
- » ร้องขอที่ปรึกษาทางกฎหมายมีอาชีพที่มีทักษะและความเชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษาผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์และเป็นตัวแทนของผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพระหว่างกระบวนการทางกฎหมายต่าง ๆ
- » ให้คำแนะนำทางกฎหมายในลักษณะที่ชัดเจนและเข้าใจง่ายโดยไม่ใช้คำศัพท์เฉพาะทาง ตรวจสอบกับผู้เสียหายอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้แน่ใจว่าผู้เสียหายเข้าใจข้อมูลที่ให้
- » แต่งตั้งผู้ปกครองตามกฎหมายสำหรับผู้เสียหายที่เป็นเด็กซึ่งไม่มีการดูแลจากพ่อแม่ (ยกตัวอย่าง เช่น เป็นผลมาจากการพรากจากกัน หรือพ่อแม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการค้ามนุษย์) เพื่อรับรองประโยชน์สูงสุดและสุขภาวะของเด็ก และเพื่อเป็นตัวแทนของเด็กในกระบวนการทางกฎหมาย

137 UNODC (2008). *Toolkit to Combat Trafficking in Persons*. New York: UN.

บรรณานุกรม

- Anti-Slavery International (2002). *Human Traffic, Human Rights: Redefining Victim Protection*. London: Anti-Slavery International. http://www.antislavery.org/wp-content/uploads/2017/01/hum_traff_hum_rights_redef_vic_protec_final_full.pdf
- ASEAN (2016). *Gender Sensitive Guideline for Handling Women Victims of Trafficking in Persons*. Jakarta: ASEAN Secretariat. https://asean.org/wp-content/uploads/2012/05/FAASN_gender_8_email_REV.pdf
- ASEAN Commission on the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children. *Regional Guidelines and Procedures to Address the Needs of Victims of Trafficking in Persons. Annex: References and Good Practices*. (n.d.).
- ASEAN Commission on the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children (2016). *Regional Review on Laws, Policies and Practices within ASEAN relating to the Identification, Management and Treatment of Victims of Trafficking, especially Women and Children*. Jakarta, ASEAN Secretariat. <https://acwc.asean.org/resources/activities-recommendations/regional-review-on-laws-policies-and-practices-within-asean-relating-to-the-identification-management-and-treatment-of-victims-of-trafficking-especially-women-and-children/>
- ASEAN (2015). *ASEAN Community Vision 2025*. Jakarta: ASEAN Secretariat. https://asean.org/wp-content/uploads/2021/01/6_AHRD_Booklet.pdf
- ASEAN (2018). *ASEAN Enabling Masterplan 2025: Mainstreaming the Rights of Persons with Disabilities*. Jakarta: ASEAN Secretariat.
- ASEAN. *ASEAN Regional Plan of Action on Eliminating Violence Against Women*. See https://www.asean.org/storage/images/2015/November/27th-summit/ASCC_documents/ASEAN%20Regional%20Plan%20of%20Action%20on%20Elimination%20of%20Violence%20Against%20WomenAdopted.pdf
- ASEAN (2019). *Practitioners' Model Implementation Toolkit for the ACWC Regional Guidelines and Procedures to Address the Needs of Victims of Trafficking in Persons*. Jakarta: ASEAN Secretariat.
- ASEAN-ACT Victim Rights Strategy (2021).
- Bali Process (2015). *Policy Guide on Identifying Victims of Trafficking: An Introductory Guide for Policy Makers and Practitioners*. Bangkok: Regional Support Office of the Bali Process. <https://www.baliprocess.net/UserFiles/baliprocess/File/Policy%20Guide%20on%20Identifying%20Victims%20of%20Trafficking.pdf>
- Bali Process (2015). *Policy Guide on Protecting Victims of Trafficking: An Introductory Guide for Policy Makers and Practitioners*. Bangkok: Regional Support Office of the Bali Process. [https://www.baliprocess.net/UserFiles/baliprocess/File/Bali%20Process%20Policy%20Guide%20on%20Protecting%20Victims%20of%20Trafficking%20\(1\).pdf](https://www.baliprocess.net/UserFiles/baliprocess/File/Bali%20Process%20Policy%20Guide%20on%20Protecting%20Victims%20of%20Trafficking%20(1).pdf)
- Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law*, C.H.R. res. 2005/35, U.N. Doc. E/CN.4/2005/L.10/Add.11 (19 April 2005).
- International Justice Mission (2020). *Online Sexual Exploitation of Children in the Philippines: Analysis and Recommendations for Governments, Industry and Civil Society*. See <https://www.ijm.org/stories/online-sexual-exploitation-of-children-hidden-in-plain-sight>
- Inter-Agency Coordination Group against Trafficking in Persons (ICAT). *Draft Submission to CEDAW's General Recommendation on Trafficking in Women and Girls in the Context of Global Migration* (n.d.). <http://icat.network/sites/default/files/publications/documents/ICAT%20submission%20to%20CEDAW.pdf>
- IOM (2009). *Caring for Trafficked Persons, Guidance for Health Providers*. Geneva: International Organisation for Migration. https://publications.iom.int/system/files/pdf/ct_handbook.pdf
- IOM (2007). *The IOM Handbook on Direct Assistance for Victims of Trafficking*. Geneva: International Organisation for Migration. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iom_handbook_assistance.pdf
- McAdam, M (2021). *Implementation of the non-punishment principle for victims of human trafficking in ASEAN member states: Executive summary*. Bangkok: ASEAN-ACT.
- McAdam, M (2020). *Freedom of movement for victims of trafficking: Law, policy and practice in the ASEAN region. Information note supported by the Australian Government*. Bangkok: ASEAN-ACT. See <https://aseanactpartnershiphub.com/resources/asean-shelterstudy-mcadam-freedom-of-movement-for-victims-of-trafficking-final/>
- O'Brien, E (2018). *Challenging the Human Trafficking Narrative: Victims, Villains, and Heroes*. (Chapter 4: Ideal and Invisible Victims). Taylor & Francis Group.
- Office of the High Commissioner for Human Rights. *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking*. (n.d.) <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/Traffickingen.pdf>

OSCE Office of the Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings (2021). *Applying Gender-Sensitive Approaches in Combating Trafficking in Human Beings*. Vienna: OSCE.

OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) (2004). *National Referral Mechanisms. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons: A Practical Handbook*. Warsaw: OSCE.

Polaris Project (2018). *On-Ramps, Intersections, and Exit Routes: A Roadmap for Systems and Industries to Prevent and Disrupt Human Trafficking*. <https://polarisproject.org/wp-content/uploads/2018/08/A-Roadmap-for-Systems-and-Industries-to-Prevent-and-Disrupt-Human-Trafficking-Health-Care.pdf>

Surtees, R and Laura S. Johnson (2021). *Recovery and Reintegration of Trafficking Victims: A Practitioner Guide*. Bangkok: Regional Support Office of the Bali Process (RSO) and Washington, D.C.: NEXUS Institute.

Surtees, R (2017). *Supporting the Reintegration of Trafficked Persons: A Guidebook for the Greater Mekong Sub-Region*. Bangkok: NEXUS Institute, UN-ACT and World Vision. <https://nexushumantrafficking.files.wordpress.com/2017/04/final-reintegration-guidebook-gms.pdf>

UNICEF (2006). *Guidelines on the Protection of Child Victims of Trafficking*. UNICEF Technical Notes. New York: UNICEF. https://ec.europa.eu/antitrafficking/sites/antitrafficking/files/unicef_guidelines_on_protection_of_the_rights_of_teh_child_2006_en_2.pdf

UN Women (2020). *The Gendered Dynamics of Trafficking in Persons Across Cambodia, Myanmar and Thailand*. Bangkok: UN Women. <https://asiapacific.unwomen.org/-/media/field%20office%20eseasia/docs/publications/2020/02/ap-gendered-dynamics-of-trafficking-s.pdf?la=en&vs=327>

UNODC (2009). *Anti-Human Trafficking Manual for Criminal Justice Practitioners: Risk Assessment in Trafficking in Persons Investigation*. New York: United Nations Office on Drugs and Crime. https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/TIP_module5_Ebook.pdf

UNODC (2008). *Toolkit to Combat Trafficking in Persons*. New York: United Nations Office on Drugs and Crime.

UNODC (1999). *Handbook on Justice for Victims: On the use and application of the Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power*. New York: UNODC.

Zimmerman, C. & Watts, C (2003). *WHO Ethical and Safety Recommendations for Interviewing Trafficked Women*. London: London School of Hygiene & Tropical Medicine with support from the Daphne Programme of the European Commission and the World Health Organisation. https://www.who.int/mip/2003/other_documents/en/Ethical_Safety-GWH.pdf

ภาคผนวก 1: ตารางแสดงการแบ่งผู้เข้าร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหารือในระดับชาติ

ประเทศ	องค์กรภาครัฐ	องค์กรพัฒนาเอกชน	ACWC	รวม
กัมพูชา	20	14	2	36
อินโดนีเซีย	26	22	1	49
สปป.ลาว	30	7	0	37
มาเลเซีย*	0	1	0	1
ฟิลิปปินส์	12	14	0	26
สิงคโปร์*	0	3	0	3
ไทย	15	21	2	38
เวียดนาม	33	13	0	46
รวม	136	95	5	236

*การหารือกับมาเลเซียและสิงคโปร์จัดขึ้นแบบทวิภาคีกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

แนวทางระดับอาเซียนเพื่อปฏิบัติตามหลักการไม่ทำอันตราย:
การสร้างหลักประกันเพื่อคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

